

Anmälningar om barn som far illa eller misstänks fara illa

Nationell kartläggning 2018

Denna publikation skyddas av upphovsrättslagen. Vid citat ska källan uppges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovsmannens tillstånd.

Publikationen finns som pdf på Socialstyrelsens webbplats. Publikationen kan också tas fram i alternativt format på begäran. Frågor om alternativa format skickas till alternativaformat@socialstyrelsen.se

Artikelnummer 2019-12-6502

Publicerad www.socialstyrelsen.se, december 2019

Förord

Regeringen gav i ett regeringsbeslut 2018 Socialstyrelsen i uppdrag att under 2018 och 2019 stödja huvudmän samt yrkesverksamma inom den sociala barn och ungdomsvården genom insatser för att främja kompetens och stabilitet samt kvalitetsutveckling inom området.

Denna kartläggning av anmälningar om barn som far illa eller misstänks fara illa är en av flera aktiviteter som Socialstyrelsen initierade inom ramen för uppdraget. Socialstyrelsen ska i arbetet med uppdraget utgå från barnets rättigheter samt ha ett jämställdhetsperspektiv.

Projektledare för uppdraget har varit utredaren Therese Olmsäter. Juristen Unni Björklund och utredaren Eva Kågström har deltagit i arbetet. Statistiker My Raquette och enkätkonstruktör Carolin Holm har också medverkat. Ansvarig enhetschef har varit Stina Hovmöller.

Socialstyrelsen vill rikta ett stort tack till alla kommuner som med engagemang och stort kunnande har deltagit i arbetet.

Olivia Wigzell
Generaldirektör

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	7
Inledning	9
Socialstyrelsens uppdrag	9
Metod och genomförande	11
Hur inkomna svar från enkäten presenteras i rapporten	15
Rapportens disposition	16
Anmälningssystemet och barns rättigheter	17
Anmälningar till socialtjänsten	17
Skyldigheten att anmäla oro för barn	18
Socialtjänstens mottagande och bedömning av anmälan	20
Barnets delaktighet under förhandsbedömningen	22
Förändringar i lagstiftningen	23
Kommunernas förutsättningar att ta fram uppgifter om aktualiseringar ..	24
Olika användning av aktualiseringstyp vid registrering i verksamhetssystemen	24
Verksamhetssystemen och möjlighet till datauttag av anmälningssstatistik	25
Anmälningar som gäller barn 2018	27
Anmälningar till socialtjänsten	27
Vad vet vi om barnen?	29
Vad anmäls till socialtjänsten?	30
Vilka anmäler till socialtjänsten?	32
Uppgifterna i anmälningar kan vara mer eller mindre allvarliga och av olika komplexitet	34
Beslut om utredning efter anmälan	38
Analys av anmälningar gällande barn och dess omfattning	42
Organisation och arbetssätt i förhandsbedömningar	52
Att ta emot och förhandsbedöma anmälningar	52
Barns delaktighet under förhandsbedömningen	58
Uppföljning av arbetet med anmälningar	62
Analys av organisation och arbetssätt i förhandsbedömningar	64
Avslutande kommentarer	70
Referenser	73
Bilaga 1. Kvalitetsdeklaration	77
Bilaga 2. Enkät	81
Bilaga 3. Intervjuguider	94

Sammanfattning

Socialstyrelsens kartläggning av anmälningar om barn som far illa eller misstänks fara illa omfattar helåret 2018 och visar att landets socialtjänster tog emot omkring 331 000 anmälningar under året. Flera anmälningar kan gälla ett och samma barn. Under 2018 innebar det att cirka 180 000 barn kom till socialtjänstens kännedom genom en anmälan. Det motsvarar drygt 8 procent av barnen i landet.

Fler pojkar än flickor (55 respektive 45 procent) berördes av anmälningarna. Två tredjedelar av barnen var 12 år eller yngre vid tiden för anmälan och en tredjedel var mellan 13 och 17 år. Fördelningen av barnens kön och ålder var densamma, både vad gäller det totala antalet anmälningar och berörda barn.

Det var vanligare att anmälningarna relaterade till föräldrars och vårdnadshavares problematik än till orsaker som rörde barnet självt. Var femte anmälan relaterade till våld i nära relation. Polis och skola/förskola var de två största anmälarna och stod tillsammans för drygt 40 procent av anmälningarna. Tredje största anmälare var hälso-, sjuk- och tandvård (17 procent).

Anmälningar om barn till socialtjänsten kan vara vaga, mer eller mindre allvarliga och innehålla uppgifter som är säkra i olika utsträckning. Socialtjänsten beskriver en bild där fler anmälningar än tidigare innehåller information om våld i nära relation och anmälningarnas komplexitet har ökat över tid.

Samtidigt är tröskeln för när en anmälan ska göras låg då anmälan ska göras redan vid en misstanke om att barnet far illa. Det innebär att en anmälan inte alltid är detsamma som att ett barn faktiskt far illa. Att utreda alla anmälningar är därför varken lämpligt eller möjligt.

Omkring 38 procent av alla anmälningar (126 000 anmälningar) resulterade i ett beslut om att inleda utredning. Det finns variationer i hur den efterfrågade siffran tagits fram, vilket i praktiken innebär att jämförelser av andelen inledda utredningar ska göras med försiktighet.

Det finns regionala likheter över landet och fler barn uppmärksammas genom anmälan

Resultatet ger genomgående en bild av regionala likheter vad gäller barnens kön och ålder, anmälningsorsak och anmälare. Vissa skillnader finns dock, bland annat vad gäller antal anmälningar per 1 000 barn, där antalet i de minsta och små kommunerna är högre än i övriga kommuner.

Sett över tid visar resultatet en ökning av antalet anmälningar och av antalet anmälningar per barn. Under det senaste årtiondet framkommer tendenser till en ökning av:

- andelen anmälningar som rör yngre barn
- andelen anmälningar som rör flickor
- andelen anmälningar som relaterar till föräldrars och vårdnadshavares problematik
- anmälningar från flera olika kategorier anmälare.

Sammantaget skulle detta kunna tyda på en utveckling mot att flera olika anmälare uppmärksammar och fattar misstanke om att yngre barn far illa på grund av föräldrars och vårdnadshavares problem. Trots att kartläggningen visar att anmälare i sin helhet anmäler mer pekar intervjuresultaten på att det finns en underrapportering bland anmälningsskyldiga.

En majoritet av kommunerna har en mottagningsfunktion och följer upp anmälningar

En majoritet av kommunerna (82 procent) har inrättat en särskild funktion för att ta emot och bedöma anmälningar, bland annat i syfte att underlätta och förbättra hanteringen av det stora antalet anmälningar. I de minsta kommunerna förekommer mottagningsfunktioner i mindre utsträckning än i övriga kommuner. Ju större kommunen är, desto fler arbetsuppgifter ligger i dessa funktioner. En utmaning som lyfts är risken att information av vikt för ärendet går förlorad vid överlämning till de socialsekreterare som tar över ärendet i en utredning, något som kan få konsekvenser för berörda barn och familjer.

Resultatet visar att en majoritet av kommunerna (59 procent) har följt upp arbetet med anmälningar, de minsta kommunerna i mindre utsträckning än övriga kommuner. Vad som följs upp, liksom hur resultatet används, varierar. Den sammantagna bilden är att många kommuner har tagit fram en stor mängd statistik men att det ofta saknas kunskap om hur statistiken kan användas för att utveckla verksamheten.

Socialtjänsten har utvecklat arbetet med att träffa barn och familjer

Materialinsamlingen ger en bild av att möten med barn och familjer som berörs av anmälningarna är en central del av arbetet under förhandsbedömningen. Syftet är ofta att få mer information om, och familjens syn på, innehållet i anmälan. Kartläggningen visar att många kommuner arbetar med frågor om barns delaktighet och har utvecklat arbetssätt för samtal med barn. Samtidigt förefaller det mindre vanligt att utvecklingsarbetet rör andra sätt än samtal för att göra barn delaktiga. Utvecklingen för att stärka barns delaktighet behöver fortsätta.

Fördjupade analyser av anmälningar på nationell nivå kräver ökad statistisk enhetlighet

Kartläggningen pekar på behov av att på nationell nivå arbeta för att stärka förutsättningarna för mer likvärdig registrering och uttag av uppgifter i kommunernas verksamhetssystem. I dagsläget är det svårt och ofta mycket resurskrävande för många kommuner att sammanställa uppgifter om anmälningar och om barnen som berörs. Fördjupade analyser om barnen som berörs, regionala likheter och skillnader samt jämförelser över tid kräver förbättrade möjligheter till enhetlighet i registrering, uttag av uppgifter och sammanställning av dessa. Detta är också en förutsättning för att på sikt kunna följa upp barns rättigheter på området med utgångspunkt i barnkonventionen.

Inledning

I varje barns grundläggande rättigheter ingår att få omvårdnad, att få växa upp under trygga förhållanden med närvarande vuxna och att få utvecklas i sin egen takt utifrån sina egna förutsättningar. Samhällets roll är att i första hand och på olika sätt stödja och komplettera föräldrar i deras föräldraskap för att därigenom förebygga mer ingripande åtgärder. Men för de barn som lever i olika slag av utsatthet har socialtjänstens barn- och ungdomsvård ett särskilt ansvar för att ge stöd och skydd.¹

Ett sätt för socialtjänsten att få information om barn som kan behöva stöd och skydd är genom anmälningar. För vissa myndigheter, anställda och yrkesverksamma finns en anmälningsskyldighet när barn far illa eller misstänks fara illa och för alla andra finns en rekommendation att anmäla enligt 14 kap. 1 § och 1c § socialtjänstlagen, SoL (2001:453).

När en anmälan inkommer till socialtjänsten ska anmälan bedömas för att fatta beslut om huruvida en utredning ska inledas eller inte. Det kallas för att göra en förhandsbedömning. Förhandsbedömningen är en relativt kort, men viktig del av socialtjänstens hantering av anmälningar.

Sverige saknar både nationell statistik över anmälningar om barn som far illa eller misstänks fara illa och information om hur många barn som berörs av anmälningar varje år. Det saknas också uppgifter på nationell nivå om vem som gör anmälningarna, orsak till anmälningarna och hur många anmälningar som leder till utredning.

I en kartläggning genomförd av Socialstyrelsen i 75 kommuner år 2012 skattades omfattningen av antal anmälningar, antal barn och antal utredningar det undersökta året 2010 till cirka 140 000 anmälningar, 60 000 unika barn och 30 000 inledda utredningar. Resultatet visade på stora regionala variationer vad gäller antal barn som berörs av anmälningar till socialtjänsten [1].

Aktuella svenska studier och kartläggningar ger en samstämmig bild av att både antalet anmälningar och antalet barn som berörs av anmälningarna har ökat över tid [2-6].

Socialstyrelsens uppdrag

Regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag att under 2018 och 2019 genomföra aktiviteter i syfte att stärka kompetens, stabilitet och kvalitetsutveckling inom den sociala barn- och ungdomsvården.²

Uppdraget till Socialstyrelsen är en fortsättning på det arbete som den nationella samordnaren för den sociala barn- och ungdomsvården har utfört för att stärka och stödja socialtjänsten i arbetet med att barn och unga får det stöd och den hjälp de behöver. Den nationella samordnaren avslutade sitt uppdrag och lämnade sin slutredovisning i december 2017 [2].

¹ Proposition 2012/13:10 *Stärkt stöd och skydd för barn och unga*, s. 23.

² Regeringsbeslut S2018/00535/FST.

För genomförandet av uppdraget har Socialstyrelsen presenterat en arbetsplan med 12 deluppdrag. Denna kartläggning av anmälningar enligt 14 kap. 1 § och 1 c § SoL om barn som far illa eller misstänks fara illa är ett av dessa deluppdrag.

Kartläggningens syfte och frågeställningar

Kartläggningen syftar till att öka kunskapen på nationell nivå om anmälningar av barn som far illa eller misstänks fara illa enligt 14 kap. 1 § och 1 c § SoL och vad de leder till. Syftet är även att belysa socialtjänstens arbete med att förhandsbedöma inkomna anmälningar.

Inom ramen för uppdraget kartlägger och analyserar Socialstyrelsen följande frågeställningar på nationell nivå:

- I vilken omfattning inkom anmälningar gällande barn till socialtjänsten under helåret 2018?
 - Vad anmäldes och vem gjorde anmälningarna?
 - Hur många anmälningar ledde till beslut om utredning?
 - Har antalet anmälningar förändrats över tid? I så fall hur och varför?
- Hur arbetar socialtjänsten med att ta emot och förhandsbedöma anmälningar gällande barn?
 - I vilken omfattning förekommer mottagningsfunktioner som tar emot anmälningar gällande barn? Vad ser socialtjänsten är styrkor och utmaningar med sådana funktioner?
 - Hur arbetar socialtjänsten med barns delaktighet i förhandsbedömningar?
 - Följer kommunerna upp arbetet med anmälningar gällande barn?
- Vilka regionala skillnader kan identifieras?

För att underlätta läsningen av rapporten används fortsättningsvis följande begrepp när det gäller anmälningar enligt 14 kap. 1 § och 1 c § SoL:

- anmälningar gällande barn,
- anmälningar om barn, eller
- anmälningar.

I vilka situationer far barn illa?

Socialtjänstlagen anger inte närmare i vilka situationer eller vid vilken misstankegrad ett barn kan misstänkas fara illa. I förarbeten framgår att barn kan fara illa om de utsatts för fysiskt eller psykiskt våld, sexuella övergrepp, kränkningar, fysisk eller psykisk försummelse eller lever i familjer där det förekommer allvarliga relationsproblem. Barn kan även fara illa på grund av sitt eget beteende (missbruk, kriminalitet eller annat självdestruktivt beteende) eller för att de utsätts för hot, våld eller andra övergrepp av jämnåriga.

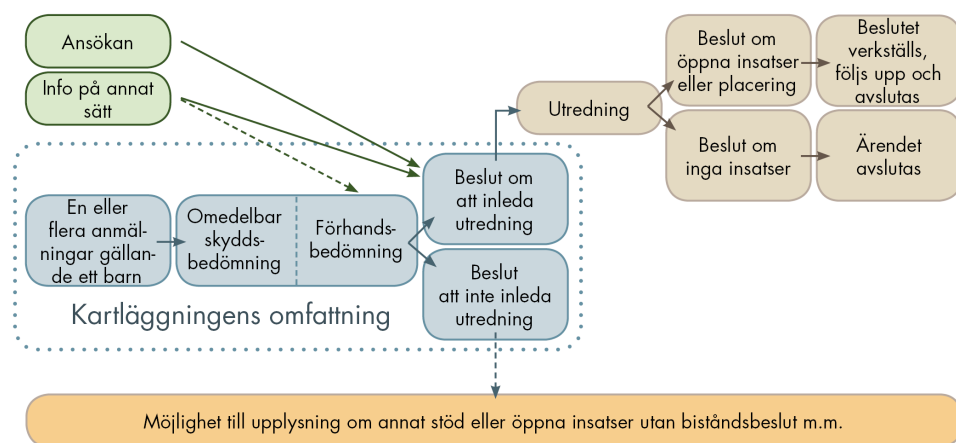
Barn med stora problem i skolsituationen till följd av en social problematik kan också anses fara illa. Om det inte samtidigt finns en social problematik

faller däremot exempelvis psykisk ohälsa, såsom depression och självskadebeteende, utanför socialtjänstens kompetensområde. Inte heller renodlade inlärningsproblem är ett ansvar för barn- och ungdomsvården.³

Kartläggningens omfattning

Ett ärende kan aktualiseras hos socialtjänsten på olika sätt, nämligen genom anmälan, ansökan⁴ eller information på annat sätt.⁵ Denna kartläggning omfattar anmälningar gällande barn och socialtjänstens arbete med att ta emot och bedöma dessa anmälningar. Figur 1 ger en översikt över handläggningsprocessen vid aktualiseringar gällande barn till socialtjänsten. Markeringen visar kartläggningens omfattning.

Figur 1. Översikt över handläggningsprocessen vid aktualiseringar gällande barn i socialtjänsten*, samt vilka delar som omfattas av kartläggningen

Källa: Bearbetning av flödesschema i Socialstyrelsens handbok Utreda barn och unga (2015) s. 15.

* När socialnämnden får kännedom om att ett barn kan ha varit utsatt för våld eller andra övergrepp av en närstående eller bevitnat våld eller andra övergrepp av eller mot en närstående gäller enligt föreskrift särskilda regler. I dessa fall ska nämnden utan dröjsmål inleda en utredning.⁶

Metod och genomförande

Underlaget till kartläggningen har huvudsakligen samlats in genom följande metoder:

- En enkätundersökning ställd till landets samtliga kommuner och stadsdelar.
- Besök i ett urval kommuner och stadsdelar där intervjuer har genomförts med chefer och socialsekreterare inom barn- och ungdomsvården samt kommunernas kvalitets- eller metodutvecklare och systemansvariga.

³ Prop. 2012/13:10 s. 47.

⁴ Med ansökan avses ansökan enligt SoL. Vårdnadshavare, och i vissa fall barn över 15 år, kan aktualisera en ansökan enligt SoL för barnet.

⁵ Se 11 kap. 1 § SoL. Med information på annat sätt menas alla sätt ett ärende kan uppkomma på enligt SoL som inte är ansökan eller anmälan. Det kan exempelvis vara ärenden som uppkommer genom en begäran om ett yttrande eller ett meddelande från en annan myndighet eller genom socialtjänstens egna iakttagelser.

⁶ Se Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:4) om våld i nära relationer.

- En hearing med representanter från barn- och ungdomsvården i olika delar av landet.
- En gruppdiskussion med deltagare från barn- och ungdomsvården i Göteborgsregionens kommuner.
- Möten med myndigheter och organisationer samt en litteraturgenomgång.

Till grund för kartläggningen ligger en förstudie som genomfördes av Socialstyrelsen under sommaren och hösten 2018 [7]. Syftet med förstudien var att utreda de juridiska och metodologiska förutsättningarna för en kartläggning samt att definiera omfattning och avgränsningar. Syftet var också att redogöra för de juridiska ramarna för anmälningsskyldigheten respektive mottagandet av anmälningar hos socialtjänsten.

Inom ramen för förstudien genomfördes bland annat en intervjustudie om totalt 17 intervjuer med anmälningsskyldiga inom skola, förskola, barnsjukvård, vuxenpsykiatri (akut), barn- och ungdomspsykiatri (öppenvård och akut), specialistmottagning inom hälso- och sjukvården (för unga respektive vuxna), tandvård och kriminalvård.

Resultatet av förstudien ligger till grund för kartläggningens metodval och avgränsningar, vilket presenteras i det här avsnittet.

Enkätundersökning i samtliga kommuner och stadsdelar

För att kartlägga anmälningar gällande barn genomfördes en enkätundersökning i landets samtliga kommuner och stadsdelar (totalt 312 stycken). Enkäten bestod av två delar. I den första delen av enkäten efterfrågades uppgifter om aktualiseringar (anmälningar, ansökningar samt information på annat sätt), anmälningsorsak, anmälare, unika barn, utredningar samt kön och ålder på barnen. Vid utformningen av enkätens första del säkerställdes att inga känsliga personuppgifter skulle kunna röjas när den besvarades.

Den andra delen innehöll frågor om organisation och arbetssätt vid förhandsbedömning av anmälningar samt barns delaktighet. Enkäten återfinns i bilaga 2.

Enkäten skickades ut den 4 mars 2019. Efter fyra veckor och två skriftliga påminnelser beslutades om förlängd svarstid. Information om detta skickades ut via e-post och dessutom togs kontakt via e-post eller telefon med samtliga kommuner och stadsdelar som ännu inte påbörjat, alternativt påbörjat men ännu inte fullföljt, enkäten.

Enkäten stängdes den 29 april 2019. Den besvarades av 251 kommuner och stadsdelar (80 procent). Det är en något lägre andel mindre kommuner, med färre än 15 000 invånare, som besvarat enkäten (76 procent). Det finns även ett partiellt bortfall på vissa enkätfrågor i enkätens första del (se kvalitetsdeklarationen i bilaga 1).

Det är 86 procent av alla barn i Sverige som är 0 till 17 år⁷ som bor i de kommuner och stadsdelar som besvarat undersökningen.

⁷ Enligt SCB:s befolkningsstatistik var totalt 2 155 102 barn mellan 0–17 år folkbokförda i Sverige år 2018.

Intervjuer med chefer och personal inom socialtjänstens barn- och ungdomsvård

Parallellt med enkätundersökningen genomfördes en intervjustudie under våren 2019. Detta i syfte att fördjupa förståelsen dels för anmälningssstatistiken, dels för arbetet med att hantera och bedöma anmälningar hos socialtjänsten.

I urvalet av kommuner sökte Socialstyrelsen därför kommuner och stadsdelar som på olika sätt följt upp och analyserat arbetet med anmälningar om barn med utgångspunkt i den egna statistiken eller på annat sätt utvecklat arbetet med mottagandet och bedömningar av anmälningar.

Intervjuer genomfördes i sex kommuner och två stadsdelar, totalt åtta besök, i olika delar av landet. Alla kommuner och stadsdelar utom en hade en mottagningsfunktion som var organiserad som en egen arbetsgrupp eller enhet och som hade en chef eller arbetsledare kopplad till mottagningen. En kommun saknade mottagningsfunktion. Fortsättningsvis benämns både kommuner och stadsdelar som kommuner, om det inte specifikt är stadsdelar som avses.

Under besöken genomfördes intervjuer under en heldag eller två halvdagar i tre olika grupper i följande ordning:

- Chefer och kvalitets- eller metodutvecklare, strateg eller motsvarande (i de kommuner en sådan funktion fanns) för ett övergripande samtal om socialtjänstens organisation, kommunens invånare och lokala förutsättningar, inflödet av anmälningar över tid samt arbetet med, och uppföljning av, ärenden som rör barn och unga.
- En eller flera personer (exempelvis systemansvarig, statistiker eller controller) som visade funktioner i verksamhetssystemet och bearbetning av statistik samt ett samtal om aktuell anmälningssstatistik, arbetet med statistiken och utvecklingen över tid.
- Biträdande chef, förste socialsekreterare och socialsekreterare inom mottagning och utredning av barn och unga för ett samtal om att ta emot och registrera anmälningar, bedöma dessa och inleda utredning. Frågorna berörde arbetssätt, rutiner och utvecklingen över tid.

Beroende på kommunens storlek och socialtjänstens organisation, medverkade ibland samma personer vid mer än en intervju. Detta beror på att samma person kan ha funktioner av vikt för samtalen i mer än en av intervjuerna. Totalt intervjuades mellan fem och nio personer under respektive kommunbesök. Intervjuguiden finns i bilaga 3.

Hearing med representanter från socialtjänstens barn- och ungdomsvård

I juni ordnade Socialstyrelsen en hearing i Stockholm i syfte att ta del av erfarenheter från arbetet med att ta emot, registrera och bedöma anmälningar. Myndigheten ville även skapa möjlighet att reflektera kring några preliminära resultat från den nationella enkätundersökningen tillsammans med deltagare från socialtjänstens barn- och ungdomsvård.

Inbjudan skickades till 19 kommuner som besvarat samtliga frågor i enkätens första del. Totalt elva deltagare från sju kommuner närvarade. För att

våga upp bortfallet av främst små kommuner genomfördes två kompletterande telefonintervjuer. Bland dessa totalt nio kommuner var det en som saknade mottagningsfunktion.

Frågor som diskuterades under dagen rörde bland annat inflödet av anmälningar och förändring över tid, vem som anmäler, arbetet med att ta emot och bedöma anmälningar, andelen inledda utredningar och anmälningar som inte leder till utredning, barns delaktighet samt uppföljning av anmälningar.

Gruppdiskussion med kommuner som deltar i FoU i Västs regionala aktualiseringsstudie

I maj fick Socialstyrelsen möjlighet att delta vid ett möte på Göteborgsregionen om FoU i Västs regionala aktualiseringsstudie.⁸ Omkring 30 deltagare från den sociala barn- och ungdomsvården i Göteborgsregionens kommuner närvarade.

Under mötet presenterade Socialstyrelsen arbetet med kartläggningen och ledde en gruppdiskussion vilken varade i cirka en timme. Frågeställningarna var i stort desamma som vid hearingen. Undantag var frågor om barns delaktighet samt uppföljning av anmälningar, då tiden var begränsad.

Samråd med myndigheter och organisationer

Inom ramen för uppdraget har Socialstyrelsen träffat Barnombudsmannen (BO), Inspektionen för vård och omsorg (IVO), Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), Polismyndigheten, Maskrosbarn, FoU Välfärd – Region Gävleborg samt en doktorand som studerar anmälningar från skolan.

Socialstyrelsen har även informerat de regionala utvecklingsledarna för den sociala barn- och ungdomsvården om arbetet med kartläggningen. Dessutom har en genomgång av rapporter, annan litteratur och skriftliga källor på området genomförts.

Analys av enkätsvar och kvalitativt material

Samtliga enkätsvar har sammanställts och analyserats utifrån kommunstorlek.⁹ Rapporten utgår genomgående från kommunstorlek vid redovisning av regionala likheter och skillnader.

Anteckningar från samtliga intervjuer, gruppdiskussion och hearing har renskrivits, kodats i kategorier och systematiserats tematiskt. Analysen av materialet syftade till att öka förståelsen av de kvantitativa enkätresultaten.

Under arbetet med kartläggningen har en intern referensgrupp med bred kompetens inom den sociala barn- och ungdomsvården medverkat och kommit med synpunkter och förslag omkring vägval och analys. Referensgruppen har träffats vid fem tillfällen under hösten 2018 och helåret 2019.

⁸ FoU i Västs aktualiseringsstudie redovisar aktualiseringar som inkommit till socialtjänstens barn- och ungdomsvård för barn och unga 0–20 år under år 2018 i Alingsås kommun, Kungälv kommun, Mölndals stad, Stenungsunds kommun samt Göteborgs stads tio stadsdelar. Rapporten är en fortsättning på kartläggningen av aktualiseringar 2017, som tillkom utifrån att IFO-chefs nätverket i Göteborgsregionen uppmärksammat att antalet aktualiseringar hade ökat de senaste åren.

⁹ Socialstyrelsen testade även att sammanställa och analysera svaren utifrån en geografisk inledning enligt EU:s hierarkiska regionindelning NUTS (Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques) nivå 2. I Sverige utgörs NUTS 2 av åtta så kallade riksområden. Vid analyser av regionala likheter och skillnader visade sig emellertid kommunstorlek ha ett större förklaringsvärde än riksområden.

I kartläggningen har samtliga moment i datainsamlingen innehållit frågor som rör barns rättigheter. Kartläggningen har även inkluderat datainsamling som rör brukar- och funktionshinderperspektiv. Analysen inkluderar jämlik- och jämställdhetsperspektiv.

Omfattning och avgränsning

Kartläggningen omfattar anmälningar enligt 14 kap. 1 § och 1 c § SoL, samt anmälningar som leder till utredning enligt 11 kap. 1 § SoL. Anmälningarna ska ha inkommit till socialtjänsten mellan 1 januari och 31 december 2018.

Kartläggningen omfattar barn 0 till 17 år, vilket motsvarar både barnkonventionens definition av barn och den åldersgrupp som omfattas av reglerna om anmälningar i 14 kap. 1 § och 1 c § SoL.

I materialinsamlingen har statistiska uppgifter samlats in på aggregerad nivå, vilket innebär att det inte har samlats in några uppgifter om enskilda anmälningar eller specifika individer på ärendenivå.

Studien har utformats för att vara möjlig att upprepa vid senare tillfälle och då göra jämförelser över tid.

Hur inkomna svar från enkäten presenteras i rapporten

Baserat på enkätsvar som gäller anmälningar, unika barn och beslut om utredning har Socialstyrelsen gjort en uppräknings av antalet till riksnivå. De uppgifter i rapporten som gäller anmälningar, unika barn och beslut om utredning presenteras genomgående baserat på det uppräknade antalet.

Tabeller och figurer som visar barnens kön och ålder, anmälare och anmälningsorsak presenteras utifrån kommunernas enkätsvar. På dessa frågor finns ett partiellt bortfall som är olika stort för olika frågor.

Hur många kommuner och anmälningar som utgör underlag i tabeller och figurer redovisas vid respektive tabell och figur. En beskrivning av hur uppräknings och bearbetning av enkätsvaren har gått till finns i kvalitetsdeklarationen i bilaga 1.

I rapporten presenteras resultat fördelat på kommunstorlek. I tabell 1 redovisas antal kommuner i respektive kategori.

Tabell 1. Sveriges kommuner uppdelade efter befolkningsmängd

Kommunstorlek	Antal kommuner
<15 000 invånare	133
15 000–30 000 invånare	71
30 000–70 000 invånare	54
>70 000 invånare	29
Storstäder	3/25*
Totalt	290/312**

* Malmö stad är, till skillnad från Göteborg stad och Stockholms stad, en socialnämnd och är inte uppdelad i stadsdelar. För att öka jämförbarheten mellan storstäderna redovisas därför Stockholms stad och Göteborgs stad på kommunnivå vid redovisningar baserade på beräkningar för uppräknade antal. Vid andra redovisningar utgår tabellerna från svaren från stadsdelarna i Stockholm och Göteborg.

** Den högre siffran inkluderar stadsdelarna i Göteborg och Stockholm.

Rapportens disposition

Efter inledningen följer ett kapitel som redovisar kartläggningens utgångspunkter omkring anmälningssystemet och barns rättigheter. Därefter följer ett kapitel om kommunernas förutsättningar att ta fram uppgifter om aktualiseringar.

Rapportens kapitel *Anmälningar som gäller barn 2018* fokuserar på omfattningen av anmälningar, barnen som berörs av anmälningar samt inledda utredningar. Kapitlet avslutas med en analys innehållande bland annat identifierade regionala likheter och skillnader.

Kapitlet *Organisation och arbetssätt i förhandsbedömningar* fokuserar på socialtjänstens arbete med att ta emot och bedöma inkomna anmälningar. Även detta kapitel avslutas med en analys.

Sist i rapporten finns några avslutande kommentarer från Socialstyrelsen.

Anmälningssystemet och barns rättigheter

I detta kapitel presenteras kartläggningens utgångspunkter. Kapitlet innehåller en genomgång av regelverket för anmälningar respektive socialtjänstens mottagande och bedömning av anmälningar. Barns rättigheter utifrån barnkonventionen¹⁰ kopplas till relevanta delar.

Anmälningar till socialtjänsten

En av socialtjänstens viktigaste uppgifter, och samtidigt en av de känsligaste, är att se till att barn och ungdomar, som befinner sig i en utsatt situation, får den vård och det skydd som de behöver. En förutsättning för att lösa den uppgiften är att socialtjänsten har möjlighet att få uppgifter om och utreda barnets situation och behov av hjälp. Socialtjänsten är i detta arbete ofta beroende av i vilken utsträckning den kan få uppgifter från de som kommit i kontakt med barn, unga och familjer.¹¹ Vid alla socialtjänstens åtgärder som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.¹²

Socialtjänstens ansvar innebär samtidigt ingen inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän (2 kap. 1 § SoL). Anmälare och verksamheter kan ha ett eget ansvar för att ge barnet stöd som inte inskränks av att en anmälan har gjorts, till exempel via det ansvar elevhälsan, LSS-verksamheter och Barn- och ungdomspsykiatri (BUP) har inom sina respektive områden.

För att anmälningar ska göras krävs att de som ska anmäla känner till det. I förarbeten framhålls vikten av socialtjänstens allmänna informationsskyldighet om sin verksamhet och att komma överens om samverkansformer med anmälningsskyldiga.¹³ Socialnämnden ska aktivt verka för att samverkan kommer till stånd med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa (5 kap. 1 a § SoL). Nämnden bör se till att det på kommunens webbplats finns lättillgänglig och lättförståelig information om hur en anmälan enligt 14 kap. 1 § eller 1 c § SoL kan göras såväl under som efter kontorstid.¹⁴

Alla barns rätt till utveckling och anmälningssystemet

Barnets rätt till överlevnad och utveckling och statens skyldigheter att till det yttersta av sin förmåga säkerställa denna rättighet fastlås i artikel 6 barnkonventionen. Begreppet utveckling handlar inte enbart om att förbereda barnet för vuxenlivet. Det handlar om att erbjuda bästa möjliga förhållanden för

¹⁰ Sverige har genom anslutning till barnkonventionen åtagit sig att säkerställa alla barns rättigheter enligt artikel 4 konventionen. Från och med den 1 januari 2020 gäller artiklarna 1-42 i konventionen som svensk lag. Det innebär bl.a. ett förtydligande av alla som tillämpar bestämmelser i svenska lagar ska tolka dessa i förhållande till barnkonventionen. Se proposition 2017/18:186 Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter, s. 1.

¹¹ Se proposition 1996/97:124 *Ändring i socialtjänstlagen*, s. 103.

¹² 1 kap. 1 § andra stycket SoL.

¹³ Prop. 1996/97:124, s. 107.

¹⁴ SOSFS 2014:4.

barndomen, för barnets liv just nu.¹⁵ Detta är utifrån artikel 2 i barnkonventionen något staten ska säkerställa att *alla* barn ska få del av, utan åtskillnad av något slag. Det gäller oavsett barnets eller dess föräldrars eller vårdnadshavares kön, språk, hudfärg, sociala ursprung eller funktionsnedsättning med mera.¹⁶ Rätten till överlevnad och utveckling kan kopplas både till skyldigheten att anmäla misstanke eller kännedom om att barn far illa i 14 kap. 1 § SoL och bestämmelsen i 5 kap. 1 § SoL om att socialnämnden ska verka för att barn växer upp under trygga och goda förhållanden.

Artikel 6 hör även nära ihop med rätten att skyddas från alla former av våld och övergrepp i artikel 19 i barnkonventionen. Staten ska, enligt artikel 6.2 till det yttersta av sin förmåga säkerställa barnets utveckling. I förhållande till artikel 19 ska staten vidta alla lämpliga lagstiftnings, administrativa och sociala åtgärder samt åtgärder i utbildningssyfte för att skydda barnet mot våld. Med *alla former av våld* avses fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande och sexuella övergrepp.¹⁷ Artikel 6 kan även kopplas till de artiklar i barnkonventionen som handlar om att barn har rätt till skydd från företeelser som narkotika och sexuellt utnyttjande.¹⁸

Anmälan redan vid misstanke

En anmälan ska eller bör göras redan vid misstanke om att ett barn far illa.¹⁹ Detta så att det så tidigt som möjligt kommer till socialtjänstens kännedom att ett barn kan fara illa. Även svårbedömda eller obestyrkta uppgifter ska anmälas om de tyder på att barn kan behöva stöd eller hjälp från socialtjänsten och sedan är det socialtjänstens ansvar att ta ställning till anmälan.²⁰ En uppgift som inte är helt styrkt eller en delvis oklar uppgift kan ändå utgöra en viktig pusselbit för socialnämndens bedömning av behovet av olika åtgärder eftersom nämnden kan ha fler uppgifter samlade.²¹ Detta innebär dock inte att alla anmälningar ska utredas. Det har i förarbeten framhållits att det varken är lämpligt eller ens möjligt enligt socialtjänstlagen att vid varje situation inleda en utredning.²²

Skyldigheten att anmäla oro för barn

I 14 kap. 1 § SoL regleras vilka som är anmälningsskyldiga. Anmälan ska göras genast, är absolut och får inte bli föremål för överväganden av den anmälningsskyldige själv. Enligt Riksdagens ombudsmän (JO) gäller detta

¹⁵ Se Handbok om barnkonventionen. UNICEF; 2008. s. 85.

¹⁶ Se artikel 2 barnkonventionen.

¹⁷ Artikel 19.1 barnkonventionen.

¹⁸ Exempelvis artikel 33 skydd mot narkotika, artikel 34 skydd mot sexuellt utnyttjande och artikel 36 skydd mot annat utnyttjande i barnkonventionen.

¹⁹ Se 14 kap. 1 § första stycket och 1 c § SoL

²⁰ Prop. 1996/97:124, s. 104 ff.

²¹ Se JO:s ämbetsberättelse 2002/03 s. 170

²² Proposition 2000/01:80 *Ny socialtjänstlag m.m.*, s. 161.

- oavsett kännedom om att annan myndighet anmält eller tänkt anmäla²³
- oavsett om den anmälningsskyldige vet att socialtjänsten redan har inlett en utredning eller att socialtjänsten och barnet har haft annan kontakt²⁴
- även när ett barn redan får stöd i anmälarens verksamhet²⁵.

Myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdom och de som är anställda där är skyldiga att anmäla oro, liksom verksamma inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet som fullgör uppgifter som berör barn och unga. Exempel på sådana verksamheter är skola, förskola och tandvård.²⁶ Alla myndigheter, anställda och yrkesverksamma i enskild verksamhet inom hälso- och sjukvård och socialtjänst har anmälningsskyldighet, oberoende av om deras verksamhet riktar sig till barn eller inte (14 kap. 1 § SoL). Myndigheter som bedriver rättspsykiatrisk undersökningsverksamhet omfattas också av lagen, samt Kriminalvården, Polisen och Säkerhetspolisen och deras anställda. Personer verksamma inom familjerådgivningen har en begränsad anmälningsskyldighet jämfört med socialtjänsten i övrigt, då den är begränsad till om de i sin verksamhet får kännedom om att ett barn utnyttjas sexuellt eller utsätts för psykisk och fysisk misshandel i hemmet.²⁷

Alla delar av socialtjänsten är anmälningsskyldiga, till exempel från en kommun till en annan och från en nämnd till den nämnd som ansvarar för att ta emot anmälningar. Kommuner får utforma sin nämndorganisation på valfritt sätt vilket innebär att kommunens ansvar för socialtjänsten kan fördelas på en eller flera nämnder. Alla verksamheter inom socialtjänsten har skyldighet att vidarebefordra uppgifter om barn som är i behov av stöd eller skydd till den enhet som ansvarar för den sociala barn- och ungdomsvården, även om det i *formell mening* inte är en anmälan om verksamheten befinner sig inom samma nämnd.²⁸

Det bör finnas rutiner i verksamheten för hur en anmälan går till

En anmälan kan vara skriftlig eller muntlig, men en anmälan av den som är anmälningsskyldig bör enligt JO göras skriftligt utifrån de ingripande åtgärder av socialnämnden som den kan medföra.²⁹ I brådskande fall kan anmälan göras muntligt och bör då bekräftas skriftligt i efterhand.³⁰

Regeringen har understrukit att det bör finnas tydliga rutiner hos anmälningsskyldiga för hur anmälningar hanteras men att det ytterst måste vara upp till varje verksamhet att ansvara för hur rutinerna ska utformas.³¹

²³ JO:s ämbetsberättelse 2004/05 s. 299.

²⁴ JO:s ämbetsberättelse 1992/93 s. 341.

²⁵ JO:s ämbetsberättelse 1993/94 s. 261.

²⁶ Prop. 1996/97:124 s. 106 och prop. 2012/13:10, s. 44.

²⁷ 14 kap. 1 § andra stycket SoL. Det har sin bakgrund i familjerådgivningens stränga sekretess och den speciella förtroendeställning familjerådgivningen ska ha. Se exempelvis prop. 2005/06:117, s. 12.

²⁸ Detta eftersom nämnden i princip inte kan göra en anmälan till sig själv. Prop. 2012/13:10, s. 45.

²⁹ JO:s ämbetsberättelse 2012/13 s. 268 och 2007/08 s. 261.

³⁰ Se JO:s ämbetsberättelse 1996/97 s. 268 och 1992/93 s. 341.

³¹ Prop. 2012/13:10, s. 48.

Myndigheter och personer som inte omfattas av anmälningsskyldigheten

Utöver anmälningar från anmälningsskyldiga bör också var och en som får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa bör anmäla detta till socialnämnden (14 c § SoL). Förutom allmänheten omfattar den här rekommendationen också myndigheter och yrkesverksamma som inte är anmälningsskyldiga.³²

Socialtjänstens mottagande och bedömning av anmälan

När en anmälan har kommit in till socialtjänsten bör den som gjort anmälan informeras om att anmälan tagits emot och av vem.³³ Socialtjänsten har ett långtgående utredningsansvar när det gäller barn som kan vara i behov av skydd eller stöd och utredningen kan genomföras oberoende av vårdnadshavarens inställning,³⁴ men en anmälan leder inte alltid till att socialtjänsten inleder en utredning. Socialtjänstens bedömning av om den ska inleda en utredning eller inte kallas *förhandsbedömning*.³⁵

Socialtjänsten ska genast göra en bedömning av om barnet eller den unge som anmälan rör är i behov av omedelbart skydd, en så kallad *skyddsbedömning* (11 kap. 1 a § SoL). Skyddsbedömningen ska göras samma dag som anmälan kommer in eller senast dagen efter om anmälan kommer in sent.³⁶

Beslutet att inleda eller inte inleda en utredning måste fattas inom fjorton dagar efter det att anmälan kommit in. Tidsgränsen kan förlängas om det finns synnerliga skäl för det. Ett beslut behöver *inte* fattas om det redan pågår en utredning om det barn eller den unge som anmälan avser.³⁷ En skyddsbedömning ska dock ändå alltid göras.³⁸

Uppgifter om våld i nära relation ska utredas

Om det i anmälan eller under en förhandsbedömning framkommer uppgifter om att ett barn kan ha utsatts för våld eller andra övergrepp av en närstående eller bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot en närstående ska en utredning om barnets behov av stöd och hjälp inledas utan dröjsmål.³⁹

Omfattningen på förhandsbedömningen

Regeringen har framhållit att om förhandsbedömningen blir för omfattande och drar ut alltför mycket på tiden blir situationen rättsosäker för både barn och föräldrar. Tiden från anmälan till eventuell utredning och insats blir dessutom längre vilket ur både barnets och föräldrarnas perspektiv är olyckligt. Samtidigt framhålls att det är viktigt att onödiga utredningar inte genomförs

³² Prop. 2012/13:10 s. 44.

³³ Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2014:6) om handläggning av ärenden som gäller barn och unga.

³⁴ Prop. 2012/13:10, s. 55.

³⁵ Prop. 2012/13:10, s. 56.

³⁶ Prop. 2012/13:10, s. 60.

³⁷ 11 kap. 1 a § andra stycket SoL.

³⁸ 11 kap. 1 a § första stycket SoL.

³⁹ 6 kap. 1 § Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:4) om våld i nära relationer.

av respekt för dem som berörs.⁴⁰ Enligt förarbetena borde anmälan i normalfallet ge tillräcklig information som grund för beslut om utredning ska inledas eller inte.⁴¹ Innan ett beslut om att *inte* inleda en utredning bör dock uppgifter som finns i förekommande personakt beaktas. Även tidigare inkomna anmälningar hos den egna nämnden bör beaktas, om det är möjligt.⁴²

Socialtjänsten får ta vissa kontakter under förhandsbedömningen. Om anmälan behöver förtydligas kan socialtjänsten under förhandsbedömningen ta förnyad kontakt med anmälaren. Det finns även en regel som innebär att socialtjänsten bör erbjuda barnet, vårdnadshavaren och anmälningsskyldiga som gjort anmälan enligt ett möte om det med hänsyn till barnets bästa är lämpligt (s.k. *anmälningsmöte*).⁴³ Det är också möjligt att kontakta den eller de personer som anmälan rör, informera om innehållet i anmälan och ge möjlighet att bemöta uppgifterna.⁴⁴ Om några uppgifter hämtas in från utomstående personer har däremot enligt JO en utredning inletts.⁴⁵ Även upprepade kontakter med familjen är något som talar för att en utredning bör inledas utifrån risken att inte barnets behov annars synliggörs.⁴⁶

Systematisk uppföljning i verksamhet som rör barn och unga

Socialtjänsten ska systematiskt följa upp kvaliteten i sin verksamhet och har ett särskilt ansvar att se till att det finns rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden inom verksamheten rörande barn och unga.⁴⁷ Verksamhet rörande barn och unga inkluderar mottagande av anmälningar.

FN:s barnrättskommitté⁴⁸ har ansett att en nödvändig del av genomförandet av barnkonventionen är att samla in tillräckliga och tillförlitliga data om barn, på tillräckligt detaljerad nivå för att göra det möjligt att upptäcka diskriminering eller ojämlikheter i förverkligandet av rättigheterna.⁴⁹ För att säkerställa att barn inte diskrimineras enligt artikel 2 i barnkonventionen är det viktigt att den kunskap om barns levnadsvillkor som samlas in möjliggör jämförelser utifrån olika bakgrundsfaktorer, men även jämförelser mellan lokal, regional, nationell och internationell nivå.⁵⁰ Detta är något som kan kopplas till socialtjänstens ansvar för systematisk uppföljning.

⁴⁰ Prop. 2012/13:10, s. 58.

⁴¹ Prop. 2012/13:10, s. 59.

⁴² SOSFS 2014:6.

⁴³ 14 kap. 1 a § SoL.

⁴⁴ Jfr prop. 2012/13:10, s. 58 och JO:s ämbetsberättelse 2010/11 s. 353

⁴⁵ Jfr JO:s ämbetsberättelser 1995/96 s. 312 och 1999/2000 s. 238 samt JO:s beslut den 3 oktober 2011, dnr 1909-2010

⁴⁶ Prop. 2012/13:10, s. 59.

⁴⁷ 3 kap. 3 § första och tredje stycket SoL och 3 kap. 3 a § första stycket SoL.

⁴⁸ FN:s kommitté för barnets rättigheter, barnrättskommittén, publicerar så kallade allmänna kommentarer om hur olika artiklar och teman i barnkonventionen kan tolkas. De allmänna kommentarerna är inte juridiskt bindande för konventionsstaterna, men kan ge ett viktigt stöd och ge viss vägledning vid tolkning och tillämpning av konventionsåtaganden i Sverige. Läs mer i prop. 2017/18:186 s. 84 f.

⁴⁹ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 5 (2003) Allmänna åtgärder för genomförandet av konventionen om barnets rättigheter (artikel 4, 42 och 44.6).

⁵⁰ Proposition 2009/10:232 *Strategi för att stärka barnets rättigheter*, s. 16.

Barnets delaktighet under förhandsbedömningen

Av 11 kap. 10 § SoL framgår att barnet har rätt till relevant information när en åtgärd rör barnet och ska ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör barnet. Om barnet inte framför sina åsikter, ska hans eller hennes inställning så långt det är möjligt klarläggas på annat sätt. Barnets åsikter och inställning ska tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder och mognad. Bestämmelsen har införts i SoL som en anpassning till artikel 12 i barnkonventionen om barns rätt att komma till tals.⁵¹

Rätten att komma till tals gäller redan under förhandsbedömningen eftersom det gäller vid alla åtgärder som rör barnet. Samtidigt är det först när en utredning pågår som socialtjänsten har uttryckligt lagstöd för att barnet får höras utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande.⁵² JO har ansett att den här regeln inte hindrar att socialtjänsten under förhandsbedömningen pratar med barn vars ålder och mognad innebär att de själva kan bestämma om sin medverkan, oavsett vårdnadshavarens samtycke.⁵³

Socialtjänsten kan inte alltid tillmötesgå barnets önskemål, men när det inte är möjligt är det många gånger nödvändigt att de så pedagogiskt som möjligt, med hänsyn till barnets ålder och mognad, förklarar varför det inte varit möjligt. Det är bl.a. viktigt så att barnet vågar vända sig till socialtjänsten när det behövs nästa gång.⁵⁴ Viktigt att understryka är att det inte är en skyldighet för barn att delta.⁵⁵ Barn med funktionsnedsättning kan behöva försees med de kommunikationsverktyg som stöd för att de ska kunna uttrycka sina åsikter. Det gäller också små barn som kanske inte kan uttrycka sina åsikter verbalt.⁵⁶ Om förhandsbedömningen gäller ett barn, och barnet inte har kommit till tals, ska anledningen till detta dokumenteras enligt Socialstyrelsens föreskrifter.⁵⁷

Barn kan ha behov av stödperson

Barn kan redan i förhandsbedömningen ha behov av att ha med sig en stödperson i kontakt med socialtjänsten. Ur ett barnrättsperspektiv behöver socialtjänsten vara lyhörd för om barn som besöker dem behöver ha med sig någon som de har förtroende för.⁵⁸

⁵¹ Prop. 2012/13:10, s. 35.

⁵² 11 kap. 10 § tredje stycket SoL.

⁵³ JO:s ämbetsberättelse 2016/17, s. 519. I det aktuella fallet var barnen knappt 15 år respektive 12 år gamla. JO ansåg utifrån barnens ålder att det var rimligt att utgå från att de själva kunde bestämma om de skulle prata med socialtjänsten eller inte.

⁵⁴ Prop. 2012/13:10 s. 41.

⁵⁵ Prop. 2012/13: 10, s. 38.

⁵⁶ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 12, p. 21.

⁵⁷ 5 kap. 2 § Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:5) om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS.

⁵⁸ Prop. 2012/13:10, s. 42.

Förändringar i lagstiftningen

Den senaste lagändringen vad gäller anmälningar skedde 1 januari 2013 och hade sin bakgrund i Barnskyddsutredningens betänkande (SOU 2009:68) *Lag om stöd och skydd för barn och unga* (LBU). Bl.a. lyfte betänkandet att olika undersökningar visat att det är många barn och särskilt förskolebarn som misstänkts fara illa som inte kommer till socialnämndens kännedom.⁵⁹

Före 2013 var både rekommendationen att anmäla och anmälningsskyldigheten utformad så att det som skulle anmälas var företeelser som kunde innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd. Utifrån hur bestämmelserna var utformade innebar det att om det inte fanns skäl för socialnämnden att vidta någon åtgärd fanns heller ingen orsak att anmäla. Anmälaren förutsattes på så sätt känna till socialnämndens ansvar och förväntade bedömning i den aktuella situationen. Sedan 1 januari 2013 står i stället att *”Var och en som får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa bör anmäla detta till socialnämnden”* respektive *”Följande myndigheter och yrkesverksamma är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa”*.

Förändringen var inte avsedd att utvidga gruppen barn som förväntas anmälas till socialtjänsten, utan skulle vara ett förtydligande för att underlätta för anmälare att anmäla sin oro.⁶⁰ I samband med den här lagändringen infördes även möjligheten till återkoppling om anmälan lett till utredning eller inte till anmälningsskyldiga och rekommendationen att hålla anmälningsmöte om det med hänsyn till barnets bästa är lämpligt. Båda dessa lagändringar hade som syfte att öka anmälningsbenägenheten hos anmälningsskyldiga.⁶¹

Anmälningsskyldigheten har även tidigare förändrats, både för att utöka gruppen yrkesverksamma som är anmälningsskyldiga och för att öka kunskapen om anmälningar hos de anmälningsskyldiga. Exempelvis:

- 1996–1997 fick enskilt bedriven familjerådgivning, förskola och hälso- och sjukvård samma anmälningsskyldighet som i motsvarande offentliga verksamheter,⁶²
- 2003 fick Kriminalvården och rättspsykiatriska avdelningar inom Rättsmedicinalverket anmälningsskyldighet,
- 2003 infördes hänvisningar till anmälningsskyldigheten i de lagar som reglerar verksamheter som regelbundet kommer i kontakt med barn (polisen, hälso- och sjukvården, förskolan och skolan). Samma verksamheter fick även en skyldighet att på socialtjänstens initiativ samverka kring barn och ungdomar som far illa eller riskerar att fara illa.⁶³

⁵⁹ SOU 2009:68 s. 256 f och s. 271.

⁶⁰ För detta se prop. 2012/13:10 s. 45 f. Värt att notera i sammanhanget är att inga följdändringar gjordes i de lagar som hänvisar till anmälningsskyldigheten i 6 § polislagen (1984:387), 29 kap. 13 § andra stycket skollagen (2010:800) eller 5 kap. 8 § andra stycket i den nya hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) m.fl. I dessa bestämmelser står alltså *”Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453)”*.

⁶¹ Prop. 2012/13:10, s. 50 ff.

⁶² Se proposition 1995/96:117 *Tystnadsplikt inom enskild familjerådgivning*, s. 12 och prop. 1996/97:124, s. 190.

⁶³ Se prop. 2002/03:53.

Kommunernas förutsättningar att ta fram uppgifter om aktualiseringar

I dagsläget saknas det nationell enhetlighet i registreringen av aktualiseringar och möjligheterna till systematiska datauttag av uppgifter om aktualiseringar och inledda utredningar är idag begränsad i många kommuner [6, 8].

I arbetet med kartläggningen har det blivit tydligt att kommunernas förutsättningar att ta fram data från verksamhetssystemen skiljer sig åt. I följande kapitel presenteras några aspekter som påverkar dessa förutsättningar.

Olika användning av aktualiseringstyp vid registrering i verksamhetssystemen

Ett ärende kan aktualiseras hos socialtjänsten på olika sätt: genom anmälan, ansökan eller information som på annat sätt kommer till nämndens kännedom.⁶⁴ I enkäten efterfrågades uppgifter om samtliga tre.

Enkätsvaren visar på stora kommunala variationer vid registrering av aktualiseringar. Med undantag av fem enkätresponder kunde samtliga ta fram uppgifter om anmälningar för helåret 2018 till en rimlig insats eller kostnad. Många kunde också redovisa uppgifter om ansökningar. I fritextsvar framkommer dock att ett antal kommuner inte kan skilja ansökningar och information på annat sätt, eller skilja ansökningar från anmälningar.

En majoritet av kommunerna har inte redovisat några aktualiseringar som information på annat sätt. Kommuner som registrerar information på annat sätt beskriver att det exempelvis inkluderar information från egen nämnd och yttranden. Samtidigt förekommer att rådgivningssamtal, konsultationer med andra myndigheter och olika typer av interna förfrågningar i handläggningsförfarandet registreras som en aktualisering i den här kategorin.

Den sammantagna bilden är att de stora variationerna över användning av aktualiseringsorsak inte ger en rättvisande nationell bild. Uppdraget har inte heller varit att kartlägga aktualiseringar, varför frågor om ansökningar och information på annat sätt inte funnits med i andra delar av materialinsamlingen. Underlaget för ansökningar och information på annat sätt är därför inte jämförbart med anmälningarna.

I den här rapporten presenteras enbart uppgifter om redovisade anmälningar. Dessa uppgifter kan dock, utifrån detta resonemang, även innehålla ansökningar och/eller information på annat sätt.

Med utgångspunkt i de utmaningar som beskrivits tidigare om avsaknad på nationell enhetlighet och andra begränsningar i kommunernas förutsättningar för systematiska datauttag är det svårt att säga något mer precist om omfattningen på denna eventuella felkälla.

⁶⁴ Se 11 kap. 1 § SoL.

Verksamhetssystemen och möjlighet till datauttag av anmälingsstatistik

Flera faktorer påverkar kommunernas förutsättningar att ta ut och sammanställa anmälingsstatistik ur verksamhetssystemet. I arbetet med kartläggningen har det blivit tydligt att dessa förutsättningar varierar mellan kommuner. Få kommuner kan i dagsläget på ett enkelt och systematiskt sätt sammanställa och ta ut uppgifter om anmälningar ur systemet på gruppnivå [8].

I de åtta besökta kommunerna fanns verksamhetssystem från totalt fem olika leverantörer. Under kommunbesöken fick Socialstyrelsen ta del av arbetet med att ta ut data om anmälningar ur systemen, bland annat genom visningar i systemens utbildningsvyer.

Resultatet pekar på att leverantören av verksamhetssystem förefaller ha mindre betydelse för möjlighet till datauttag och sammanställning på grupp-nivå än vilka moduler och tillval i systemen som har upphandlats. Intervju-personer med ansvar för statistik och verksamhetsuppföljning av anmälningar menar att det dessutom krävs intresse, efterfrågan och kompetens kring statistik och verksamhetsuppföljning för att skapa möjligheter till data-uttag ur systemen, exempelvis i upphandlingsförfarandet.

Några av de besökta kommunerna har särskilda statistikverktyg kopplade till verksamhetssystemet och beskriver att dessa verktyg ger helt andra möjligheter för sammanställning och bearbetning av data på grupp-nivå än vad verksamhetssystemen kan erbjuda.

I en av de besökta kommunerna kunde ingen data fås ur verksamhetssystemet på grupp-nivå. Systemförvaltaren i kommunen berättade att enkätfrågorna om anmälingsstatistik besvarats genom manuell räkning utifrån en lista i ett Word-dokument med samtliga anmälningar.

I enkäten ställdes en fråga om hur respondenterna tagit fram den efterfrågade anmälingsstatistiken. Totalt 94 procent svarade att de hämtat uppgifterna från verksamhetssystemet, men bara 61 procent svarade att de enbart använt verksamhetssystemet. Totalt 30 procent hade även räknat manuellt och 14 procent hade använt andra typer av sammanställningar, såsom Excel. Tre kommuner svarade att de enbart hade räknat manuellt.

Kommuner kan ha olika många svarsalternativ till de variabler som ska fyllas i när en anmälan aktualiseras i verksamhetssystemet. Hur svarsalternativen tolkas och används kan också variera, både mellan kommuner och mellan personal i samma kommun.

I flera kommuner kan användaren inte själv välja åldersindelning vid data-uttag. Några kan inte särskilja de yngsta barnen 0 till 6 år från barn 0 till 12 år, andra kan inte skilja aktualiserade unga mellan 18 och 20 år från barn under 18 år.

Sökbarhet i de kronologiska pärmarna

Anmälningar som inte leder till beslut om utredning och därmed inte ger upphov till något nytt ärende sätts vanligen in i en pärm i kronologisk ordning. Detta till följd av reglerna om personuppgiftsbehandling i socialtjänsten. Det innebär att det inte är möjligt att söka efter dessa anmälningar per individ [9].

Möjligheterna för kommunerna att sammanställa uppgifter om dessa anmälningar på gruppnivå varierar, bland annat beroende på vilka uppgifter som registreras i verksamhetssystem vid aktualisering samt när uppgifter gallras.

BBIC skapar möjlighet att registrera och följa upp variabler på ett enhetligt sätt

BBIC är en struktur för handläggning, genomförande och uppföljning av den sociala barn- och ungdomsvården. I dag används BBIC av alla kommuner utom en.

Till strukturen för informationshantering inom BBIC finns en lista över variabler för systematisk uppföljning. Huvudsyftet med BBIC:s variabler är att de ska vara till nytta för den egna verksamhetsutvecklingen.

Variabellistan ger kommunerna möjlighet att registrera uppgifter och följa upp dessa på ett enhetligt sätt [10]. Variablerna är fördelade på de olika stegen i handläggningen. Processteget ”aktualisera” omfattar bakgrundsuppgifter, uppgifter om rättssäkerhet samt delaktighet [11].

I ett antal kommuner pågår ett arbete med att införa BBIC:s variabler i verksamhetssystemen, men det är upp till varje kommun att välja vilka variabler och svarsalternativ de vill använda och om de vill lägga till egna variabler. Socialstyrelsen har gjort bedömningen att inte inkludera anmälningsorsak i BBIC:s variabellista. Kommuner som har integrerat variabellistan i sin helhet och inte lagt till egna variabler saknar därför uppgifter om anmälningsorsak.

Den främsta anledningen att anmälningsorsak inte ingår i variabellistan är att anmälningsorsaken speglar vad som uppmärksamats av anmälaren och därför inte alltid överensstämmer med barnets faktiska situation och behov av stöd och skydd. Anmälningsorsaken behöver inte heller vara densamma som orsaken till en eventuell utredning, då det under förhandsbedömningen kan framkomma andra behov av skydd eller stöd hos barnet än vad som framkommit av anmälan.

Mycket arbete kvarstår för att kommunerna på ett enkelt sätt ska kunna få ut uppgifter som de registrerat i systemet enligt variabellistan och sammanställa dessa på gruppnivå. I några kommuner pågår ett utvecklingsarbete kring systematisk uppföljning med stöd av BBIC.

Anmälningar som gäller barn 2018

I detta kapitel besvaras frågeställningarna som rör omfattningen av anmälningar gällande barn till socialtjänsten 2018. Kapitlet innehåller följande delar:

- Anmälningar gällande barn under helåret 2018 och information om de barn som anmälningarna rör
- Vilka orsaker som låg bakom anmälningarna och vilka anmälare som gjorde dem
- Anmälningar som lett till beslut om utredning
- En avslutande analys av ovanstående punkter samt av regionala likheter och skillnader och förändring över tid.

Kapitlet bygger dels på resultat från enkäten, dels på intervjuer vid kommunbesök, hearing och gruppdiskussioner.

Anmälningar till socialtjänsten

År 2018 inkom cirka 331 000 anmälningar om barn som får illa eller misstänks fara illa till landets socialtjänster. Tabell 2 redovisar en regional fördelning av dels andelen inkomna anmälningar och dels andelen barn i respektive kommunkategori.

De minsta kommunerna tog emot 13 procent av anmälningarna. I dessa kommuner bodde sammanlagt 11 procent av alla barn i landet mellan 0 och 17 år. Den största andelen anmälningar – 30 procent – inkom i kommuner med en befolkning över 70 000 invånare, de tre storstäderna borträknade. I dessa stora kommuner bodde 33 procent av barnen. Samtidigt är det vanligt att flera anmälningar som kommer in rör ett och samma barn.

Tabell 2. Andel anmälningar och andel barn i riket

Andelen anmälningar baseras på uppräknade siffror för riket. Andel i procent.

	Anmälningar (%)	Barn i riket (%)
<15 000 invånare	13	11
15 000–30 000 invånare	16	15
30 000–70 000 invånare	23	24
>70 000 invånare	30	33
Storstäder	18	17
Totalt	100	100

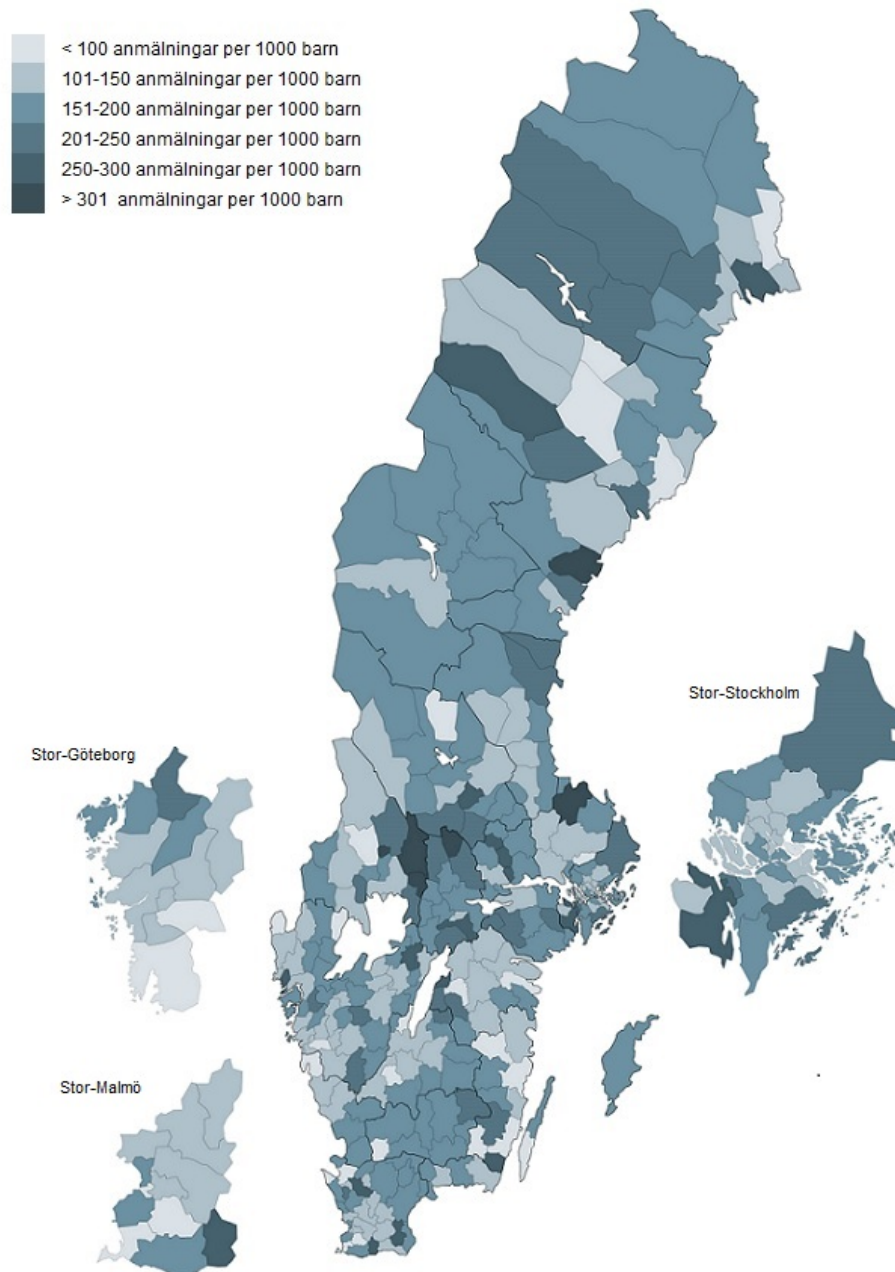
Källa: Socialstyrelsens kommunenkät 2019 samt SCB:s befolkningsstatistik 2018.

Anmälningarna till socialtjänsten under 2018 motsvarar i riket 154 anmälningar per 1 000 barn. Antalet anmälningar per 1 000 barn är något högre i de minsta och små kommunerna (171 respektive 163 anmälningar per 1 000 barn), än i de mellanstora och stora kommunerna (147 anmälningar per 1 000 barn). I de tre storstäderna är siffran ungefär densamma som för riket i helhet. Det är dock stora skillnader mellan kommuner inom samma kommunkategori.

Kartan i figur 2 visar anmälningar per 1 000 barn i landets kommuner.

Figur 2. Anmälningar per 1 000 barn i landets 290 kommuner

I kommuner som inte besvarat enkäten redovisas det uppräknade antalet anmälningar per 1 000 barn.

Källa: Socialstyrelsens kommunenkät 2019 samt SCB:s befolkningsstatistik 2018.

Stora lokala variationer i antal anmälningar

Spridningen i antalet inkomna anmälningar mellan kommuner är stor och varierar från cirka 40 till omkring 28 800 under ett år. Den stora variationen återfinns också mellan kommuner inom samma kommunkategori, se tabell 3.

Med hänsyn till de svårigheter som beskrivits gällande kommunernas förutsättningar att ta fram statistik om anmälningar, är siffrorna att betrakta som

storleksordningar, snarare än exakta antal. Medianvärdet i rikets kommuner är drygt 500 anmälningar per år.

Tabell 3. Antal inkomna anmälningar gällande barn till socialtjänsten

Minsta antalet anmälningar, medianvärde samt största antalet anmälningar till kommunerna inom respektive kommungrupp. Uppräknade samt avrundade siffror för riket.

	Antal kommuner	Minst antal	Median	Störst antal
<15 000 invånare	133	40	300	900
15 000–30 000 invånare	71	200	700	1 400
30 000–70 000 invånare	54	500	1 300	3 000
>70 000 invånare	29	1 600	3 300	6 800
Storstäder	3	13 400	16 300	28 800
Totalt	290	40	500	28 800

Källa: Socialstyrelsens kommunenkät 2019.

Vad vet vi om barnen?

Flera olika anmälningar till socialtjänsten under året kan gälla ett och samma barn. Antalet inkomna anmälningar är därför större än antalet barn som anmälningarna rör. År 2018 berörde de omkring 331 000 anmälningarna cirka 180 000 unika barn, vilket innebär att omkring 8,3 procent av barnen i Sverige kom till socialtjänstens kännedom genom en anmälan under 2018.

I de kommuner som besvarat frågan om antal barn (totalt 162 kommuner) inkom i genomsnitt 1,9 anmälningar per barn under 2018.⁶⁵ De regionala skillnaderna är små och varierar mellan 1,8 till 2,0 anmälningar per barn.

Fler pojkar än flickor bland barnen

Fler pojkar än flickor kom till socialtjänstens kännedom genom en anmälan 2018. Av barnen var 55 procent pojkar och 45 procent flickor. Cirka 27 procent var 6 år eller yngre, 35 procent var mellan 7 och 12 år och 38 procent var mellan 13 och 17 år. Resultatet redovisas i tabell 4.

Barnens kön och ålder ser i stort likadan ut över landet, med mycket små regionala variationer. Fördelningen av kön och ålder speglar fördelningen av kön och ålder i det totala antalet anmälningar.

Tabell 4. Andel barn som berördes av en anmälan, fördelat på kön och ålder

Redovisning av kön baseras på svar från 133 kommuner (96 245 unika barn). Redovisning av ålder baseras på svar från 93 kommuner (62 491 unika barn). Andel barn som berördes av en anmälan anges i procent.

	Kön (%)		Ålder (%)		
	Pojkar	Flickor	0–6 år	7–12 år	13–17 år
Riket	55	45	27	35	38

Källa: Socialstyrelsens kommunenkät 2019.

⁶⁵ Utifrån rapportens uppräknade siffror över det totala antalet anmälningar och berörda barn är genomsnittet 1,8 anmälningar per barn 2018.

Vad anmäls till socialtjänsten?

Den registrerade anmälningsorsaken är en tolkning av informationen i anmälan

Socialtjänsten kan få kännedom om barn på olika sätt. Vårdnadshavare eller barn kan själva ta kontakt med socialtjänsten för att ansöka om stöd, eller så får socialtjänsten kännedom om barn via anmälningar eller på annat sätt. Som har beskrivits tidigare är socialtjänsten ofta beroende av att det inkommer anmälningar i sitt arbete med att ge stöd och skydd till barn. Anmälningarna om barn till socialtjänsten består i vad som uppmärksammas och vidareförmedlas till socialtjänsten av olika aktörer och personer runt om i samhället och i barnets närhet.

När en anmälan inkommer till socialtjänsten är det den som registrerar anmälan i verksamhetssystemet som tolkar innehållet och definierar anmälningsorsak.⁶⁶ Den registrerade anmälningsorsaken är därmed en enskild persons tolkning av vad anmälaren har uppmärksammat och informerat om i sin anmälan. Den registrerade anmälningsorsaken behöver därför inte vara synonymt med den faktiska orsaken till att barnet far illa eller huruvida barnet faktiskt far illa. Sammantaget kan anmälningsorsakerna ge en bild av vad som uppmärksammas och anmäls till socialtjänsten, men kan inte ge någon helhetsbild av barn som far illa och på vilket sätt.

I de flesta verksamhetssystem går det bara att registrera en enda anmälningsorsak per anmälan, men det förekommer system där flera orsaker kan registreras för en och samma anmälan. Bland de kommuner som har besvarat enkätfrågan om anmälningsorsak svarar nio av tio kommuner att de registrerar en anmälningsorsak per anmälan.

En anmälan kan emellertid innehålla flera orsaker. I anmälningar som innehåller komplex problematik, registreras då den orsak som uppfattats som den huvudsakliga orsaken i anmälan, vilket beskrivits av intervjupersoner under kommunbesöken.

Vilka svarsalternativ för anmälningsorsak som går att registrera skiljer mellan kommuner, både vad gäller formulering och antal. För att så många som möjligt skulle kunna besvara frågan, kategoriserade Socialstyrelsen därför fyra övergripande svarsalternativ:

- anmälningsorsak relaterad till barnet
- anmälningsorsak relaterad till förälders eller vårdnadshavares problematik
- anmälningsorsak relaterad till våld i nära relation
- andra anmälningsorsaker.

För en mer detaljerad beskrivning se enkäten i bilaga 2.

⁶⁶ Det är inte alla kommuner som registrerar anmälningsorsak i verksamhetssystemet. Totalt kunde 162 kommuner fördela sina anmälningar utifrån en eller flera anmälningsorsaker.

Fler anmälningar relaterar till vårdnadshavares problematik än till orsaker som rör barnet själv

Resultatet visar att det är vanligare att anmälningsorsaken är relaterad till föräldrars eller vårdnadshavares problematik (39 procent) än till barnet självt (33 procent). Var femte anmälan (20 procent) är relaterad till våld i nära relation, mot vuxna eller mot barn. Här ingår våld som är fysiskt, psykiskt och/eller bevittnat, samt skada eller övergrepp.

Om man utgår ifrån att även dessa anmälningar om våld i nära relation relaterar till problem hos föräldrar och vårdnadshavare, relaterar anmälningsorsaken i nära 60 procent av anmälningarna på olika sätt till föräldrar och vårdnadshavare.

En mindre andel anmälningar (8 procent) har andra anmälningsorsaker. Här återfinns bland annat bostadsrelaterad problematik och förälders död. Även anmälningar som registrerats under allmänna orsakskoder (till exempel ”oro för barn”) kan finnas här, liksom anmälningar som i verksamhetssystemen kategoriserats under svarsalternativ som inte följer enkätens svarsalternativ. Resultatet sammanfattas i tabell 5.

Tabell 5. Anmälningsorsak i riket

Redovisning av anmälningsorsak baseras på svar från 119 kommuner (147 323 anmälningar). Andel anmälningar anges i procent.

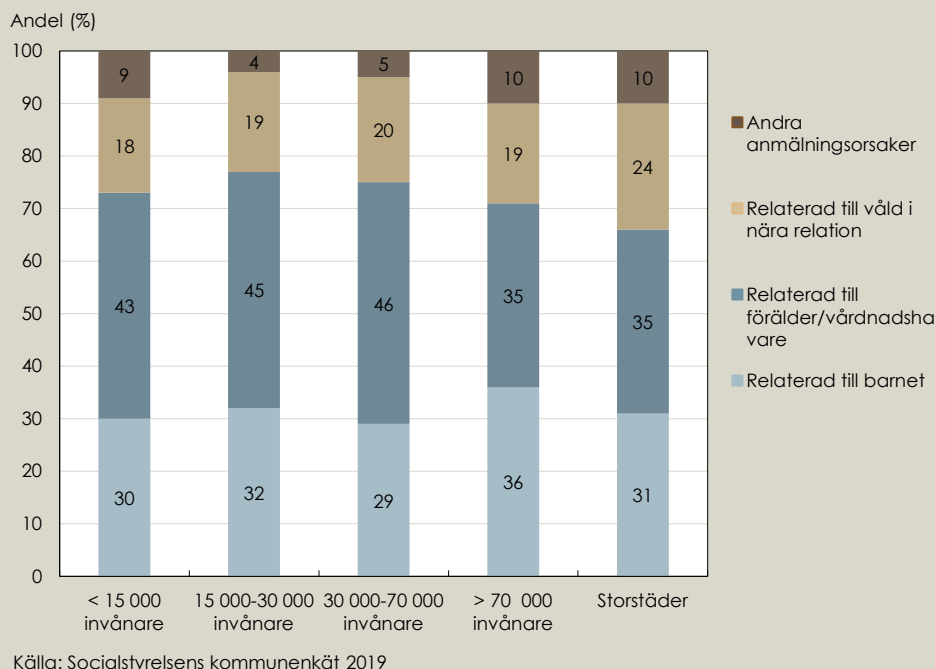
Anmälningsorsak	Andel anmälningar (%)
Relaterad till barnet	33
Relaterad till förälder eller vårdnadshavare	39
Relaterad till våld i nära relation	20
Andra anmälningsorsaker	8
Totalt	100

Källa: Socialstyrelsens kommunenkät 2019.

Figur 3 redovisar en regional fördelning av anmälningsorsak. Resultatet visar att omkring 30 procent av anmälningarna relaterar till barnet självt, en andel som är lite högre i kommuner med mer än 70 000 invånare. I små och medelstora kommuner rör omkring 45 procent av anmälningarna förälders eller vårdnadshavares problematik, i kommuner med över 70 000 invånare samt i storstäderna är denna andel 35 procent. I storstäderna är var fjärde anmälan relaterad till våld i nära relation – en andel som är mindre i övriga kommungrupper.

Figur 3. Anmälningsorsak fördelat på kommunernas befolkningsgrupper

Redovisning av anmälningsorsak baseras på svar från 119 kommuner (147 323 anmälningar). Andel i procent.

Vilka anmäler till socialtjänsten?

Antal svarsalternativ för anmälare skiljer mellan kommunernas verksamhetssystem

När en anmälan gällande barn inkommer till socialtjänsten registreras uppgifter i verksamhetssystemet om vilken kategori av anmälare som gjort anmälan. Hur många svarsalternativ som finns att välja på i systemet skiljer stort mellan kommuner. Ett exempel på detta är vilket antal alternativ som går att välja när anmälningar kommer från skola och förskola. Medan några kommuner har ett alternativ att välja på – nämligen skola – kan andra kommuner välja mellan skola, gymnasieskola, förskola, fritidshem, elevhälsa, skolkurator och rektor. Liknande skillnader finns också när anmälningar inkommer från exempelvis hälso- och sjukvården och andra myndigheter.

För att så många som möjligt skulle kunna besvara enkätfrågan, kategoriserade Socialstyrelsen anmälare i åtta övergripande svarsalternativ:

- polis
- skola och förskola
- hälso-, sjuk- och tandvård
- socialtjänst i egen kommun
- myndighet eller socialtjänst i annan kommun
- förälder, vårdnadshavare eller anhörig
- privatperson, namngiven eller anonym
- annan orsak.

De som besvarade frågan fick en följdfråga om de kunde särredovisa anmälningar från skola respektive förskola.

Flest anmälningar från polis, skola och förskola samt hälso-, sjuk- och tandvård

De vanligaste anmälarna 2018 var gjorda av polis samt skola och förskola, som sammanlagt stod för drygt fyra av tio anmälningar under året (21 procent vardera). Tredje största anmälare var hälso-, sjuk- och tandvård (17 procent). Anmälningar från socialtjänsten i den egna kommunen stod för 11 procent⁶⁷ av anmälningarna. Resultatet sammanfattas i tabell 6.

Knappt var tionde anmälan kommer från privatpersoner, namngivna och anonyma. Detsamma gäller anmälningar från andra anmälare.⁶⁸ Andra anmälare kan exempelvis vara myndigheter som inte är anmälningsskyldiga, hyresvärdar och ideella föreningar. Tillsammans med anmälningar från föräldrar, vårdnadshavare och anhöriga utgör dessa 25 procent av anmälningarna.

Tabell 6. Anmälare i riket

Redovisning av anmälare baseras på svar från 169 kommuner (208 323 anmälningar). Andel anmälningar i procent.

Anmälare	Andel anmälningar (%)
Polis	21
Skola och förskola	21*
Hälso-, sjuk- och tandvård	17
Socialtjänst i egen kommun	11
Myndighet eller socialtjänst i annan kommun	5
Förälder eller vårdnadshavare eller anhörig	7
Privatperson, namngiven eller anonym	9
Annan	9
Totalt	100

Källa: Socialstyrelsens kommunenkät 2019.

* 18 procent var anmälningar från skola och 3 procent från förskola. Beräkningen bygger på svar från 129 kommuner som redovisade anmälningar från förskolan skilt från anmälningar från skolan.

Figur 4 redovisar en regional fördelning av andelen anmälare. Generellt är de regionala skillnaderna små. Polis, hälso-, sjuk- och tandvård, skola och förskola samt egen socialtjänst är de fyra största anmälarna i samtliga kommun-kategorier, med undantag av kommuner med mindre än 15 000 invånare där privatpersoner utgör den fjärde största kategorin.

Andelen anmälningar från polis är något mindre i de minsta kommunerna än i de övriga kommunkategorierna. Andelen anmälningar från hälso-, sjuk- och tandvård är större i stora kommuner och storstäder än i de minsta kommunerna. Samtidigt är andelen anmälningar från privatpersoner (namngivna

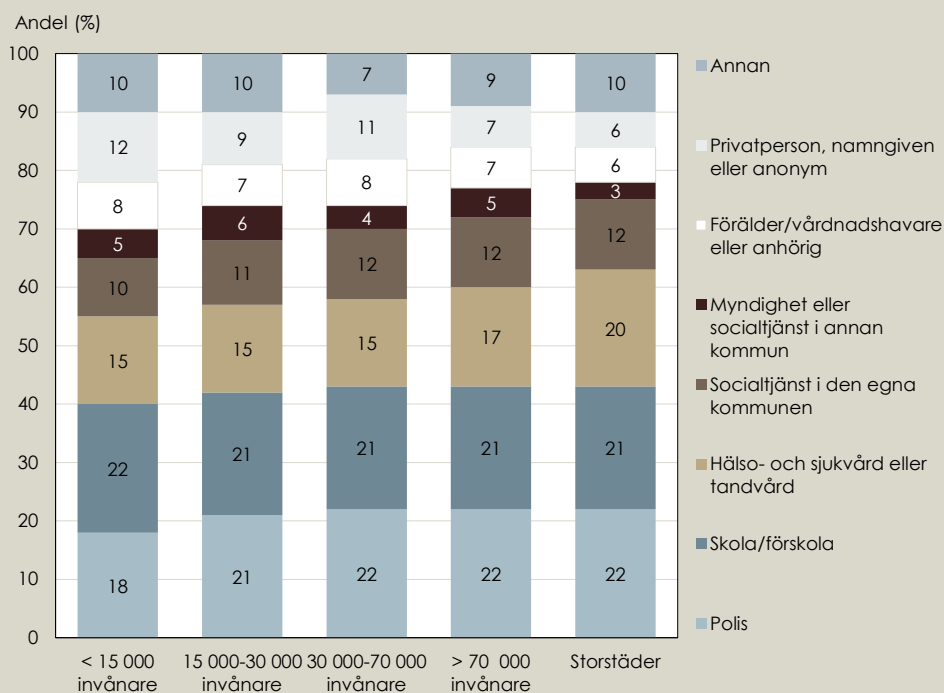
⁶⁷ Som tidigare har nämnts utgör information om barn som misstänks fara illa som vidarebefordras inom nämnden inte i formell mening en anmälan. En del kommuner registrerar anmälningar inom nämnden som information på annat sätt medan andra registrerar detta som anmälningar. I den redovisade siffran kan det därför förekomma information från egen nämnd såväl som anmälningar från annan nämnd.

⁶⁸ I den redovisade siffran kan det också finnas anmälare som i verksamhetssystemen kategoriserats under svarsalternativ som inte går att fördela i enkätens svarsalternativ.

och anonyma) större i de mindre och mellanstora kommunerna än i kommuner med 70 000 invånare eller mer. Andelen anmälningar från skola och förskola är ungefär densamma mellan kommungrupperna.

Figur 4. Anmälare fördelat på kommunernas befolkningsgrupper

Redovisning av anmälare baseras på svar från 169 kommuner (208 323 anmälningar). Andel anmälningar i procent.

Källa: Socialstyrelsens kommunenkät 2019

Uppgifterna i anmälningar kan vara mer eller mindre allvarliga och av olika komplexitet

Anmälningar om barn till socialtjänsten kan vara vaga, mer eller mindre allvarliga och innehålla uppgifter som är säkra i olika utsträckning. I intervjuer, gruppdiskussion och hearing beskriver socialsekreterare den bredd som finns i informationen i inkomna anmälningar – allt ifrån vaga anmälningar med lite information och där misstanken om att barnet far illa är oklar, till anmälningar med mycket allvarlig information om att barnet är i behov av omedelbart skydd från sin familj. Däremellan inkommer anmälningar där uppgifterna i anmälan kan vara olika allvarliga.

Intervjupersonerna ser dock hellre att de får anmälningar som (var och en) innehåller uppgifter som kan betraktas som mindre allvarliga, än att de inte får någon anmälan alls. De ser hellre att tröskeln för att anmäla är låg och att förhandsbedömningen och en eventuell utredning får avgöra om socialtjänsten behöver agera, än att de inte får någon information om att ett barn misstänks fara illa. Flera anmälningar som var för sig inte motiverar en utredning

kan tillsammans ge en bild av barnets situation som innebär att en utredning inleds, resonerar socialtjänsten. Mötet med familjen i förhandsbedömningen kan också göra att en anmälan med uppgifter som inledningsvis betraktades som mindre allvarliga leder till utredning.

Intervjupersoner vid flera socialkontor ger en bild av att allt fler anmälningar innehåller information om våld i nära relation. De upplever även att anmälningarna har fått en ökad komplexitet över tid, vilket leder till ärenden som ska utreda flera olika typer av problematik samtidigt. Det kan vara en förälder som har problem med missbruk eller psykisk ohälsa, förekomst av våld i familjen samtidigt som barnet uppvisar problem i form av exempelvis psykisk ohälsa, skolfrånvaro och beteendeproblematik.

Komplexiteten upplevs öka om familjen har behov av stöd från flera olika huvudmän och om barnet står i kö för en neuropsykiatrisk utredning. Sådana anmälningar kan komma från flera håll, exempelvis skolan, BUP, LSS eller elevhälsan. Intervjupersonerna upplever att dessa anmälningar kan böttna i att andra huvudmän inte kunnat erbjuda rätt stöd eller i resursbrist som kan ha lett till långa köer och familjer som fått vänta länge på hjälp. De upplever att en anmälan till socialtjänsten kan i dessa fall bli ett sätt att överföra ansvaret till socialtjänsten, som har det yttersta ansvaret för barnen.

Orsakerna bakom en anmälan till socialtjänsten kan vara olika beroende på vem som gör anmälan, i vilket sammanhang som anmälan görs och vilken relation till barnet eller familjen anmälaren har. I följande avsnitt redogörs för vad som framkommit i intervjuer, gruppdiskussion och hearing om anmälningar från polis, skola och förskola, hälso- och sjukvård samt myndigheter och personer som inte är anmälningsskyldiga.

Anmälningar och underrättelser från polisen

Polisen står bakom drygt 20 procent av alla registrerade anmälningar. Utöver anmälningsskyldigheten har polisen utrymme att i vissa andra situationer lämna information till socialtjänsten. Exempelvis är polisen enligt 6 § andra stycket polislagen (1984:387) skyldig att snarast underrätta myndigheterna inom socialtjänsten om förhållanden som bör föranleda någon åtgärd av socialtjänsten.

Bestämmelsen i polislagen innebär att polisen kan lämna uppgifter till socialtjänstens myndigheter utan hinder av sekretess.⁶⁹ Det finns också bestämmelser om att polisen ska lämna information om barn misstänkta för brott till socialtjänsten i 6 och 34 §§ lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL).

Information från polisen kan innehålla både underrättelser och anmälningar enligt 14 kap. 1 § SoL och kan röra såväl barn som föräldrar och vårdnadshavare. I samtliga besökta kommuner hanteras all information från polisen på samma sätt och registreras som anmälningar 2018. I en av de besökta kommunerna diskuterades alternativa sätt att registrera underrättelser från polisen framöver.

⁶⁹ Proposition 1983/84:111 *med förslag till polislagen m.m.*, s. 57.

Av intervjuerna framgår att de anmälningar som kommer från polisen ofta handlar om kriminalitet hos barn, det kan vara allt från enstaka mindre förseelser (snatteri, skadegörelse m.m.) till ungdomar i kriminella miljöer. Uppgifter som kommer från polisen handlar även om berusade personer som har omhändertagits (s.k. LOB-rapporter) och våld inom familjen.

Polisen anmäler även egna observationer, exempelvis när de uppmärksammar barn i olämpliga miljöer. Ibland upplever dock socialsekreterarna att polisen inte gör sådana anmälningar eller att det dröjer lång tid innan polisen skickar dem till socialtjänsten. Ett exempel som beskrivits under ett kommunbesök handlade om barn som varit närvarande vid ett narkotikatillslag, där socialtjänsten fick kännedom om barnet långt senare. Ett annat exempel handlade om att socialtjänsten inte fått information om att en förälder kört bil drogpåverkad.

Anmälningar från skola och förskola

Skolan och förskolan står tillsammans för drygt 20 procent av anmälningarna. Socialsekreterarna berättar att både skolan och förskolan gör anmälningar när barn har berättat om våld i hemmet och flera uppger att det har skett en ökning av sådana anmälningar från förskolan. Samtidigt beskriver socialsekreterare i flera kommuner att det borde komma fler anmälningar om andra orsaker, såsom föräldrar som brister i omsorg från förskolan.

Intervjupersonerna beskriver att anmälningarna från skolan – förutom om våld – handlar om de flesta typer av oro, såsom psykisk ohälsa, problem i hemmiljö, utåtagerande beteende och neuropsykiatriska funktionsnedsättningar som påverkar skolsituationen.

Det förekommer dessutom att skolan anmäler bråk och konflikter under skoltid både till polisen (som en polisanmälan) och till socialtjänsten (som en anmälan gällande barn). Ibland hamnar informationen om bråket då två gånger hos socialtjänsten: en gång genom anmälan från skolan och, om skolan har gjort en polisanmälan, ytterligare en gång när polisen hanterar ärendet om de då skickar vidare informationen som en underrättelse till socialtjänsten.

Många anmälningar från skolan handlar om skolfrånvaro. Innehållet i den här typen av anmälningar varierar stort: från en kort information om en viss procents frånvaro, i vissa fall i enlighet med skolans rutiner, till omfattande beskrivningar av barnets skolsociala problem samt skolans vidtagna åtgärder.

I princip alla besökta kommuner beskriver att de, i olika utsträckning, har en upparbetad samverkan med skolan. Exempel som nämns handlar om kontakter för återkoppling från socialtjänsten när det inte blir någon utredning, regelbundna informationsmöten och föreläsningar, gemensamma workshoppar utifrån fallbeskrivningar och rutiner kring anmälningsmöten. Fler anmälningar och ett mer genomarbetat innehåll i de anmälningar som görs beskrivs som några resultat av samverkan.

Anmälningar från hälso- och sjukvården

Tillsammans med tandvården står hälso- och sjukvården för 17 procent av anmälningarna. Anmälningarna från hälso- och sjukvården kommer från

många olika verksamheter, såsom BUP, Mödravårdscentraler (MVC), Barnavårdscentraler (BVC), ungdomsmottagningar, vuxenpsykiatri och primärvård.

Samtalen med socialsekreterare ger en bild av att olika delar av hälso- och sjukvården anmäler barn till socialtjänsten i olika utsträckning. Vissa verksamheter har tagit fram rutiner för anmälningar, exempelvis vuxen-psykiatrisk slutenvård vid inskrivning av vuxna patienter som har barn.

I flera kommuner beskriver socialsekreterarna en ökning av sådana anmälningar. Samtidigt, menar intervjupersonerna, inkommer få anmälningar från exempelvis BVC och psykiatrisk öppenvård för vuxna.

Svenska tandläkarförbundet har tagit fram information om vad anmälningsskyldigheten innebär för tandläkare och tandvårdspersonal. Informationen beskriver bland annat olika varningstecken för att barn kan fara illa och där personalen bör vara uppmärksam, exempelvis vid barns berättelser om missförhållanden, synliga skador och blåmärken, och vårdnadshavares förhållningssätt till barnet. Skriften innehåller också förslag till rutin för en eventuell anmälan vid uteblivna besök [12].

Flera intervjupersoner berättar att de regelbundet får in sådana anmälningar om uteblivna besök från tandvården. Enligt intervjupersonerna är det mindre vanligt att tandvården anmäler tecken på våld, dålig tandstatus och specialisttandvård som inte sköts enligt plan.

Anmälningar från myndigheter och personer som inte är anmälningsskyldiga

Socialtjänsten tar också emot anmälningar från personer som inte faller under den lagstadgade anmälningsskyldigheten. Det kan vara exempelvis myndigheter som inte är anmälningsskyldiga, grannar, bekanta, anhöriga och föräldrar eller vårdnadshavare.

När det gäller anmälningar från privatpersoner kan dessa handla om en mängd olika saker som uppmärksammas kring barnet, exempelvis missbruk hos barnet eller föräldern. Socialsekreterarna berättar att många anmälningar från vårdnadshavare och anhöriga handlar om att barn far illa när vårdnadshavare inte kommer överens vid separationer och vårdnadstvister. Vårdnadshavare kan även anmäla varandra, exempelvis för olika syn på uppfostringsmetoder. Det inkommer också anmälningar från privatpersoner som uppmärksammat eller misstänker våld.

Det saknas ibland information i anmälningarna

Socialsekreterarna beskriver att det ibland saknas viktig information vid skriftliga anmälningar. Det kan handla om anmälningar som gjorts enligt rutiner som fastställer särskilda situationer som ska ge upphov till en anmälan. Kontaktuppgifter kan saknas till familjen eller uppgifter om vilket barn anmälan gäller. Det kan även vara oklart varför anmälaren misstänker att det aktuella barnet far illa.

Det förekommer att någon annan än den som misstänker att barnet far illa gör anmälan, det vill säga att uppgifterna i anmälan kan vara andra- eller tredjehandsinformation. I sådana fall, där uppgifterna i anmälan är knapphändig, innebär det att socialtjänsten inte kan ta kontakt med den ursprungliga

källan bakom misstanken om att barnet far illa i syfte att komplettera uppgifterna i anmälan. Under en förhandsbedömning får socialtjänsten bara ha kontakt med den som gjort anmälan samt med vårdnadshavare och barnet.

Beslut om utredning efter anmälan

När en anmälan om barn inkommer till socialtjänsten ska ett beslut fattas inom 14 dagar om en utredning ska inledas eller inte, såvida inte anmälan tillförs en pågående utredning. Eftersom flera anmälningar kan gälla ett och samma barn, kan en utredning innehålla mer än en anmälan.

När det pågår en utredning när nya anmälningar om ett barn inkommer är det vanligaste att de nya anmälningarna tillförs pågående utredning utan att något nytt beslut om utredning fattas. Enkätresultatet visar att drygt fyra av fem kommuner gör så. Frågan som ställdes i enkäten var hur många anmälningar som ledde till ett beslut om att inleda utredning. Försättningsvis är det dessa beslut om inledd utredning som omfattas. Längre fram i detta avsnitt problematiseras kommunernas redovisade siffror över inledda utredningar.

År 2018 resulterade cirka 126 000 anmälningar (38 procent) i ett beslut om att inleda utredning. Det är värt att notera att samma barn kan ha utretts mer än en gång under året. Siffran motsvarar därför inte antalet barn som utredes.

En regional fördelning av utredningarna i tabell 7 visar i stort samma mönster som tidigare redovisats över barn som berörs av anmälningarna (tabell 2). I tabell 7 återfinns även andelen barn i respektive kommunkategori.

Tabell 7. Andel beslut om utredning och andel barn i riket

Andelen beslut om utredning baseras på uppräknade siffror för riket. Andel anges i procent.

	Beslut om utredning (%)	Barn i riket (%)
<15 000 invånare	13	11
15 000–30 000 invånare	17	15
30 000–70 000 invånare	22	24
>70 000 invånare	30	33
Storstäder	18	17
Totalt	100	100

Källa: Socialstyrelsens kommunenkät 2019 samt SCB:s befolkningsstatistik 2018.

En regional fördelning av antalet beslut om utredning visar stora skillnader mellan kommunerna, också inom respektive kommunkategori (se tabell 8). I den kommun som 2018 beslutade om minst antal utredningar, beslutades om drygt tio utredningar. Störst antal beslut om utredning i en kommun var omkring 8 800. Medianvärdet i riket var drygt 200 beslut om utredning under året.

Med hänsyn till de svårigheter kommunerna står inför överlag vad gäller att ta fram uppgifter i verksamhetssystemen, är siffrorna i tabellen att betrakta som storleksordningar, snarare än exakta antal.

Tabell 8. Antal beslut om utredning efter anmälan gällande barn 2018

Minsta antalet utredningsbeslut, medianvärde samt största antalet utredningsbeslut bland kommunerna inom respektive kommungrupp. Uppräknade samt avrundade siffror för riket.

	Antal kommuner	Minst antal	Median	Störst antal
<15 000 invånare	133	10	100	400
15 000–30 000 invånare	71	100	300	700
30 000–70 000 invånare	54	200	500	1 000
>70 000 invånare	29	500	1 100	4 500
Storstäder	3	5 600	7 900	8 800
Riket	290	10	200	8 800

Källa: Socialstyrelsens kommunenkät 2019.

Barnens kön och ålder vid beslut om utredning

Av samtliga beslut om att inleda utredning berörde en större andel av besluten pojkar än flickor (se tabell 9). Totalt 55 procent av utredningarna rörde pojkar och 45 procent flickor. Könsfördelningen är densamma som för barnen som berörs av anmälningarna (tabell 4).

Även åldersfördelningen följer samma mönster som barnen som berörs av anmälningarna. Bland utredningarna återfinns dock en större andel barn i den yngsta åldersgruppen 0 till 6 år (31 procent) jämfört med barnen som berörs av anmälningarna (27 procent).

Tabell 9. Barnens kön och ålder vid beslut om utredning efter anmälan

Redovisning av kön baseras på svar från 144 kommuner (75 682 utredningar). Redovisning av ålder baseras på svar från 119 kommuner (66 285 utredningar). Andel i procent.

	Kön (%)		Ålder (%)		
	Pojkar	Flickor	0–6 år	7–12 år	13–17 år
Riket	55	45	31	33	36

Källa: Socialstyrelsens kommunenkät 2019.

Svårt att jämföra andelen anmälningar som leder till utredning

Resultatet av enkätstudien visar att andelen anmälningar som leder till beslut om utredning i genomsnitt är 38 procent i riket. En regional fördelning visar att siffran varierar mellan 35 och 41 procent i olika kommungrupper. Samtidigt visar en genomgång av enskilda enkätsvar en variation mellan 12 och 85 procent inledda utredningar. Det finns därför anledning att problematisera den här siffran.

Det är vanligt att flera anmälningar kommer in på ett och samma barn. Resultatet av kartläggningen visar att det i genomsnitt inkom 1,9 anmälningar per barn 2018. I två regionala studier framkommer att det vanligaste är att barn förekom hos socialtjänsten en gång under året, men att omkring 35 procent av barnen var föremål för aktualisering två gånger eller mer [6, 13].

När en anmälan om ett barn blir ett beslut om utredning är omständigheterna tydliga: 100 procent leder till utredning. Frågan är vad som händer med siffran över andelen inledda utredningar när mer än en anmälan ingår i utredningen. Här följer två exempel. I kommun A ingår anmälningar som tillförs pågående utredning i statistiken över inledda utredningar. I kommun B ingår tillförda anmälningar inte i statistiken.

I det första exemplet inkommer två (2) anmälningar om ett (1) barn, vilket leder till en (1) utredning. I kommun A visar statistiken att 100 procent av anmälningarna leder till utredning. I kommun B är siffran över andelen inledda utredningar 50 procent, resterande 50 procent är den anmälan som tillfördes utredningen.

I ett andra exempel kommer det in fem (5) anmälningar om ett (1) barn på kort tid och socialtjänsten beslutar att inleda en (1) utredning. Under utredningstiden inkommer ytterligare fem (5) anmälningar om samma barn, alltså totalt tio (10) anmälningar om ett barn under cirka fyra månader. I kommun A visar statistiken även i detta exempel att 100 procent av de tio anmälningarna leder till utredning. Andelen inledda utredningar i kommun B är däremot bara 10 procent i det här exemplet.

I kommuner där anmälningar som tillförs pågående utredning ingår i statistiken, som i kommun A i våra exempel, blir andelen inledda utredningar alltså betydligt högre än i andra kommuner och svarar på frågan om hur många anmälningar som hanteras i en utredning.

Kommuner som i enkätens fritextsvar anger att de redovisat på detta sätt anger ofta att andelen inledda utredningar är omkring 55–65 procent. Denna högre siffra ligger i linje med andra sammanställningar där tillförda anmälningar ingår i statistiken [3, 5, 6]. I kommuner där endast en av anmälningarna i en utredning räknas, som i kommun B, blir andelen inledda utredningar således lägre och svarar på frågan om hur många utredningar som har inletts. Andelen inledda utredningar är i dessa kommuner omkring 20–40 procent. I enkätens fritextsvar framkommer att kommunerna inte alltid vet vilket av dessa sätt att sammanställa statistik som de angett i sitt enkätsvar.

Frågan som ställdes i enkäten var hur många anmälningar som ledde till beslut om att inleda utredning. Resultatet visar att det var svårt för många kommuner att ta fram den efterfrågade siffran, i många fall till och med omöjligt på grund av hur registrering och datauttag är möjligt i verksamhets-systemen.

Inom ramen för de 38 procent inledda utredningarna gömmer sig med andra ord även anmälningar som tillförts pågående utredning. Detta innebär i praktiken att andelen inledda utredningar inte är jämförbar mellan kommunerna på nationell nivå.

Även med den här kännedomen om olika sätt att registrera och sammanställa uppgifter om nya anmälningar i pågående utredningar så finns det stora lokala variationer och andra orsaker som samspelar bakom andelen inledda utredningar. Det kan exempelvis handla om förekomst av våld och komplexitet i de anmälningar som inkommer, att ribban för när en utredning inleds skiljer mellan kommuner, politiska och ekonomiska incitament och riktlinjer samt erfarenhet och kompetens hos de medarbetare som bedömer anmälningar. Möjligheten att analysera vilken betydelse dessa faktorer har för eventuella lokala och regionala skillnader är dock begränsad när registrering och datauttag ser olika ut.

Erfarenheter av anmälningar som innehåller uppgifter om våld

Av Socialstyrelsens föreskrifter följer att utredning utan dröjsmål ska inledas när socialnämnden får kännedom om att ett barn kan ha utsatts för eller bevittnat våld i nära relation.⁷⁰ Uppgifter om våld i en anmälan kan röra att barnet berättat om ett tillfälle av våld. Det kan också röra akuta situationer där det förekommit svår misshandel och systematiska övergrepp.

Flera intervjupersoner, både chefer och socialsekreterare, upplever att anmälningar om våld i nära relation har blivit fler sedan föreskriften kom. Intervjuerna ger sammantaget bilden av en god kännedom om föreskriften och att socialtjänsten, med något undantag, har rutiner och arbetssätt där de alltid inleder utredning när information om våld förekommer i en anmälan. Socialsekreterarna beskriver, både vid kommunbesök och hearing, att de också har blivit bättre på att uppmärksamma barn som har bevittnat våld.

Den generella bilden är att det är bra att allt våld utreds och, som en socialsekreterare i en mottagningsgrupp uttryckte det, att ”det är lika bra att det inte är något snack om att man ska inleda”. Utredningen i ärendet blir i vissa fall kort om det visar sig att uppgifterna om våld var felaktiga eller kan förklaras på annat sätt. Samtidigt reflekterar några socialsekreterare som arbetar i mottagningsgrupp över att beslut om utredning alltid bör föregås av en professionell bedömning, oavsett anmälningsorsak.

Flera socialsekreterare upplever att definitionen av våld kan vara otydlig och efterfrågar mer kunskap om vad som är att betrakta som våld.

Anmälningar som inte leder till utredning

Många anmälningar leder inte till utredning och tillförs inte heller pågående utredning. I intervjuerna diskuterades vilka dessa anmälningar är. Intervjupersonerna är överens om att det inte finns någon generell typ av anmälan som per automatik inte utreds. De betonar att beslutet om att inte inleda en utredning alltid föregås av en bedömning.

Med utgångspunkt i diskussionerna går det emellertid att identifiera några återkommande tendenser. En typ av anmälningar som många gånger inte leder till utredning är underrättelser från polisen som rör barnet och handlar om mindre förseelser och förstagångsförbrytelser, det kan exempelvis handla om bråk i skolan eller snatteri. Om det saknas oro för barnet i övrigt inleds ofta ingen utredning.

En annan typ är sådana anmälningar där informationen i anmälan saknar en individuell bedömning om oro för barnet. Exempel kan vara myndigheter som har utarbetat rutiner för specifika situationer som alltid ska föranleda en anmälan. Uppgifterna som lämnas i anmälan kan då beskriva den uppkomna situationen, men sakna information om varför situationen innebär en oro för det aktuella barnet. Vid en förhandsbedömning av en sådan anmälan behöver socialsekreteraren inhämta kompletterande uppgifter från antingen anmälaren eller genom kontakt med familjen. I dessa fall, menar intervjupersonerna, kan det visa sig att det inte finns behov av en utredning.

⁷⁰ Se 6 kap. 1 § SOSFS 2014:4.

Det förekommer också anmälningar som inte leder till utredning för att det under förhandsbedömningen framkommer att barnet och familjen redan har insatser från socialtjänsten eller andra huvudmän som bedöms vara det bästa i nuläget. Ett exempel kan vara ett barn som redan har en behandlingskontakt som bedöms vara tillräcklig. Det förekommer dessutom att socialtjänsten inte inleder utredning om bedömningen är att föräldrarna själva kan ta ansvar för att hantera problemet, alternativt söka stöd på egen hand.

Utredning inleds ofta inte heller när anmälan innehåller samma information som någonting som nyligen har utretts och det inte har tillkommit någon ny information.

Ett återkommande resonemang i diskussionerna handlar om bedömningen när vårdnadshavare motsätter sig en utredning. Socialsekreteraren måste då bedöma huruvida det finns anledning att inleda utredning mot vårdnadshavarens vilja. Här återkommer flera intervjupersoner till överväganden mellan dels graden av oro för barnet, dels vårdnadshavarnas inställning, motivation och kapacitet till föräldraansvar.

Några beskriver att det kan vara viktigt med ”timing” i kontakten med familjen. De menar då att det bästa ibland kan vara att inte inleda en utredning mot vårdnadshavarens vilja, utan istället vänta in en ny anmälan då det vid ett senare tillfälle kan finnas bättre förutsättningar för en utredning. Även tidigare kännedom om familjen kan avgöra.

Andelen inledda utredningar kan också påverkas av toleransnivån, eller ribban, för hur allvarlig informationen som framkommer i förhandsbedömningen ska vara för att en utredning ska inledas. Enligt några chefer och socialsekreterare skiljer sig denna ribba mellan kommunerna, något som de märkt av efter att ha arbetat med att ta emot och bedöma anmälningar i olika kommuner. Faktorer som nämns kunna påverka ribban är kommunens tillgång till serviceinsatser utan bistånd och förekomsten av andra huvudmän i kommunen som kan erbjuda stöd och hjälp.

Analys av anmälningar gällande barn och dess omfattning

I det här avsnittet görs en analys dels av den del av kartläggningen som handlar om anmälningar och vad de leder till, dels av några av de regionala likheter och skillnader som har identifierats i arbetet. Socialstyrelsen har därtill gjort iakttagelser av faktorer som har påverkat anmälningarnas omfattning över tid, varav de viktigaste redovisas i avsnittet.

Avsnittet bygger på enkätresultat, samtal och intervjuer med chefer och personal i den sociala barn- och ungdomsvården. Analysen utgår från barns rättigheter, tidigare forskning, regionala och lokala studier som rör anmälningar och andra rapporter som bedömts relevanta.

Det är emellertid ont om aktuell forskning på området och – med undantag av Socialstyrelsens kartläggning som omfattar år 2010 [1] – saknas tidigare kunskap om omfattningen av anmälningar på nationell nivå. De regionala och lokala studier som har genomförts saknar enhetlighet vad gäller exempelvis typ av aktualiseringar som studeras, åldersgrupper och hur uppgifterna

redovisas, vilket försvårar jämförelser mellan olika studier. De har dock gemensamt att de visar en ökning av antalet anmälningar, liksom av antalet barn som berörs av anmälningar, över tid [3-6].

Stort antal anmälningar där fler kategorier av anmälningsskyldiga anmäler oro för en större andel yngre barn

Socialstyrelsens uppräknade siffra över anmälningar visar att cirka 331 000 anmälningar gällande 180 000 barn inkom till landets socialtjänster under 2018. Det är ett stort antal anmälningar som visar att barn som far illa eller misstänks fara illa uppmärksammas av anmälare runt om i landet.

Resultatet pekar på antalet anmälningar har ökat, något som vi återkommer till senare i analysen. Fler anmälningar behöver samtidigt inte vara en indikation på att fler barn far illa. Det finns inget direkt samband mellan antalet anmälningar och de faktiska förhållanden som barn lever under [1].

Fler kategorier av anmälningsskyldiga gör anmälningar i dag än tidigare

Resultatet av kartläggningen ger en bild av att fler kategorier av anmälningsskyldiga anmäler misstankar om att barn far illa till socialtjänsten. Polisens andel av anmälningarna har minskat [14] samtidigt som andelen anmälningar från skola, hälso- och sjukvård och andra anmälare har ökat.

År 2010 var andelen anmälningar från polisen 38 procent [1]. Motsvarande siffra 2018 är 21 procent. Mer sannolikt än att polisen har förändrat sitt arbete med att delge socialtjänsten information om barn, är att skola och förskola, hälso- och sjukvård, tandvård och andra anmälningsskyldiga i dag har mer kunskap om sin anmälningsskyldighet. I dag förekommer också rutiner för att anmäla i högre utsträckning än tidigare.

Resultatet av kartläggningen visar att det i dagsläget inkommer fler anmälningar på varje barn än tidigare, något som tyder på att flera olika anmälare gör en anmälan när de uppmärksammar ett barn de misstänker far illa. Ökad kunskap om att man som anmälningsskyldig inte kan avstå att anmäla för att någon annan redan har gjort en anmälan, skulle också kunna vara en bidragande orsak till att andelen anmälningar från flera olika anmälningsskyldiga ökar.

En analys av vilka som har anmält pojkar respektive flickor i fem kommuner i Göteborgsområdet visar att både polis och skola anmäler misstanke om oro för pojkar i högre utsträckning än flickor. Det motsatta gällde anmälningarna från hälso- och sjukvård [6].

Fler anmälningar än tidigare rör barn i åldern 0–12 år

Med någon procentenhets skillnad utgör pojkarna 55 procent och flickorna 45 procent av anmälningarna. I en jämförelse med tidigare studier och kartläggningar syns en svag tendens att fördelningen mellan könen jämnats ut, då flickornas andel av det totala antalet anmälningar har ökat något [1, 3].

Några regionala och lokala studier har undersökt könsfördelningen i olika åldersgrupper. Resultatet visar genomgående att andelen pojkar är större än

flickor i samtliga åldersgrupper. Majoriteten pojkar är större bland de äldre barnen [3, 4, 6].

Över tid har andelen anmälningar som rör yngre barn ökat. Resultatet av kartläggningen visar att 62 procent av anmälningarna berörde barn mellan 0 och 12 år. Regionala och lokala studier, som studerat anmälningar över tid, pekar på att anmälningar om barn mellan 0 och 12 år står för en större andel av ökningen än äldre barn [3, 4, 6].

I Socialstyrelsens kartläggning som gällde år 2010 rörde drygt hälften (52 procent) av anmälningarna barn mellan 0 och 12 år [1]. Även i tidigare studier utgör anmälningar om yngre barn en mindre andel än i dag [15, 16]. En förklaring bakom den ökade andelen yngre barn kan vara att anmälare som möter de yngre barnen, exempelvis skola eller olika delar av hälso- och sjukvård och tandvård, gör fler anmälningar. Samtidigt har andelen anmälningar från polisen minskat, vilket är anmälningar som till stor del berör äldre barn [15].

En annan anledning, som beskrivits av några intervjuade socialsekreterare, skulle kunna vara att socialtjänsten i större utsträckning än tidigare upprättar anmälningar på yngre syskon när uppgifter i en anmälan eller förhandsbedömning om ett äldre syskon genererar misstanke om att flera barn i samma familj far illa. Sannolikt finns även ytterligare förklaringar.

Parallellt har anmälningsorsaker som relaterar till barnets egen problematik minskat över tid, från 42 procent 2010 [1] till 33 procent 2018. Det skulle kunna innebära att anmälare i högre utsträckning än tidigare fattar misstanke om att yngre barn far illa på grund av förälders eller vårdnadshavares problem. Materialinsamlingen i den här kartläggningen möjliggör dock inte närmare analyser av anmälningsorsak relaterat till kön eller ålder.

En studie av aktualiseringar i Gävleborgs tio kommuner visar att anmälningsorsak skiljer sig åt, både vad gäller kön och ålder. Anmälningar om beteendeproblem, förseelser, kriminalitet och missbruk omfattar till största del pojkar, medan anmälningar om psykisk ohälsa, relationsproblem i familjen och övergrepp mot barnet förekommer i något högre grad hos flickor. Anmälningar om våld i familjen omfattar pojkar och flickor i lika hög grad. I förhållande till ålder visar Gävleborgsstudien att anmälningar som rör relationsproblem i familjen, omsorgssvikt, övergrepp och våld i familjen till största del omfattar de yngre barnen (0–12 år). Bland de yngsta barnen (0–6 år) är omsorgssvikt och våld i familjen de vanligaste anmälningsorsakerna. Anmälningar om psykisk ohälsa, beteendeproblem samt kriminalitet och missbruk berör vanligtvis äldre barn och unga vuxna (13–20 år) [3].

Barnrättskommittén har framhållit att små barn som växer upp under svåra omständigheter har mindre förmåga att förstå dessa svårigheter eller stå emot skadliga effekter från svårigheterna. Små barn är beroende av att andra skyddar dem och agerar för deras bästa.⁷¹ Att andelen yngre barn som kommer till socialtjänstens kännedom genom en anmälan har ökat kan därför ses som positivt utifrån barnets rättigheter i barnkonventionen. T.ex. utifrån rätten till liv och utveckling (artikel 6), rätten till frihet från våld och vanvård (artikel 19) och barnets rätt att komma till tals (artikel 12). Att socialtjänsten, så tidigt

⁷¹ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 7, genomförandet av barnets rättigheter under tidig barndom.

som möjligt i barnets liv, får information om att barnet kan fara illa kan vara en förutsättning för att utsatta barn ska kunna få den omvårdnad och det skydd de har rätt till.

Det finns fortfarande en underrapportering

Trots att anmälare i sin helhet anmäler mer tycks det fortfarande kvarstå vissa utmaningar med en underrapportering bland anmälningsskyldiga. Flera intervjupersoner beskriver skillnader i anmälningsbenägenhet mellan verksamhetsområden inom hälso- och sjukvården. Detsamma kan gälla olika skolor i samma kommun.

Den allvarligaste konsekvensen av att inte anmäla misstanke om att ett barn far illa är att barnet dör. Socialstyrelsens utredningar av sex barn som dödades till följd av brott 2016 och 2017 konstaterar att underlåtenheten från hälso- och sjukvården att anmäla misstanke om att ett barn far illa gäller både när vården har haft kontakt med barnet direkt, men oftast när en vuxen, som haft barn i sin närhet, har haft kontakt med vården. Bristerna framkom framförallt inom vuxenpsykiatri, men även inom primärvården, barnhälsovården och mödrahälsovården. I flera fall hade föräldrarna haft kontakt med familjerätten med anledning av konfliktfyllda relationer till följd av separation och frågor som rör vårdnad, boende eller umgänge [17].

Tidigare genomförda dödsfallsutredningar har även konstaterat att förskola och skola, liksom andra verksamheter inom socialtjänsten som exempelvis enheter för försörjningsstöd, missbruk och familjerätt, behöver bli mer uppmärksamma på barn i behov av skydd, stöd eller hjälp [18-21]. Även om anmälningsskyldiga som helhet anmäler mer, verkar det fortfarande finnas ytterligare arbete att göra.

Generellt stora regionala likheter vilka barn som uppmärksammas

Resultatet av kartläggningen visar genomgående stora regionala likheter vad gäller barn som uppmärksammas av anmälare genom anmälan till socialtjänsten. I samtliga delar av landet och i samtliga kommungrupper följer könsfördelningen samma mönster både vad gäller anmälningar och unika barn. De regionala likheterna gäller på samma sätt åldersfördelningen.

Att barn, oavsett kön och ålder, uppmärksammas var de än bor i landet skulle kunna tyda på att anmälares tolkning av den reglering som finns kring anmälningar av barn är relativt likvärdig. Detta skulle kunna vara ett resultat av att frågan om och ansvaret för att uppmärksamma och anmäla barn har nått en spridning till många olika verksamheter. Vilka barn som sedan utreds och vad som bedöms vara anledning till utredning skulle vara angeläget att fördjupa sig i och analysera vidare.

Generellt uppvisar även fördelningen av anmälningsorsak regionala likheter. Här förekommer dock vissa skillnader, som exempelvis en större andel anmälningar som relaterar till förälder eller vårdnadshavare i de små och mellanstora kommunerna och en större andel anmälningar relaterade till våld i nära relation i storstäderna. Vad gäller anmälningsorsak finns emellertid en risk för felkällor, vilket har diskuterats tidigare i rapporten. Därför är det

svårt att utifrån materialinsamlingen i den här kartläggningen dra vidare slutsatser utifrån resultatet.

Vad gäller anmälare är polis, hälso-, sjuk- och tandvård, skola och förskola samt egen socialtjänst de fyra största anmälarna i samtliga kommunkategorier, med undantag av de minsta kommunerna där privatpersoner utgör den fjärde största kategorin. De minsta kommunerna utmärker sig också genom att andelen anmälningar från polisen samt från hälso-, sjuk- och tandvård är mindre än i de stora kommunerna. En möjlig förklaring kan vara mindre polisnärvaro och färre hälso- och sjukvårdsverksamheter i små kommuner.

Alla anmälningar ska inte leda till utredning

Sverige kan sägas ha en låg tröskel för att anmäla barn som far illa eller misstänks fara illa. Den låga tröskeln kan ses som en anledning till behovet att anmälningar ska förhandsbedömas då alla anmälningar inte ska leda till utredning. Många anmälningar är just en misstanke om att barnet far illa och det behövs därför ett moment i handlägningsprocessen där socialtjänsten kan bedöma om det finns behov av utredning enligt 11 kap. 1 § SoL eller inte.

Att utreda alla anmälningar är, som tidigare har nämnts, något som regeringen uttryckt varken är lämpligt eller möjligt utifrån utformningen av socialtjänstlagen. En utredning kan dessutom utgöra en större inskränkning i en familjs integritet, t.ex. för att socialnämnden då får inhämta uppgifter från utomstående.

Kartläggningen visar att anmälningar som inte leder till beslut om utredning kan delas in i tre övergripande kategorier:

- Anmälningar som läggs till en pågående utredning.
- Anmälningar där barnet eller familjen redan har en pågående insats från socialtjänsten eller annan huvudman som bedöms vara tillräcklig.
- Anmälningar där uppgifterna inte motiverar en utredning. Dessa kan dock få betydelse i ett senare skede om det inkommer nya anmälningar som gäller samma barn.

I det här sammanhanget finns anledning att peka på IVO:s erfarenheter från granskningar av förhandsbedömningar som inte lett till utredning. Erfarenheterna visar att det har funnits anmälningar som borde ha lett till utredning, men där socialtjänsten har gjort en annan bedömning. Sådana händelser har exempelvis rört psykisk ohälsa och missbruk hos föräldrar, skolproblem, försummad tandvård, men också våld och övergrepp [22]. IVO har bland annat sett att kommuner inte uppfyller kravet på att direkt inleda utredning vid anmälningar som rör våld eller vid indikationer på att barnet kan ha bevittnat våld [23]. Kraven på socialtjänstens bedömningar är stora och konsekvenserna för barn kan bli mycket allvarliga om verksamheten brister. Socialstyrelsen konstaterar därför vikten av att en individuell bedömning sker vid varje enskild anmälan.

Att bedöma omfattningen av inledda utredningar kräver bättre och jämförbara data

Den här kartläggningen ser inte något tydligt svar på frågan om andelen anmälningar som leder till utredning har förändrats på grund av att anmälningarna ökar. Tidigare studier har pekat på en trend med en minskad benägenhet att inledda utredning, där man samtidigt konstaterar stora variationer mellan kommuner och stadsdelar [1].

Resultatet av denna kartläggning bekräftar den stora variationen mellan kommuner. En förklaring till variationerna handlar om hur anmälningar som tillförs pågående utredning redovisas i statistiken. Den här kartläggningen kan dock inte konstatera någon fortsatt minskad utredningsbenägenhet på nationell nivå de senaste åren. Snarare förefaller andelen inledda utredningar variera också inom kommuner från år till år.

Kartläggningens resultat över inledda utredningar är dock osäkert. En närmare jämförelse och analys av inledda utredningar kräver bättre och mer jämförbara data än vad som finns att tillgå i dag. Bättre data är därtill en förutsättning för att möjliggöra tillförlitliga jämförelser över tid.

Ekonomiskt bistånd samvarierar med anmälningarna

Med stöd av kompletterande registerdata har anmälningarna analyserats i relation till uppgifter om barn mellan 0 och 17 år i hushåll med ekonomiskt bistånd. Uppgifterna togs fram på kommunnivå och sambandet har analyserats på kommun- och stadsdelsnivå. Vi kan alltså inte uttala oss om sambandet på individnivå, det vill säga huruvida det är samma barn som lever i hushåll med ekonomiskt bistånd som också berörs av anmälningarna. Det innebär att det är möjligt att det rör sig om olika barn i jämförelsegruppen och populationsgruppen.

Analysen visar på ett positivt samband på kommunnivå mellan barn i hushåll med ekonomiskt bistånd å ena sidan och anmälningar⁷² å den andra. Korrelationen var signifikant ($r = 0.34$). I denna analys innebär det att kommuner med hög andel barn i hushåll med ekonomiskt bistånd sammanfaller med kommuner med högt antal anmälningar per 1 000 barn.

Det krävs en annan materialinsamling och fördjupad analys för att närma sig frågan om varför anmälningarna är fler i socioekonomiskt utsatta områden [1, 16, 24]. Tidigare forskning har pekat på orsaker som familjesituation, nära omgivning och omgivande samhällsliga strukturer när det gäller risken att barn far illa. Sociala omständigheter som fattigdom och arbetslöshet är riskfaktorer som kan påverka föräldraförmågan negativt. Det är dock viktigt att påpeka att bristande omsorg om barn förekommer i alla samhällsskikt, och att förekomsten av riskfaktorer kan leda till överrapportering och felaktiga misstankar om omsorgsbrist där den inte existerar [6].

Det finns också anledning att fundera över frågor som exempelvis anmälningsbenägenhet, tillgång till stöd och öppenvård, samt förekomst och omfattning av både preventiv arbete och samverkan mellan socialtjänsten och andra huvudmän i framtida studier av samband mellan anmälningar och socioekonomi.

⁷² Anmälningarna avser antalet per 1 000 invånare i åldersspannet 0 till 17 år.

Anmälningarna gällande barn har ökat över tid

Samtliga kommuner som medverkat i kartläggningen, liksom de regionala och lokala studier som Socialstyrelsen har tagit del av, ger en bild av att anmälningarna till landets socialtjänster har ökat. Ökningens omfattning skiljer mellan kommuner och varierar mellan olika år.

Det finns flera möjliga orsaker som sannolikt samspelar som förklaring till ökningen. Det är svårt att dra några säkra slutsatser om vilken betydelse olika orsaker kan tillmätas, men i följande avsnitt presenteras de som bedöms vara mest betydande.

Förändringar i lagstiftningen

Över tid har allt fler yrkesverksamma blivit anmälningsskyldiga och lagen har utformats för att underlätta för anmälningsskyldiga att bedöma när de ska göra en anmälan och hur de ska samverka med socialtjänsten.

De lagändringar som gjordes 2013 hade, som tidigare nämnts, till syfte att öka anmälningsbenägenheten hos anmälningsskyldiga.⁷³ Resultatet av Socialstyrelsens uppföljning av 2013 års nya bestämmelser i SoL [25] indikerade att lagändringarna bidragit till att antalet anmälningar ökade, samtidigt som tidigare studier pekar mot att antalet anmälningar ökade även före år 2013 [1, 14].

Högre kunskap och medvetenhet har ökat anmälningsbenägenheten

En annan möjlig bidragande orsak till ökningen är bättre kunskap och högre medvetenhet hos både anmälningsskyldiga, andra anmälare och privatpersoner i flera frågor som kan påverka anmälningsbenägenheten. Resultatet av kartläggningen pekar på att fler anmälningsskyldiga i dagsläget har kunskap om sin anmälningskyldighet.

Sedan lagändringarna trädde i kraft 2013 har nationella myndigheter gjort ett stort arbete för att öka medvetenheten om och förbättra stödet vad gäller anmälningskyldigheten. Socialstyrelsen har bland annat genomfört en riktad satsning till anmälare med olika kunskapsstöd, handböcker och filmer [26-28]. Materialinsamlingen i förstudien visar att anmälare känner till och fortfarande använder det materialet, bland annat som en del i introduktionen av nya medarbetare. Vidare är webbsidan om anmälningar om barn på Socialstyrelsens webbplats [29] fortfarande en av de mest besökta hos myndigheten, vilket tyder på fortsatt behov av kunskap och information inom området.

Parallellt med dessa satsningar har barnperspektivet i allt större utsträckning tagit plats på dagordningen och fått en mer framträdande plats. Olika verksamheter beskriver att de har utvecklat sitt arbete utifrån ett barnperspektiv eller utifrån hur våldsutsatthet kan påverka barn. Som resultat av det arbetet kan de ha tagit fram utbildningsmaterial för personalen, inrättat funktioner som barnombud, barnskyddsteam eller liknande. Flera myndigheter och vårdgivare har också utarbetat rutiner och arbetssätt som ger stöd i när en anmälan om ett barn ska göras till socialtjänsten [7].

⁷³ Prop. 2012/13:10, s. 50 ff.

Flera intervjupersoner i kartläggningen kopplar den ökade anmälningsbenägenheten till medias rapportering vid händelser där enskilda barn farit mycket illa. Medial uppmärksamhet i enskilda fall var också en av flera möjliga orsaker bakom ökningen av anmälningar som Socialstyrelsen identifierade i uppföljningen av 2013 års ändringar av SoL och LVU [25].

Dessutom kan både föreskriften om våld i nära relation som kom år 2014 och det faktum att barnkonventionen blir lag 2020 vara bidragande orsaker till att sätta fokus på barnen och frågor som rör våld i nära relation.

Utvecklingsmedel i arbetet mot våld i nära relationer

Socialstyrelsen fördelar sedan 2012 årligen utvecklingsmedel i syfte att kvalitetsutveckla arbetet mot våld i nära relationer, stödet till våldsutsatta kvinnor och barn, barn som har bevittnat våld samt arbetet med våldsutövare. I en uppföljning och analys av utvecklingsmedlen konstaterar myndigheten att 92 procent av kommunerna rekvirerade och förbrukade medel under 2018, jämfört med 24 procent 2014. Uppföljningen visar att kommuner har använt dessa medel bland annat till kompetenshöjande satsningar [30].

Personer i socialtjänsten som har intervjuats inom ramen för analysen av utvecklingsmedlen menar att de kunskapshöjande aktiviteter som har genomförts för pengarna har bidragit till ökningen av anmälningar om barn och mängden ärenden som rör våld i nära relation [30]. Av Socialstyrelsens Öppna jämförelser (ÖJ) år 2019 framgår att 92 procent av kommunerna det senaste året har genomfört fortbildning om våld i nära relationer riktat till socialsekreterare som utreder barn som utsatts för eller bevittnat våld. Detta är en ökning med 13 procentenheter sedan 2016 [31].

Demografiska förändringar

En del av det ökade antalet anmälningar skulle kunna förklaras med en växande befolkning och fler barn. Befolkningsökningen motsvarar dock inte den på många håll stora ökningen av antalet anmälningar och kan därför endast ses som en mindre del av förklaringen.

Socialtjänstens organisation och arbetssätt

Ytterligare en delförklaring bakom ökningen kan vara att socialtjänsten har blivit bättre på att registrera samtliga inkomna anmälningar så att de ingår i anmälningsstatistiken. Ett exempel kan vara när ny information om missförhållanden inkommer muntligt i en pågående utredning. Enkätresultat och intervjuer tyder på att sådan inkommande information i dagsläget registreras i verksamhetssystemen.

En majoritet av kommunerna har specialiserat mottagandet av anmälningar i särskilda funktioner och enheter (se nästa kapitel *Organisation och arbetssätt i förhandsbedömningar*). Specialiserade mottagningsfunktioner i sig behöver inte bidra till fler anmälningar, men har många gånger utvecklat, förtydligat och organiserat verksamheten för att underlätta för anmälare att anmäla. Detta kan ha resulterat i ökad tillgänglighet genom att underlätta för anmälare och andra att nå fram till socialtjänsten, exempelvis med ett speciellt telefonnummer som används under kontorstider.

Det kan även handla om att mottagningen har kommit att utgöra den gemensamma vägen in till socialtjänsten. Det kan i sin tur ha bidragit till ökad

tydlighet, exempelvis i kommunikationen med kommuninvånare och anmälare genom att alla som tar kontakt med socialtjänsten möts av samma budskap och information. På många håll arbetar socialtjänsten dessutom med att informera om sin verksamhet, om anmälningsprocessen och socialtjänstens roll i syfte att öka kunskapen om att uppmärksamma barn som far illa.

Slutligen har många kommuner information om anmälningar på sina webbplatser.⁷⁴ Där förekommer också digitala formulär som kan underlätta att göra en anmälan, ibland kan anmälaren skicka in anmälan direkt på webben, som en e-anmälan.

Framtida omfattning på anmälningar

Det finns anledning att anta att antalet anmälningar kommer att fortsätta öka de närmaste åren. En orsak är att barnkonventionen blir svensk lag den 1 januari 2020, vilket innebär att barns mänskliga rättigheter får en tydligare juridisk ställning.

Många verksamheter har arbetat med att på olika sätt lyfta barnperspektivet – ett arbete som kan ta ytterligare fart med barnkonventionen som lag. Inom hälso- och sjukvården har det exempelvis skett en utveckling där regioner startat barnskyddsteam i syfte att bland annat utbilda och vara stöd till annan vårdpersonal i frågor som rör våld och vanvård mot barn, bland annat i samband med en anmälan om barn till socialtjänsten [32-36]. Information och ökad kunskap om anmälningsskyldigheten och om barn som far illa inom fler delar av hälso- och sjukvården och i fler delar av landet (oavsett hur detta organiseras) skulle kunna innebära att vårdverksamheter där det i dag finns en underrapportering, har börjat anmäla i större utsträckning.

Delar av hälso- och sjukvården har börjat registrera och följa omfattningen på anmälningarna. Ett exempel är att allt fler inom specialiserad öppenvård gör en registrering i patientjournalen enligt den nationella strukturen Klassifikation av vårdåtgärder (KVÅ) [37] i samband med att en anmälan görs. Användningen av koden har ökat sedan den infördes 2012, men varierar stort mellan regionerna [38]. Ett annat exempel är barnhälsovården i Region Stockholm som följt antalet anmälningar från BVC till socialtjänsten de senaste tre åren. Resultatet visar en ökning av antalet anmälningar, även om ökningen skett från mycket låga nivåer [39].

Runt om i landet pågår arbete med att ta fram digitala formulär och e-tjänster för att göra anmälningar direkt via kommunernas webbplatser [40]. Genom säkra och krypterade lösningar för anmälningar via e-tjänster finns möjligheter som kan underlätta och effektivisera anmälningsförfarandet för både anmälare och mottagande socialtjänst.

Det finns anledning att tro att efterfrågan kommer att öka på digitala lösningar och e-tjänster för att göra anmälningar. För att nå målsättningen i Vision e-hälsa 2025 – att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringsens och e-hälsans möjligheter år 2025 – tar regeringen och SKL fram handlingsplaner för arbetet [41]. Till exempel är ett av visionens insatsområden standarder för att information ska kunna utbytas och delas på ett effektivt

⁷⁴ Ett allmänt råd om att socialnämnden bör se till att sådan information finns på webbplatsen framgår i SOSFS 2014:6.

sätt, oavsett i vilken organisation eller i vilket system informationen har skapats.

Under kommande år kommer antalet barn i Sverige att öka [42] vilket också kan bidra till att antalet anmälningar ökar. Historiskt sett kan ökningen av antalet barn dock endast förklara en mindre del ökningen av antalet anmälningar, vilket nämnts tidigare.

I ett par av de besökta kommunerna syns tendenser till en mindre ökning, eller viss utplaning, av antalet anmälningar 2018 jämfört med tidigare år. Detta tyder på att en framtida ökning även fortsättningsvis kommer att ha stora lokala variationer och variera från år till år.

Organisation och arbetssätt i förhandsbedömningar

Detta kapitel besvarar de frågeställningar som rör socialtjänstens arbete med att ta emot och förhandsbedöma anmälningar gällande barn. Kapitlet innehåller följande delar:

- Förekomst av mottagningsfunktioner gällande barn och vilka arbetsuppgifter som ingår i dessa funktioner
- Arbetet med barns delaktighet under förhandsbedömningar
- Kommunernas uppföljning av arbetet med anmälningar
- En avslutande analys dels av dessa punkter, dels av identifierade regionala skillnader och likheter.

Kapitlet bygger på resultat från enkäten och intervjuer vid kommunbesök, hearing och gruppdiskussioner.

Att ta emot och förhandsbedöma anmälningar

Anmälningar till socialtjänsten kan vara skriftliga eller muntliga och komma in på olika sätt – via post, e-post, fax, telefon eller i möte. När en anmälan inkommit ska en omedelbar skyddsbedömning göras. Inom 14 dagar ska socialtjänsten sedan besluta om en utredning ska inledas eller inte, såvida det inte finns synnerliga skäl att förlänga den tiden.⁷⁵

Innan beslut att inte inleda utredning bör även uppgifter om tidigare kännedom om barnet beaktas, om det är möjligt.⁷⁶ Förhandsbedömningen är en relativt kort men viktig del av socialtjänstens arbete med att hantera anmälningar.

En majoritet av kommunerna har en särskild funktion som tar emot och bedömer anmälningar

Många kommuner har inrättat en särskild funktion för att ta emot och bedöma anmälningar som gäller barn. I stora kommuner kan det finnas en hel enhet som arbetar med att ta emot och bedöma anmälningar, medan små kommuner kan ha en tjänst eller del av tjänst som fungerar som mottagningsfunktion.

I enkäten definierades mottagningsfunktion enligt följande:

En eller flera socialsekreterare som i första hand arbetar med att ta emot och registrera anmälningar, göra omedelbara skyddsbedömningar, utföra förhandsbedömningar och fatta beslut om utredning.

⁷⁵ 11 kap. 1 a § SoL.

⁷⁶ Se SOSFS 2014:6. För en utförligare beskrivning av förhandsbedömningen se avsnittet *Socialtjänstens mottagande och bedömning av anmälan*.

Drygt 8 av 10 kommuner (82 procent) svarade i enkäten att de har en sådan funktion, se tabell 10. Totalt 61 procent av kommunerna har en mottagningsfunktion som tar emot anmälningar som gäller barn och unga, medan 21 procent av kommunerna har en mottagningsfunktion som tar emot anmälningar som gäller både barn och unga samt vuxna.

Tabell 10. Förekomst av mottagningsfunktion

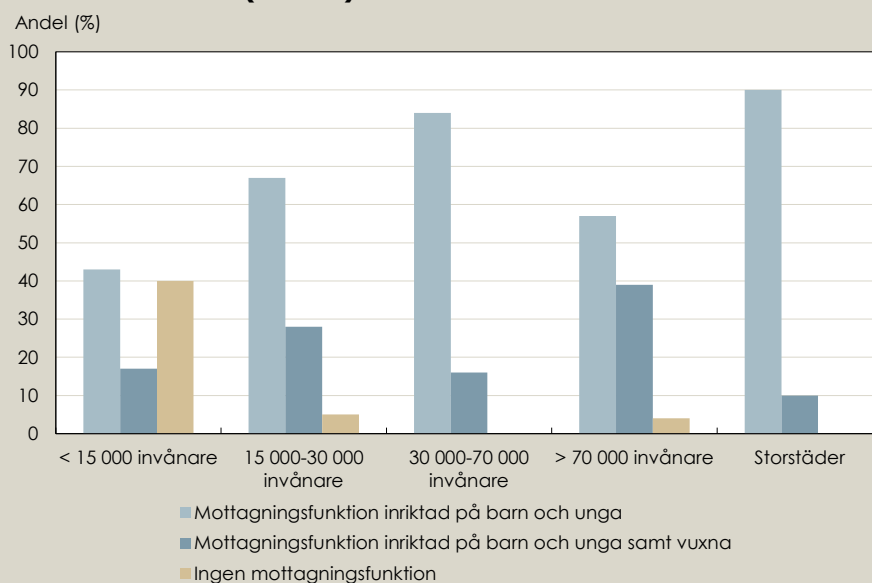
Antal samt andel svar i procent (N=251).

	Antal	Andel (%)
Mottagningsfunktion inriktad på barn och unga	154	61
Mottagningsfunktion inriktad på barn och unga samt vuxna	53	21
Ingen mottagningsfunktion	44	18
Totalt	251	100

Källa: Socialstyrelsens kommunenkät 2019.

Mottagningsfunktioner som tar emot anmälningar som både gäller barn och unga samt vuxna är vanligast i kommuner med mer än 70 000 invånare, exklusive storstäder. Det är framförallt de minsta kommunerna som inte har någon särskild mottagningsfunktion – 40 procent av dessa kommuner har ingen sådan funktion inrättats (se figur 5). I övriga kommungrupper är det totalt 4 kommuner (3 procent) som inte har någon mottagningsfunktion.

Figur 5. Förekomst av mottagningsfunktion fördelat på kommunstorlek (N=251)

Källa: Socialstyrelsens kommunenkät 2019.

Mottagningsfunktionens arbetsuppgifter

Av tabell 11 framgår vilka arbetsuppgifter som ingår i mottagningsfunktionerna. Rådgivning till anmälare inför en eventuell anmälan, samt att ta emot, skyddsbedöma och registrera anmälningar samt att fatta beslut om utredning är de vanligast förekommande arbetsuppgifterna. Andra arbetsuppgifter är att vid behov initiera och bedöma behov av omedelbart omhändertagande (6 § LVU), att upprätta polisanmälningar och avge yttranden.

I 43 procent av kommunerna genomför mottagningsfunktionen enklare utredningar. Drygt var tionde mottagningsfunktion förbereder utredningsplaner. Av resultatet framgår att mottagningsfunktionerna har fler arbetsuppgifter ju större kommunen är.

Tabell 11. Mottagningsfunktionens arbetsuppgifter

Antal samt andel svar i procent (N=207).

	Antal	Andel (%)
Ta emot anmälningar	206	100
Omedelbar skyddsbedömning	205	99
Rådgivning t.ex. till anmälare	202	98
Ta emot ansökningar	201	97
Registrera anmälningar	198	96
Fatta beslut om utredning	188	91
Omedelbara omhändertaganden (6 § LVU)	178	86
Polisanmälningar i ex. våldsärenden	151	73
Yttranden	128	62
Enklare utredningar	90	43
Förbereda utredningsplan	24	12
Annat	59	29

Källa: Socialstyrelsens kommunenkät 2019.

Knappt en tredjedel av kommunerna (29 procent) har svarat att deras mottagningsfunktion även har andra arbetsuppgifter. I fritextsvar framkommer att det ofta handlar om olika former av samverkan samt utbildning och informationsinsatser till andra aktörer, exempelvis skolan. Arbetsuppgifter som nämns mer sällan är bland annat samråd med barnahus, mottagning av ärenden som rör vuxna som utsatts för våld, medverkan vid avhysning, SIP-möten, utlämnande av handlingar och administrativt stöd.

I både fritextsvar och intervjuer framkommer att många mottagningsfunktioner har som utgångspunkt att lämna anmälningar som inkommer i en redan pågående utredning eller insats, eller i ärenden som nyligen avslutats, till den socialsekreterare eller enhet som ansvarar (eller ansvarade) för utredningen eller insatsen. Hur lång tid som räknas som ”nyligen avslutat” varierar från ett par veckor till omkring sex månader i de besökta kommunerna. Två eller tre månader är det vanligaste i de kommuner som besökts. Av fritextsvar framgår att detta kan innebära att mottaget hanterar omkring 65 procent av anmälningarna, medan övriga anmälningar hanteras av enheter som arbetar med utredning och uppföljning av insatser.

Samverkan, utbildning och information

Flera besökta mottagningsgrupper berättar att det ingår i mottagets arbetsuppgifter att utbilda och informera anmälningsskyldiga. Det kan handla om att informera om anmälningsskyldigheten, socialtjänstens arbete när en anmälan inkommer och möjligheten till rådgivning inför en eventuell anmälan. Bland mottagarna för dessa insatser nämns anställda på skolor och förskolor, hälso- och sjukvårdspersonal (bland annat nämns BVC, MVC, förlossning och BB, psykiatri, elevhälsopersonal, akutmottagning och ambulanspersonal), fritidsgårdar och polisen.

Resultatet av informationsinsatser och samverkan beskrivs på olika sätt. Ett resultat kan vara att det kommer in fler anmälningar från aktörer som tidigare inte anmält. Men resultatet kan vara det omvända – att anmälare i högre utsträckning får kunskap om hur de kan tänka kring sin oro, att de får kännedom om att de kan vända sig till socialtjänsten för rådgivning och konsultation inför en anmälningssituation och att resultatet därför är att det inkommer färre anmälningar. Ett annat resultat är att anmälare får kunskap om vilka uppgifter som bör framgå av en anmälan och att innehållet i anmälningarna därför förbättras.

Det förekommer också att mottagningsgrupper arbetar med att informera vårdnadshavare och barn om socialtjänsten, exempelvis på öppna förskolor och i skolan.

Att kalla familjerna till möte

Av samtalen under kommunbesök och hearing framgår att en central del av arbetet under förhandsbedömningen är att möta familjerna. Syftet med dessa möten är ofta att få mer information om innehållet i anmälan och familjens bild av detta.

De besökta kommunerna beskriver att så gott som samtliga förhandsbedömningar innehåller någon form av kontakt med familjen över telefon eller i ett möte. Undantaget är anmälningar som rör våld i nära relation där en utredning alltid ska inledas. Kontakt med barnet och familjen behöver i dessa fall ofta ske omgående, men då inom ramen för en utredning och utifrån en bedömning i varje enskilt fall. I fritextsvar har många kommuner angett att de har särskilda rutiner för hur de hanterar kontakter med familjen vid anmälningar som rör våld i nära relation.

Några socialsekreterare beskriver arbetet med att få tag på familjen och boka in besök som det moment som tar mest tid under en förhandsbedömning. Därför är ofta mötesbokningen med familjen det första som sker i förhandsbedömningen, efter en omedelbar skyddsbedömning.

Under kommunbesöken framkommer skillnader i vilken utsträckning socialtjänsten arbetar för att barn och familjer vid nya anmälningar ska få samma utredande socialsekreterare som de träffat vid tidigare utredning. I en kommun med en mottagningsfunktion som gäller både barn och vuxna berättar socialsekreterarna att de försöker hålla ihop hela familjen hos samma socialsekreterare inom en sexmånadersperiod, oavsett om den nya anmälan eller ansökan gäller barnet eller syskon. En annan kommun med en mottagningsfunktion som tar emot anmälningar för barn och unga har ett arbetssätt där familjen får träffa samma socialsekreterare om det kommer in nya anmälningar inom två veckor från det att en tidigare utredning avslutats. Det vanligaste i de besökta kommunerna är att nya anmälningar som inkommer inom två till tre månader tilldelas den socialsekreterare som gjort tidigare utredning och känner familjen bäst.

Anmälningsmöten

I enkäten svarar 93 procent av kommunerna att de har genomfört ett eller flera anmälningsmöten i arbetet med förhandsbedömningar under 2018. Det

vanligaste är anmälningssmöten med skola och förskola. Det sker även anmälningssmöten med hälso- och sjukvård, medan anmälningssmöten med polis är mindre vanligt. Anmälningssmöten med tandvård sker mycket sällan.

I enkäten ställdes en fråga om förekomsten av rutiner för att bedöma när det är lämpligt att erbjuda sådana anmälningssmöten. Totalt 45 procent av kommunerna svarade att de har sådana rutiner. Förekomsten av rutiner för anmälningssmöten ökar ju större kommunen är.

Ingen av de besökta kommunerna har haft anmälningssmöten i någon större utsträckning. Socialsekreterare i mottagningsgrupperna beskriver att anmälningssmöten kan ske exempelvis om anmälaren begär det, men att många anmälare varken vill eller har möjlighet att medverka. De beskriver vidare att skolan är den aktör med vilken flest anmälningssmöten hålls, vilket ligger i linje med enkätresultatet. Socialsekreterarna anser överlag att det ofta är svårt att hinna med att genomföra anmälningssmöten inom 14 dagar.

Fördelar och utmaningar med arbetet i en mottagningsfunktion

Både chefer och socialsekreterare reflekterar i intervjuerna över att det kan innebära både fördelar och utmaningar att organisera arbetet med att ta emot och bedöma anmälningar i en mottagningsfunktion.

En fördel som lyfts av både chefer och socialsekreterare är att mottagningsfunktionen utgör vägen in till socialtjänsten. Då kan alla som kommer i kontakt med socialtjänsten för rådgivning eller i en anmälningssituation få möta samma personer, vilket kan innebära en högre tillgänglighet till socialtjänsten och mer likvärdiga råd och rekommendationer till dem som kontaktar socialtjänsten.

En annan fördel som intervjupersonerna lyfter är att de som arbetar i mottaget får erfarenhet att bedöma anmälningar och göra akuta bedömningar. Flera socialsekreterare beskriver att de har blivit tryggare i arbetet med de moment som ingår i en förhandsbedömning och i sina bedömningar inför beslut om utredning. Det avgränsade uppdraget med fokus på momenten i förhandsbedömningen har också inneburit att tiderna för omedelbara skyddsbedömningar och förhandsbedömningar mer sällan överskrids, berättar de.

Flera chefer betonar samtidigt vikten av erfarenhet i yrket bland personalen i mottaget. Några chefer menar att erfarenheten bland annat leder till att färre anmälningar utreds. Möjliga förklaringar som ges till detta är att mer erfaren personal är bättre dels på att identifiera kärnan i uppgifterna som framkommer i anmälan och under förhandsbedömningen, dels på att bedöma behov och risk. Några chefer uttrycker att de därför försöker arbeta för att de mest erfarna socialsekreterarna ska arbeta i mottagningsfunktionen.

Socialsekreterare i mottagningsgrupper som består av flera medarbetare ser det också som en fördel att ha flera kollegor att bolla arbetet med. De beskriver, med något undantag på grund av mycket stort inflöde av anmälningar och hög arbetsbelastning, att arbetet i mottagningsgruppen har skapat möjligheter för gruppen att tillsammans utveckla gemensamma arbetssätt för förhandsbedömningar. Detta har i sin tur, enligt socialsekreterarna, bidragit till:

- en större samsyn och mer likvärdiga bedömningar
- ökade möjligheter att prioritera att träffa barnen
- förbättrad dokumentation efter både samtal och observationer där barnet närvarat under mötet.

En stor utmaning som beskrivs av flertalet mottagningsgrupper rör överlämning och överföring av information till de socialsekreterare som tar över ärendet i en utredning. Vid både kommunbesök och hearing berättar intervju-personer att det finns behov av att bättre dra nytta av arbetet i förhandsbedömningarna för att undvika att utredaren börjar om i arbetet. Information som riskerar att gå förlorad kan handla både om sådan information som är svår att dokumentera, exempelvis observationer och känslan från ett första möte, men även sådant som barnet har berättat, enligt socialsekreterarna.

En av mottagningsgrupperna som arbetar med Signs of Safety⁷⁷ i förhandsbedömningen beskriver just frågan om överlämning av information från mappningen som en utmaning. En kommun som inte har någon mottagningsfunktion beskriver utmaningarna med informationsöverföring mellan olika specialiserade enheter som den främsta anledningen till att arbetet i dagsläget är organiserat utan särskild mottagningsfunktion.

En annan kommun som saknar särskild mottagningsfunktion beskriver fördelarna med sin integrerade organisation. Exempelvis upplever de en flexibilitet mellan olika delar av socialtjänsten som möter familjerna. Beroende på vad anmälan gäller, finns i denna lilla kommun möjlighet att någon från exempelvis försörjningsstöd medverkar vid mötet i förhandsbedömningen, vilket kan göra mötet med familjen bättre.

Mottagningsgrupperna beskriver olika sätt för att överbrygga dessa utmaningar. Några har arbetat för att utveckla och förbättra dokumentationen. En mottagningsgrupp skriver utredningsfrågorna som ett sätt att underlätta överlämningen och tydliggöra var och med vad utredaren ska börja sin utredning.

En annan kommun beskriver att de arbetar utifrån en modell där en utredare medverkar på möten med familjen i de förhandsbedömningar där utredning sannolikt kommer att inledas. Arbetssättet är till både för utredaren, som får förstahandsinformation från mötet, och för barnen och familjen som får en kontinuitet och sammanhängande kontakt med den utredande socialsekreteraren. Då behöver de inte möta ytterligare en person i utredningen eller upprepa information som redan framkommit i förhandsbedömningen.

Ytterligare en utmaning som beskrivits av ett fåtal intervjupersoner handlar om att mottaget och den utredande funktionen inte alltid är överens om de beslut om utredning som fattats i förhandsbedömningen. Det har också framkommit oklarheter över gränsdragningarna mellan vilka utredningar som ska genomföras i mottagningsgruppen och vilka som ska lämnas vidare till utredare i ett par kommuner. Detta upplevs som problematiskt och påverkar även ansvarsfördelningen vid uppföljning av eventuella insatser.

⁷⁷ Signs of Safety är en modell för utredning och uppföljning i socialt barnavårdsarbete i avsikt att säkerställa barns säkerhet och skydd. Modellen kan beskrivas som ett system av verktyg och värden med fokus på att ta fram insatser till barn och familjer, i interaktionen med barnet, föräldrarna samt familjens nätverk. Källa: Östberg, F, Wiklund, S, Backlund, Å. Signs-of-Safety i praktiken. En studie om användning i Stockholms län. Elektronisk resurs. Tullinge: FoU Södertörn; 2018.

Barns delaktighet under förhandsbedömningen

Barn ska ges möjlighet till delaktighet. Det handlar bl.a. om att barnet har rätt att få relevant information om alla åtgärder som rör barnet, rätt att komma till tals och rätt till inflytande utifrån ålder och mognad.⁷⁸

Rutiner för barns delaktighet i förhandsbedömningen

Kartläggningen fokuserar på socialtjänstens bedömning av en anmälan fram till beslut om utredning (se figur 1). Därför valde Socialstyrelsen att fråga om rutiner för barns delaktighet i arbetet med förhandsbedömningen, med vetskap om att det inte alltid är möjligt eller till barnets bästa att vara delaktig i förhandsbedömningen. I enkäten definierades rutiner som ”ett i förväg bestämt tillvägagångssätt”, så det behöver alltså inte vara fråga om en skriftlig rutin.

Enkätresultatet visar att 60 procent av kommunerna har en rutin för hur barn kan göras delaktiga i förhandsbedömningen, medan 35 procent inte har en sådan rutin. Totalt 5 procent av de kommuner som besvarat enkäten känner inte till om kommunen har sådana rutiner eller inte. Resultaten sammanfattas i tabell 12.

Tabell 12. Förekomst av rutiner för hur barn kan göras delaktiga i förhandsbedömningen

Antal samt andel svar i procent (N=251).

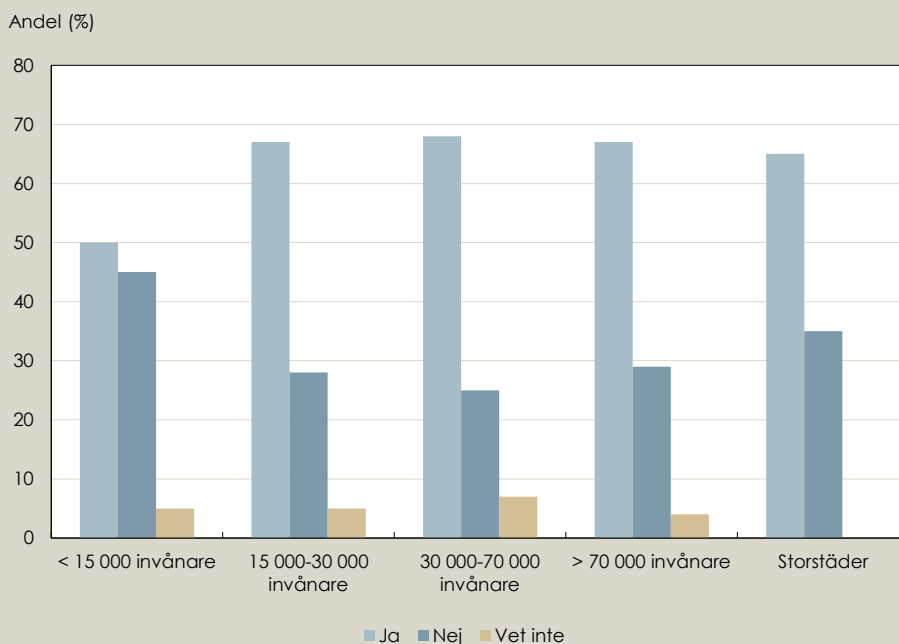
	Antal	Andel (%)
Ja	152	60
Nej	87	35
Vet inte	12	5
Totalt	251	100

Källa: Socialstyrelsens kommunenkät 2019.

Vid en regional fördelning av resultatet framkommer att det finns en rutin för barns delaktighet i förhandsbedömningen i omkring två tredjedelar (cirka 67 procent) av kommunerna med mer än 15 000 invånare. I de minsta kommunerna är andelen lägre: 50 procent, alltså varannan liten kommun har en sådan rutin, vilket framgår av figur 6.

⁷⁸ För en mer utförlig beskrivning se avsnittet *Barnets delaktighet under förhandsbedömningen*.

Figur 6. Förekomst av rutiner för barns delaktighet i förhandsbedömningen, fördelat på kommunstorlek (N=251)

Källa: Socialstyrelsens kommunenkät 2019.

De respondenter som svarat att det finns en sådan rutin gavs möjlighet att ge exempel i fritextsvar. Majoriteten av svaren beskriver att rutinen innebär samtal eller möte med barn. Några skriver att rutinen är att alltid ha möten med barn, medan andra skriver att barn alltid kallas för att närvara tillsammans med vårdnadshavarna.

Av många svar framgår att samtal med barn genomförs utifrån barnets ålder och mognad, när det är relevant och när det inte skadar barnet. Ibland ges exempel där rutinen anger en ålder för när det är lämpligt att ha samtal, eller enskilda samtal, med barn. I några fritextsvar beskrivs olika strategier för hur det kan gå till rent praktiskt att ha enskilda samtal med barnen under hela eller delar av mötet. En sådan strategi är att alltid boka två rum så att det finns möjlighet att träffa barn och vårdnadshavare vid samma tidpunkt men i olika rum.

Mindre vanligt förekommande är att fritextsvaren beskriver rutiner för olika sätt att informera barn skriftligt eller muntligt. Rutiner som förekommer kan handla om att barnet får en egen kallelse till mötet, att barnet får åldersanpassad skriftlig information eller åldersadekvat muntlig information under mötet. Som exempel från sådana rutiner nämns också personlig återkoppling och meddelande av beslut efter avslutad förhandsbedömning.

Några fritextsvar beskriver särskilda verktyg, modeller och förhållningssätt som används under barnsamtal i förhandsbedömningarna. Ett exempel är Signs of Safety, där Mappning (i dag benämnt kartläggning) och Tre små

hus⁷⁹ utgör två olika verktyg som nämns specifikt av några kommuner. I några fritextsvar nämns även kommunikations- och samtalsverktyg såsom Nallekort samt bedömningsinstrumentet ESTER.⁸⁰

Av flera fritextsvar framgår att det pågår ett arbete med att ta fram rutiner för barns delaktighet.

Strategier och överväganden för samtal med barn

Den övergripande bilden från kommunbesök och hearing är att det pågår diskussioner i arbetsgrupperna om att öka barns delaktighet och att det finns en vilja för att utveckla det arbetet. Flera kommuner har bedrivit ett utvecklingsarbete och tagit fram arbetssätt för att samtala med barn i förhandsbedömningen. Socialsekreterarna beskriver det som viktigt att barnens synpunkter framkommer i förhandsbedömningen.

Det förekommer dock skillnader i vilken utsträckning intervjupersonerna beskriver att de träffar barn i förhandsbedömningen, samt hur de resonerar omkring bedömningen. I en kommun är utgångspunkten att alltid kalla alla barn till möte i förhandsbedömningarna, men om de vet att en utredning kommer att inledas går de inte så djupt i samtalet med barnet, utan utgår ifrån att barnet kommer att prata mer med den som ska utreda ärendet.

I en annan kommun brukar de i mötet med vårdnadshavarna bestämma huruvida de ska prata med barnet eller inte i förhandsbedömningen. De ser det som ett sätt för vårdnadshavarna att känna sig mer delaktiga. Några motagningsgrupper beskriver att man inte pratar med barnen i förhandsbedömningen om man vet att en utredning kommer att inledas. I dessa fall träffar istället den utredande socialsekreteraren barnet i utredningen.

I ytterligare en kommun görs ofta bedömningen att det inte är till barnets bästa att träffa socialtjänsten i förhandsbedömningen om det lutar åt en utredning. De framhåller istället de utmaningar som det kan innebära för barnet med för många samtal med olika personer när en utredning kommer att inledas.

De flesta socialsekreterare beskriver att de gör en bedömning utifrån ålder och mognad i varje enskilt fall. Vad ålder och mognad innebär varierar dock mellan kommunerna. En kommun kallar även de allra yngsta barnen till möten med motiveringen att observationer kring samspelet med föräldrar och vårdnadshavare kan ge betydelsefull information. En annan kommun har gjort bedömningen att de kallar barnen från att de har fyllt fem år, medan en tredje kommun bedömer att det är lämpligt att prata med barn ungefär när de har börjat i skolan.

Huruvida barnen kallas till möte i förhandsbedömningen kan också bero på innehållet i anmälan. Vissa typer av anmälningar genererar mer sällan möten med barnet eller familjen. Ett exempel kan vara återkommande anmälningar,

⁷⁹ Kartläggning och analys för risk- och skyddsbedömning struktureras i tre kolumner. Det som utgör oro skrivs ner i den första kolumnen, det som fungerar i den andra och det som behöver hända i den tredje. Tre små hus är en barnversion av kartläggningen i syfte att ge barnen en röst i utredningsarbetet. Istället för kolumner får barnet rita och berätta med hjälp av tre hus (Det svåra huset, Det glada huset, Önskehuset).

⁸⁰ ESTER är ett instrument som används för bedömning av unga med normbrytande beteende eller som befinner sig i riskzonen för normbrytande beteende. Instrumentet kan också kunna användas som uppföljning. Källa: Socialstyrelsen. Metodguide för socialt arbete. ESTER bedömning. 2019-01-26. Hämtad 2019-10-17 från: <https://www.socialstyrelsen.se/utveckla-verksamhet/evidensbaserad-praktik/metodguiden/ester-bedomning>

exempelvis om en förälder som missbrukar, där socialtjänsten har tidigare kännedom om att barnet inte träffar denna förälder. Kontakter som tas inom ramen för förhandsbedömningen i ett sådant exempel kan bestå i att socialsekreteraren ringer vårdnadshavaren där barnet bor, för en avstämning med utgångspunkt i tidigare kännedom. Om ingenting har förändrats omkring barnets relation med den missbrukande föräldern sker ofta inget ytterligare möte.

Vid anmälningar som direkt leder till utredning, exempelvis när barnet har utsatts för eller bevittnat våld, sker varken samtal eller andra åtgärder i förhandsbedömningen eftersom en utredning inleds omgående.

Arbetssätt för barnsamtal i förhandsbedömningarna

Ett förhållningssätt som används av några besökta mottagningsgrupper i arbetet i förhandsbedömningarna är, som tidigare nämnts, Signs of Safety. Ett par kommuner har ett inarbetat arbetssätt utifrån Signs of Safety och socialsekreterarna upplever det som positivt när barn och vårdnadshavare kan vara aktiva och på ett tydligt sätt bidra i arbetet i förhandsbedömningen.

En möjlighet med att använda detta förhållningssätt är att låta barn själva ”mappa” under samtalen, vilket bidrar till att ringa in och fokusera på kärnan i de problem som anmälan rör. Detta sätt att arbeta kan, enligt socialsekreterarna, bidra till bedömningen av om socialtjänsten efter samtalet är så oroliga för barnet att de inleder en utredning.

I en kommun berättar socialsekreterarna att de nästan alltid använder metoden Tre små hus. De flesta kommuner som besökts eller medverkat i hearingen har dock ingen särskild metod i arbetet med barnsamtal i förhandsbedömningarna. Resultatet ligger i linje med de fritextsvar som lämnats i enkäten.

Samtal med barn med funktionsnedsättning

Erfarenheterna av att möta barn med funktionsnedsättning skiljer sig mellan de besökta kommunerna. I flera kommuner beskriver socialsekreterarna att de tycker det är svårt att ha dessa samtal. De beskriver att vårdnadshavare ibland hör av sig före ett möte och förmedlar att deras barn med funktionsnedsättning inte klarar av att prata med socialtjänsten. Detta kan resultera i att barnen bara närvarar vid mötet för att höra vad som sägs eller inte närvarar.

Ibland väljer socialsekreterarna i dessa fall att först prata med vårdnadshavarna och därefter bedöma om de ska försöka träffa barnet eller inte. I en kommun beskriver socialsekreterarna i mottagningsgruppen att de alltid försöker träffa barnet enskilt, oavsett funktionsförmåga.

I några kommuner berättar socialsekreterarna om några olika sätt att anpassa situationen för samtalet med barn med funktionsnedsättning. Ett sätt som beskrivs är att på förhand ha tänkt till om vad som är viktigast att prata om och inleda med det, till exempel inför möten med barn med koncentrationssvårigheter. Andra sätt som beskrivs är att ta hjälp av digitala samtalsverktyg, Nallekort eller Tre små hus.

Det är mindre vanligt med åldersadekvat information till barn

Det är mindre vanligt att intervjupersonerna beskriver att de arbetar med andra sätt än samtal för att göra barn delaktiga i förhandsbedömningen. I ett par kommuner reflekterar socialsekreterarna själva över detta under intervjuerna och kommer fram till att det exempelvis skulle kunna handla mer om åldersanpassad information till barnen.

I en kommun funderar socialsekreterarna på vad det skulle betyda för barnet att få direkt och anpassad återkoppling om beslut. I dagsläget informerar de bara vårdnadshavarna. Ingen av de besökta kommunerna beskriver att de i nuläget arbetar med sådan information eller återkoppling direkt till barn. En deltagare vid hearingen berättar att kommunen har arbetat fram åldersanpassade brev i tre nivåer när barn kallas till möte med socialtjänsten.

Uppföljning av arbetet med anmälningar

Kvaliteten i socialtjänstverksamhet ska systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras.⁸¹ En enkätfråga handlade därför om kommunen genomfört någon uppföljning av arbetet med barn i syfte att följa upp statistik eller utveckla verksamheten. Resultatet redovisas i tabell 13. Nära 60 procent av kommunerna svarade att sådan uppföljning skett under 2018.

Tabell 13. Kommuner som under 2018 har genomfört någon form av uppföljning av arbetet med anmälningar gällande barn i syfte att följa upp statistik eller utveckla verksamheten

Antal samt andel svar i procent (N=251).

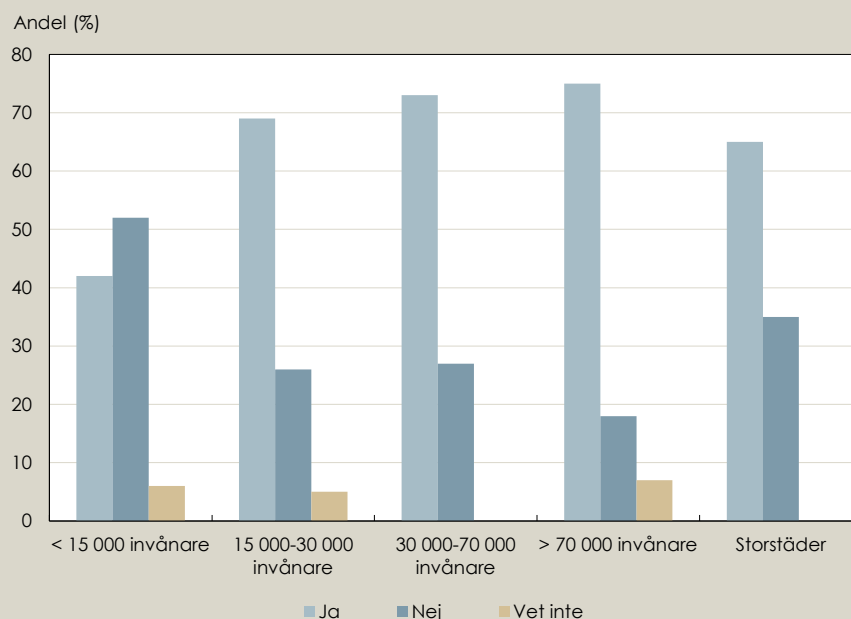
	Antal	Andel (%)
Ja	148	59
Nej	92	37
Vet inte	11	4
Totalt	251	100

Källa: Socialstyrelsens kommunenkät 2019.

En regional fördelning av svaren visar att uppföljning av arbetet har skett i mellan 65 och 75 procent av kommunerna med mer än 15 000 invånare (se figur 7). I kommuner med mindre än 15 000 invånare är motsvarande siffra 42 procent. Mer än hälften av de minsta kommunerna har dock inte följt upp sitt arbete med anmälningar om barn under 2018.

⁸¹ Se 3 kap. tredje stycket 3 § SoL.

Figur 7. Kommuner som har genomfört någon form av uppföljning av arbetet med anmälningar gällande barn i syfte att följa upp statistik eller utveckla verksamheten under 2018 (N=251)

Källa: Socialstyrelsens kommunenkät 2019.

Av fritextsvaren framgår att några kommuner har gjort en uppföljning, men att denna skett före 2018 och att de därför svarat nej på frågan. Av några svar framgår att uppföljning pågår. Flera fritextsvar beskriver att uppföljning sker löpande som en del i redovisningen till chefer och politiker.

Mer sällan handlar fritextsvaren om hur verksamheten har utvecklats som ett resultat av uppföljningen, exempelvis genom prioritering av informationsinsatser, identifiering av samverkansbehov, förändring av handlägningsprocessen, personaltäthet eller andra resurser.

På frågan om vad uppföljningen innehöll svarade en majoritet av kommunerna att de följt upp antal anmälningar och antal utredningar. Omkring hälften av kommunerna följde upp anmälningsorsak, 14-dagarsgränsen för förhandsbedömningar och vem som anmält. Cirka en tredjedel följde upp omedelbar skyddsbedömning och barns delaktighet i förhandsbedömningen. Nästan var fjärde kommun svarade att de följt upp könsfördelningen bland inkomna anmälningar. En mindre andel kommuner har följt upp arbetet genom en brukarundersökning, barnets bästa och anmälningsmöten. Resultatet sammanfattas i tabell 14.

Tabell 14. Vad innehöll uppföljningen av anmälningar om barn

Antal samt andel svar i procent (N=148).

	Antal	Andel (%)
Antal anmälningar	141	95
Antal utredningar	121	82
Anmälningsorsak	88	59
14-dagarsgränsen	82	55
Vem som anmäler	73	49
Omedelbar skyddsbedömning	51	34
Barns delaktighet i förhandsbedömningen	51	34
Fördelning av anmälningar utifrån kön	34	23
Brukarundersökning	25	17
Barnets bästa i förhandsbedömningen	20	14
Anmälningsmöten	14	9
Brukarundersökning där barns synpunkter inhämtats	13	9
Annat	15	10

Källa: Socialstyrelsens kommunenkät 2019.

De kommuner som svarat att de följt upp något annat (10 procent av kommunerna) anger som exempel barnens ålder, antal unika barn, antal våldsanmälningar samt utredning vid våld, geografisk fördelning av anmälningar, samt kommunicering av beslut om utredning till vårdnadshavare och barn.

Samtalen med kommunerna om uppföljning av anmälningar speglar enkätresultatet. Flera kommuner har en stor mängd statistik om anmälningar som de tagit fram och kan redovisa på olika sätt. Däremot beskriver de utmaningar med hur de ska kunna använda statistiken för att utveckla verksamheten.

Analys av organisation och arbetssätt i förhandsbedömningar

I det här avsnittet görs en analys över den del av kartläggningen som rör organisation och arbetssätt. Avsnittet bygger på enkätresultat, samtal och intervjuer med chefer och personal i den sociala barn- och ungdomsvården. Analysen utgår från barns rättigheter samt forskning och rapporter som rör socialtjänstens arbete i den sociala barn- och ungdomsvården och som bedömts ha relevans för området.

Förutsättningarna för de minsta kommunerna skiljer sig från de andra kommunerna

I enkäten ställdes några frågor kring organisation och arbetssätt i mottagandet och bedömningen av anmälningar. Frågorna rörde bland annat förekomst av mottagningsfunktion, rutiner och arbetssätt för barns delaktighet i förhandsbedömningen samt om kommunen genomfört någon uppföljning av arbetet med anmälningar.

Resultatet visar att de minsta kommunerna, med mindre än 15 000 invånare, utmärker sig på samtliga dessa områden. I dessa kommuner är antalet socialsekreterare få, och de som finns ska ofta hantera olika typer av ärenden och arbetsuppgifter. Dessutom saknas ofta tillgång till administrativa stöd-

funktioner och andra specialisttjänster, vilket kan försvåra möjligheten att arbeta fram rutiner, integrera nya arbetssätt och bedriva internt utvecklingsarbete [30, 43].

Det finns en mottagningsfunktion i 60 procent av de minsta kommunerna

Det är ofta relativt få anmälningar som inkommer till de minsta kommunerna – i de allra minsta kommunerna kan det handla om mindre än en anmälan i veckan. Medianvärdet i de minsta kommunerna (133 stycken) är 300 anmälningar under 2018. I dessa kommuner har omkring 60 procent en särskild mottagningsfunktion inriktad på barn och unga eller även vuxna, vilket kan jämföras med 97 procent av kommunerna i övriga kommungrupper.

I flera av de besökta kommunerna hade mottagningsfunktioner med flera medarbetare inrättats de senaste åren, bland annat för att underlätta och förbättra hanteringen av ett stort antal anmälningar och för att skapa enhetlighet i handläggning, bedömning och arbetssätt. I de minsta kommunerna som har ett mindre inflöde av anmälningar och få medarbetare som arbetar med dem, kan behoven av en sådan funktion vara annorlunda.

Resultatet lyfter både fördelar och utmaningar med att organisera arbetet i specialiserade mottagningsfunktioner, vilket förtydligas i kommande avsnitt. Det är dock varje enskild kommuns ansvar att forma sin organisation utifrån förutsättningarna i kommunen.

Fördelar och utmaningar med specialiserade mottagningsfunktioner

Att organisera arbetet i specialiserade mottagningsfunktioner kan innebära flera fördelar, vilket chefer och socialsekreterare beskriver i intervjuerna. Fördelar som lyfts fram handlar dels om ökad tillgänglighet och mer likvärdiga råd och rekommendationer till dem som kontaktar socialtjänsten, dels om ökad samsyn kring bedömningar och dokumentation bland de socialsekreterare som arbetar i dessa funktioner. De som arbetar i mottaget blir både bra på de arbetsmoment som ingår och på att fatta de många snabba beslut som krävs, vilket framför allt betonas som viktigt av intervjupersoner i kommuner med stort inflöde av anmälningar.

Samtidigt ger intervjuerna en bild av att en risk kan vara att information av vikt för ärendet går förlorad vid överlämningen till de socialsekreterare som tar över ärendet i en utredning, vilket kan få konsekvenser för berörda barn och familjer.

En studie om barns rätt att komma till tals i socialtjänstens handläggningsprocess visar dels att utsatta barns röst ofta framkommer starkare i förhandsbedömningen än senare i handläggningsprocessen, dels att viktig information inte alltid följer med eller beaktas i utredningen [44]. Om informationsöverföringen inte fungerar, till exempel för att det saknas bra och tydliga rutiner, kan det medföra att barnets berättelse och perspektiv från förhandsbedömningen inte uppmärksammas i utredningen.

Förutsatt att personalgruppen i de minsta kommunerna är stabil, kan det därför finnas en styrka i dessa kommuner att alla är generalister och arbetar med många olika typer av ärenden i en mer integrerad organisation. Exempel

på andra styrkor i mindre kommuner är att socialsekreterarna känner familjemedlemmarna, små eller obefintliga avstånd mellan olika verksamheter inom socialtjänsten (t.ex. ekonomiskt bistånd, missbruksvård, barn- och ungdomsvård) och risken att någon ska falla mellan stolarna inom den egna organisationen är liten [43]. Både barn och vårdnadshavare kan därför få möjlighet att träffa samma socialsekreterare genom hela handlägningsprocessen.

Rutiner för barns delaktighet i förhandsbedömningen förekommer mer sällan i de minsta kommunerna

Enkätresultatet visar att hälften av de minsta kommunerna har en rutin för hur barn kan göras delaktiga i förhandsbedömningen. I övriga kommungrupper än andelen omkring 65 procent.

I fritextsvar har några av de minsta kommunerna kommenterat att de arbetar med Barns behov i centrum (BBIC) som utgångspunkt för barns delaktighet. BBIC är ett arbetssätt som är anpassat efter socialtjänstens regelverk och syftar till att stärka barnperspektivet och delaktigheten för barn i socialtjänstens myndighetsutövning. I BBIC återfinns stöd för arbetet med förhandsbedömningar i form av frågeställningar och ett dokumentationsstöd. Tillsammans innehåller stöden aktiviteter som *ska*, *bör* eller *kan* ingå i en förhandsbedömning. På så sätt kan stöden påminna socialsekreteraren om vilka moment som är aktuella.

I en rapport om glesbygdens förutsättningar att uppmärksamma barn i riskmiljö framgår av intervjuer med socialtjänstpersonal att BBIC har bidragit till bättre förhandsbedömningar och man ser positiva resultat av den extra tid som arbetet i enlighet med BBIC har medfört [43].

Eftersom de minsta kommunerna ofta saknar administrativa stödfunktioner och andra specialisttjänster finns det anledning att fundera över om, och i så fall hur, införandet av BBIC har varit särskilt betydelsefull i dessa kommuner. Detta eftersom BBIC innehåller en enhetlig struktur, vilket kan utgöra ett stöd i arbetet med anmälningar och utredningar.

Bland de minsta kommunerna är det färre som har följt upp arbetet med anmälningar under 2018

Socialtjänsten ska systematiskt följa upp kvaliteten i sin verksamhet och har ett särskilt ansvar att se till att det finns rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden inom verksamheten rörande barn och unga.⁸²

Resultatet av enkäten visar att de minsta kommunerna i minst utsträckning följer upp arbetet med anmälningar. Resultatet visar vidare att de enkätfrågor som handlar om antal unika barn, de unika barnens kön och ålder samt orsak till anmälan återfinns bland de frågor som fått lägst svarsfrekvens.

En bortfallsanalys visar att det är kommuner med mindre än 15 000 invånare och stadsdelarna i Stockholm som har haft allra svårast att ta fram dessa uppgifter. Det finns flera orsaker bakom detta. Vad gäller frågan om unika barn kan en orsak vara att kommunerna inte alltid har möjlighet att med en rimlig arbetsinsats ta fram uppgifter om anmälningar (och unika barn) som inte leder till utredning utan hamnar i de så kallade kronologiska pärmarna.

⁸² 3 kap. 3 § första och tredje stycket SoL och 3 kap. 3 a § första stycket SoL.

Det kan också vara så att verksamhetssystemen saknar funktioner för att ta ut uppgifter om unika barn, alternativt att det saknas kunskap om att göra uttag av dessa uppgifter i systemen. Det innebär samtidigt att flera kommuner kan ha gjort ett stort manuellt arbete för att ta fram uppgifter om unika barn till den här kartläggningen.

Vad gäller frågan om anmälningsorsak handlar den lägre svarsfrekvensen sannolikt om att anmälningsorsak inte ingår i BBIC:s variabellista. Det kan även finnas andra orsaker.

Informationen i anmälan är sällan tillräcklig för att fatta beslut om att inte inleda utredning

Tanken bakom lagstiftningen är att informationen i anmälan i normalfallet bör ge tillräckligt med information att utgå från för bedömningen av om en utredning ska inledas. Det finns samtidigt utrymme för socialsekreteraren att ta kontakt med den som berörs av anmälan och med anmälaren under förhandsbedömningen. Det finns även en rekommendation att ha ett anmälningsmöte om det med hänsyn till barnets bästa är lämpligt.⁸³

Bilden som framkommer av materialinsamlingen är att informationen i anmälningarna många gånger är knapphändig och inte tillräcklig för att kunna ta ställning till om en utredning ska inledas eller inte. Många socialsekreterare beskriver att de vill känna sig trygga i sina bedömningar, inte minst vad gäller beslut om att *inte* inleda utredning. Därför, beskriver de, fattar de sällan beslut om att inte inleda utredning utan att först ha inhämtat ytterligare information, exempelvis genom att kalla familjen till möte eller genom kontakt med familjen på annat sätt. Däremot använder socialtjänsten anmälningsmöten i begränsad omfattning.

Här kan Socialstyrelsen notera att omfattningen av arbetet i förhandsbedömningen skiljer sig från lagstiftarens intention om att det i normalfallet bör räcka att utgå från innehållet i anmälan. Samtidigt beskriver ingen kommun arbetssätt som ligger utanför ramarna för regelverket, till exempel att träffa familjen flera gånger under förhandsbedömningen.

Många kommuner har utvecklat arbetet med barnsamtal

Barn ska ges möjlighet till delaktighet – men inte pressas till det. Som det beskrivits inledningsvis är det ingen skyldighet för barnet att vara delaktigt. Delaktighet kan ske på olika sätt och handlar om att barnet ska få

- relevant information om alla åtgärder som rör barnet,
- rätt att komma till tals och bli lyssnad på, och
- rätt till inflytande utifrån ålder och mognad.

Men barnet kan också behöva information om möjligheten att när som helst avstå från att delta i ett samtal, yttra sig eller ta del av information.

Socialtjänsten behöver beakta barnets rätt till information och att komma till tals under hela förhandsbedömningen. Om barnets rätt till information

⁸³ Prop. 2012/13:10, s. 58 f. och 14 kap. 1 a § SoL.

inte beaktas, kan det leda till att barnet inte vet var i processen hen befinner sig eller förstår vem hen träffar och varför.

Kartläggningen visar att många kommuner har gjort ett utvecklingsarbete omkring att träffa och samtala med barn i förhandsbedömningen. Av både fritextsvar och intervjuer framgår att många kommuner har utarbetat strategier för att bjuda in och, om möjligt, prata enskilt med barnen.

Av resultatet framgår att kommunerna inte lika tydligt har reflekterat kring eller arbetat med åldersadekvat information till barn. Det gäller både informationen som ska ges till barnen vid det första mötet och informationen till barnen när man förmedlar beslutet om utredning. Fokus i de berättelser som förmedlats under kommunbesöken ligger på hur socialtjänsten kan inhämta information från barn, snarare än på hur socialtjänsten kan arbeta med frågor kring barns delaktighet på andra sätt. Att informera barn på ett sätt som de förstår är en minst lika viktig del av barns rätt till delaktighet som att de ges möjlighet att komma till tals.

I kartläggningen har det inte heller framkommit något exempel på att socialtjänsten informerar barn om möjligheten att ta med en stödperson till mötet med socialtjänsten. En rapport från organisationen Maskrosbarn visar att ungdomar vill bli informerade om – och erbjudas – möjligheten att ta med sig en stödperson till möten med socialtjänsten. De flesta ungdomar som intervjuats i studien kände dock inte till att möjligheten finns, trots en i vissa fall långvarig kontakt med socialtjänsten [45].

Av intervjuerna framgår samtidigt att det finns behov att utveckla arbetsätt för att möta och inkludera barn med olika funktionsnedsättning. I en uppföljning av barnkonventionens genomslag vid tillämpning av LSS konstaterar Socialstyrelsen att LSS-handläggares kunskaper brister gällande bland annat hur man samtalar med barn som har kommunikationssvårigheter. Samma uppföljning visar att många handläggare saknar kunskap om och tillgång till kommunikationshjälpmedel [46]. Resultatet av den här kartläggningen pekar mot att detta är ett utvecklingsområde även inom barn- och ungdomsvården.

Socialstyrelsen har tagit fram ett kunskapsstöd till alla som möter och samtalar med barn inom såväl socialtjänst som hälso- och sjukvård och tandvård [47]. Kunskapsstödet ger en generell och grundläggande bas i att samtala med barn. På Socialstyrelsen pågår nu även ett arbete med att ta fram målgruppsanpassad information för barn och unga inom socialtjänsten, bland annat genom ett pågående utvecklingsarbete av webbplatsen kollpasoc.se. En annan pågående aktivitet är att ta fram ett stöd i hur socialtjänsten kan utforma kallelser till barn.

Olika förutsättningar för familjer att få stöd när anmälan inte leder till utredning

En förhandsbedömning kan, oavsett om den leder till en utredning eller inte, bidra till att familjen kommer till insikt om att en situation behöver förändras eller att de får hjälp att hitta rätt stöd på annat håll. I sådana fall kan samtal i förhandsbedömningen i sig vara att betrakta som en typ av intervention som kan verka förebyggande och synliggöra barnet. Under samtalet finns möjlighet att informera om vad socialtjänsten gör och vilken hjälp som finns att få av andra huvudmän.

Vårdnadshavare har ett ansvar för att barnets behov blir tillgodosedda,⁸⁴ även om de kan behöva stöd och vägledning i detta från samhället. Ett gott bemötande i ett professionellt möte kan både skapa förutsättningar för familjer att söka sig vidare och öka barnets och familjens förståelse för vad socialtjänsten gör och, vid behov, öka viljan att ta emot hjälp i framtiden.

I intervjuer har socialsekreterare beskrivit att en känsla av ”timing” ibland innebär att det inte blir någon utredning efter att man har träffat familjen. Både familjens upplevelse av mötet och informationen som dokumenteras kan dock få en viktig betydelse vid ett senare tillfälle om ytterligare anmälningar kommer in och ”timingen” i familjen då är bättre. Tidigare anmälningar och dokumentationen från förhandsbedömningen kan då vara avgörande för om utredning inleds, under förutsättning att det går att ta del av informationen i tidigare förhandsbedömningar [9].

Förutsättningar för och tillgång till stöd och andra insatser som inte ges som bistånd kan påverka sannolikheten för när en utredning inleds. Finns det annat stöd till familjen är det sannolikt att det inleds utredning i mindre utsträckning än om denna möjlighet inte finns [48].

Här ser förutsättningarna olika ut i stora städer och dess omkringliggande kommuner, jämfört med mindre kommuner med långa avstånd till större städer. Många små kommuner har varken egna insatser eller andra verksamheter att hänvisa till när det gäller öppenvård, vilket påverkar möjligheten att få stöd i närområdet. Tillgången till exempel till en öppen samtalsgrupp för barn till föräldrar med missbruk är större i en stor kommun än i en liten [43]. Detsamma kan gälla närheten till en BUP-mottagning eller till en ungdomsmottagning osv. Detta bidrar till en ojämlikhet i möjligheten att ge stöd utan att ha beslutat om en insats, vilket i sin tur kan påverka ribban för att inleda utredning.

Utifrån barns rätt att få del av alla rättigheter i barnkonventionen, oavsett vem barnet är (artikel 2 barnkonventionen), kan dessa skilda förutsättningar därmed vara diskriminerande, vilket skulle behöva undersökas vidare.

Uppföljning av arbetet kan vara del i att upptäcka diskriminering och ojämlikheter

Kartläggningen visar att en majoritet av kommunerna har följt upp arbetet med anmälningar. Däremot varierar både *vad* som följs upp och *hur* resultatet används. Att följa upp verksamheten kan ge kunskaper utifrån jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv. Kunskapen kan även användas för att följa upp artikel 2 i barnkonventionen i syfte att undersöka om alla barn åtnjuter alla de rättigheter som framställs i barnkonventionen. Det kan handla om hur antalet barn som berörs av anmälningar fördelar sig utifrån kön, ålder och bakgrund.

Sådan kunskap, om barns levnadsvillkor, kan utgöra ett viktigt underlag i det förebyggande arbetet och för att möjliggöra jämförelser utifrån olika bakgrundsfaktorer, men även jämförelser mellan lokal, regional, nationell och internationell nivå.⁸⁵

⁸⁴ 6 kap. 2 § FB.

⁸⁵ Propositionen 2009/10:232 *Strategi för att stärka barnets rättigheter*, s. 16.

Avslutande kommentarer

Kartläggningen visar att drygt 8 procent av barnen i Sverige kom till socialtjänstens kännedom genom en anmälan under 2018. Det är en större andel än i tidigare studier och kartläggningar, vilket tyder på att allt fler har kunskap om, uppmärksammar och anmäler barn som far illa eller misstänks fara illa.

Resultatet visar att antalet anmälningar per barn har ökat till ett genomsnitt på 1,9 anmälningar per barn. En större andel anmälningar än tidigare rör barn mellan 0 till 12 år, vilket ligger i linje med både lagstiftarens intentioner om att öka anmälningsbenägenheten och kartläggningens resultat om att fler olika aktörer runt barnen gör anmälningar till socialtjänsten.

Kartläggningen ger vidare en bild av små regionala skillnader vad gäller anmälningarna. En genomgång av enskilda enkätsvar visar däremot stora lokala variationer över exempelvis antal anmälningar i förhållande till antal barn, antal anmälningar per barn och andelen inledda utredningar. En del av de lokala variationerna kan förklaras med skillnader i dokumentation, verksamhetssystem och uttag av data.

Socialstyrelsen ser i grunden positivt både på att fler aktörer anmäler barn som far illa och att andelen anmälningar som rör barn under 12 år ökar. Utifrån detta vill myndigheten lyfta fram vikten av att fånga upp barn och unga i ett tidigt skede av en ogynnsam utveckling och att flera aktörer samverkar kring dessa barn. Genom att arbeta tidigt och samordnat kan skolan och elevhälsan, hälso- och sjukvården, polisen och socialtjänsten ge barn och unga stöd innan problemen eskalerat.

Att identifiera och uppmärksamma barn så tidigt som möjligt för att förebygga att barnen far illa skapar förutsättningar för en trygg och säker uppväxt för fler barn. Det kan även sägas vara positivt utifrån barnets rätt till liv och utveckling (i enlighet med artikel 6 barnkonventionen). I den bästa av världar skulle inga anmälningar till socialtjänsten behöva göras.

Fortsatt behov av stöd och kunskap till anmälare

Det framkommer i kartläggningen att socialtjänsten, trots det stora antalet anmälningar, saknar en del anmälningar från vissa verksamheter som möter barn och deras föräldrar. Förskola, polis och delar av hälso- och sjukvården, såsom BVC, MVC, ungdomsmottagning, psykiatrisk öppenvård och intensivvård är exempel på sådana anmälare som har nämnts i intervjuer.

I och med detta konstaterar Socialstyrelsen behovet av ett fortsatt arbete för att ge stöd till anmälningsskyldiga och för att stärka kunskaperna om barn som far illa bland främst anmälningsskyldiga, men även andra anmälare. Inom ramen för detta avser myndigheten se över behovet av att vidareutveckla och förvalta befintliga produkter, såsom redan befintliga kunskapsstöd, handböcker och filmer.

Barns delaktighet behöver stärkas

Det stora antalet anmälningar till socialtjänsten gör arbetet med att förhandsbedöma och besluta vilka anmälningar som ska utredas centralt i den sociala barn- och ungdomsvården.

Kartläggningen visar att det har skett ett utvecklingsarbete i kommunerna med att ta emot och bedöma anmälningar. Ett viktigt moment som nämns är att kalla familjerna till möte i förhandsbedömningen. Socialstyrelsen har fått intrycket av att det pågår ett arbete och finns en ambition att möta barn i arbetet under förhandsbedömningen. Det framkommer samtidigt att frågor som rör relevant och åldersanpassad information till barn, rätten för barn att inte delta samt delaktighet för barn med funktionsnedsättning är utvecklingsområden i flertalet kommuner.

Behovet av stöd kan vara större i de minsta kommunerna

Resultatet av kartläggningen pekar mot att förutsättningarna för de minsta kommunerna att utveckla arbetet med att ta emot och bedöma anmälningar skiljer sig från övriga kommuner. När rutiner eller i förväg bestämda tillvägagångssätt saknas kan det finnas en risk att viktiga moment i förhandsbedömningen tappas bort, vilket i förlängningen kan innebära en risk att alla barn inte får en jämlik rätt till stöd och skydd. Socialstyrelsen ser därför att behovet av stöd förefaller vara olika. Det finns därför anledning att se över vilket behov av stöd som kan finnas i de minsta kommunerna och om behoven skiljer sig från större kommuners behov av stöd.

Kommunerna behöver nationellt stöd i att registrera och ta ut data om aktualiseringar

En slutsats av kartläggningen är att bristen på nationell enhetlighet vid registrering av aktualiseringar och beslut om utredning försvårar jämförelser mellan kommuner och regioner. Många av svårigheterna med att ta fram och sammanställa aggregerade uppgifter om anmälningar har varit kända sedan tidigare. Till följd av kartläggningen är omfattningen nu, åtminstone delvis, känd.

Resultatet pekar därmed på ett behov av att på nationell nivå fortsätta arbeta för att stärka förutsättningarna för mer likvärdiga, jämförbara uppgifter från kommunerna. Sådana uppgifter kan vara till hjälp för kommunerna att följa upp och utveckla sin egen verksamhet.

En förbättrad nationell enhetlighet i registrering, uttag av uppgifter och sammanställning av dessa möjliggör även fördjupade analyser om barnen som berörs, regionala likheter och skillnader samt jämförelser över tid. Det är också en förutsättning för att på sikt kunna följa upp barns rättigheter med utgångspunkt i barnkonventionen.

Fördjupade analyser av anmälningar på nationell nivå kräver fler mätningar

Den här kartläggningen är den första nationella kartläggningen av anmälningar gällande barn i landets samtliga kommuner. Som sådan ger den en

nationell bild av anmälningar, barnen som berörs av anmälningarna och socialtjänstens arbete med att ta emot och bedöma dessa anmälningar.

Kartläggningen omfattar året 2018. Eftersom det saknas jämförbara data sedan tidigare har det inom ramen för det här arbetet inte varit möjligt att göra analyser som rör den faktiska ökningen av anmälningar eller frågor som rör anmälningsorsak, anmälare och barnens kön och ålder över tid.

Socialstyrelsen konstaterar därför att fördjupade analyser kräver fler mätningar. Det finns därmed ett mervärde i att regelbundet följa upp anmälningar gällande barn och vad de leder till på nationell nivå.

Referenser

1. Anmälningar till socialtjänsten om barn och unga – En undersökning om omfattning och regionala skillnader Socialstyrelsen; 2012.
2. Grefve, C. Barnets och ungdomens reform: förslag för en hållbar framtid. Slutrapport från den nationella samordnaren för den sociala barn- och ungdomsvården. Stockholm: Socialdepartementet, Regeringskansliet; 2017.
3. Åsbrink, P. Att dokumentera socialtjänstens insatser för barn och unga. Aktualiseringar till socialtjänsten i Gävleborg 2018 i jämförelse med perioden 2010-2017. Gävle: FoU Velfärd, Region Gävleborg; 2019.
4. Fäldt, T, Jonneryd S. Orosanmälan till socialtjänsten i Uppsala kommun 2007–2017. Uppsala kommun: Socialförvaltningen; 2018.
5. Socialtjänstrapport 2018. En beskrivning av socialtjänsten i Stockholms stad. Stockholm: Stockholms stad; 2019.
6. Isaksson, M, Olsson J. Aktualiseringar till socialtjänsten 2018. Kartläggning av aktualiseringar till den sociala barn- och ungdomsvården i Alingsås, Göteborg, Kungälv, Mölndal och Stenungsund. Göteborg: FoU i Väst; 2019.
7. Olmsäter, T. Kartläggning och analys av anmälningar om barn som far illa eller misstänks fara illa. Förstudie. Stockholm: Socialstyrelsen; 2018-12-21.
8. Fatta läget. Om systematisk uppföljning av den sociala dygnsvården för barn och unga. Stockholm: Myndigheten för vård- och omsorgsanalys; 2018.
9. Att göra anmälningar som gäller barn sökbara. Rättsliga förutsättningar för personuppgiftsbehandling. Stockholm: Socialstyrelsen; 2019.
10. Användarstöd för systematisk uppföljning med stöd av BBIC-variabler [Elektronisk resurs]. Socialstyrelsen; 2019.
11. Bilaga 2: Variabler för systematisk uppföljning. Informationsspecifikation för BBIC 3.2. Barns behov i centrum. Stockholm: Socialstyrelsen; 2018.
12. Barn som far illa. Kunskap & kvalitet nr 9. Sveriges Tandläkarförbund; 2015.
13. Åsbrink, P. Att dokumentera socialtjänstens insatser för Barn och Unga. Aktualiseringar till socialtjänsten i Gävleborg 2017 i jämförelse med perioden 2009–2016. Gävle: FoU Velfärd, Region Gävleborg; 2018.
14. Socialtjänsten och barnen : länsstyrelsernas granskning av den sociala barn- och ungdomsvården 2006-2007. Länsstyrelserna; 2008.
15. Wiklund, S. Den kommunala barnvården - om anmälningar, organisation och utfall. Stockholm: Institutionen för socialt arbete - Socialhögskolan; 2006.
16. Cocozza, M. The parenting of society. A study of child protection in Sweden -- from report to support. Doktorsavhandling. Linköping: Linköpings universitet; 2007.
17. Dödsfallsutredningar 2016-2017 Socialstyrelsen; 2018.

18. När det som inte får hända ändå inträffar. Den första rapporten om utredningar avseende barn som har avlidit i anledning av brott. Socialstyrelsen; 2010.
19. Barn som avlidit med anledning av brott. Dödsfallsutredningar 2010-2011. Socialstyrelsen; 2012.
20. Dödsfallsutredningar 2012-2013. Socialstyrelsens utredningar av vuxna och barn som avlidit med anledning av brott. Socialstyrelsen; 2014.
21. Dödsfallsutredningar 2014-2015. Barn och vuxna som avlidit med anledning av brott. Socialstyrelsen; 2016.
22. Skyddsnetet som inte får brista. Socialtjänstens hantering av orosanmälningar för barn och unga – anmälningar som inte har lett till utredning. Inspektionen för vård och omsorg; 2015.
23. Granskning av kommuners arbete med våld i nära relationer 2018. Inspektionen för vård och omsorg; 2019.
24. Gegner, H. Förhandsbedömningar i barnavårdsärenden. Tre kvantitativa studier med fördjupning. Lund: Kommunförbundet Skåne; 2009.
25. Nya bestämmelser för den sociala barn- och ungdomsvården. Uppföljning av 2013 års ändringar av SoL och LVU. Socialstyrelsen; 2015.
26. Anmäla oro för barn – stöd för anmälningsskyldiga och andra anmälare. Socialstyrelsen; 2014.
27. Barn som far illa eller riskerar att fara illa. En vägledning för hälso- och sjukvården samt tandvården gällande anmälningsskyldighet och ansvar. 2 uppl. Socialstyrelsen; 2014.
28. Till dig som är skyldig att anmäla oro för barn. Information för dig som är anmälningsskyldig enligt 14 kap 1 § socialtjänstlagen. Socialstyrelsen; 2014.
29. Socialstyrelsen. Anmälan till socialnämnden vid kännedom eller misstanke om att ett barn far illa. Hämtad 2019-10-14 från: <https://www.socialstyrelsen.se/orosanmalan>
30. Kvalitetsutveckling av arbetet mot våld i nära relationer. En slutredovisning av kompetensstödet och utvecklingsmedlen 2016–2018. Socialstyrelsen; 2019.
31. Socialstyrelsen. Öppna jämförelser 2019. Våld i nära relationer. 2019. Hämtad 2019-10-14 från: <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/oppna-jamforelser/2019-6-8.pdf>
32. Akademiska sjukhuset. Barnskyddsteamet. Hämtad 2019-11-05 från: <https://www.akademiska.se/for-vardgivare/stod-och-omsorg/barnskyddsteamet/>
33. Västra Götalandsregionen. Barnskyddsteam. Hämtad 2019-11-05 från: <https://www.vgregion.se/halsa-och-varld/vardgivarwebben/amnesomraden/barnskyddsteam/>
34. Region Östergötland. Barnskyddsteam Region Östergötland. Hämtad 2019-11-05 från: <https://vardgivarwebb.regionostergotland.se/Startsida/Verksamheter/Regiondirektor/Ledningsstaben/Barnskyddsteam-Region-Ostergotland/>
35. Region Skåne. Barn som far illa. Hämtad 2019-11-05 från: <https://vardgivare.skane.se/kompetens-utveckling/sakkunniggrupper/barnhalsovard/barn-som-far-illa/>
36. Region Sörmland. Barnskyddsteam. Hämtad 2019-11-05 från: <https://samverkan.regionsormland.se/for-vardgivare/vald-i-nara->

- relationer/kompetenscentrum-mot-vald-i-nara-
relationer/barnskyddsteam/
37. Socialstyrelsen. Klassifikation av vårdåtgärder (KVÅ). Hämtad 2019-10-17 från: <https://www.socialstyrelsen.se/utveckla-verksamhet/e-halsa/klassificering-och-koder/kva/>
 38. Patientregistret [databas]. Stockholm: Socialstyrelsen. Sökning gjord 2019-10-17.
 39. Årsrapport. Barnhälsovård i Stockholms län 2018 Region Stockholm; 2019.
 40. E-hälsa och välfärdsteknik i kommunerna 2019. Uppföljning av utvecklingen inom e-hälsa och välfärdsteknik i kommunerna. Socialstyrelsen; 2019.
 41. E-hälsa 2025. Tillsammans för Vision e-hälsa 2025. Hämtad 2019-10-14 från: <https://ehalsa2025.se/>
 42. SCB. Befolkningsprognos för Sverige. Hämtad 2019-09-25 från: <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/befolkningsprognos-for-sverige/>
 43. Nordström, A. Glesbygdens förutsättningar att uppmärksamma barn i riskmiljö. Umeå: FoU Valfärd, Region Västerbotten; 2015.
 44. Heimer, M. Rättighetsbärare eller problembärare? Barns rätt att komma till tals och socialtjänstens insatser. Stockholm: Stiftelsen Allmänna barnhuset; 2017.
 45. Maskrosbarn. "Det handlar jättemycket om tillit" – ungas röster om kontakten med socialtjänsten; 2017.
 46. Uppföljning av barnkonventionens genomslag vid tillämpning av LSS. Socialstyrelsen; 2019.
 47. Att samtala med barn. Kunskapsstöd för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården. Stockholm: Socialstyrelsen; 2018.
 48. Östberg, F. Bedömningar och beslut. Från anmälan till insats i den sociala barnvården. Doktorsavhandling. Stockholm: Stockholms universitet; 2010.

Bilaga 1. Kvalitetsdeklaration

Enkätundersökning: Kartläggning och analys av anmälningar om barn som far illa eller misstänks fara illa R50558-2

Inledning

Socialstyrelsen har ett regeringsuppdrag att under 2018 och 2019 genomföra aktiviteter i syfte att stärka kompetens, stabilitet och kvalitetsutveckling inom den sociala barn- och ungdomsvården. Kartläggning och analys av anmälningar om barn som far illa eller misstänks fara illa är ett av flera deluppdrag.

Projektledare för datainsamlingen var Therese Olmsäter, A/SO1. Kontaktpersoner från SMS-gruppen var Carolin Holm, frågekonstruktör, och My Raquette, statistiker.

Syfte

Syftet med undersökningen var att samla in information om socialtjänstens arbete med barn som far illa eller som misstänks fara illa. Informationen ska användas till en nationell kartläggning för att svara på ett deluppdrag inom ramen för ett regeringsuppdrag.

Objekt och population

Denna undersökning har vänt sig till chefer med ansvar för myndighetsutövning inom området barn och unga i kommuner och stadsdelar. Populationen omfattar alla kommuner och stadsdelar. Antalet i målpopulationen är 312 kommuner och stadsdelar.

Undersökningen är en totalundersökning, urvalsosäkerhet förekommer därmed inte. Däremot är svarsbortfallet en osäkerhetsfaktor.

Frågor och variabler

Frågorna utformades av projektledaren och frågekonstruktören. Det gjordes i samarbete med sakkunniga, jurister och informationssäkerhetsansvariga inom Socialstyrelsen samt en extern expert från FoU Valfärd i Gävleborg. Enkäten testades av fyra testrespondenter (från en FoU-verksamhet och tre kommuner), därefter omarbetades den.

Enkäten består av totalt 28 frågor. Åtta av dessa fick alla som besvarade enkäten, resterande frågor ställdes beroende av tidigare svar. Frågorna besvarades med antal eller fasta svarsalternativ. Det fanns flera möjligheter att lämna kommentarer. Undersökningens referensperiod är 2018. För att säkerställa att inte känsliga personuppgifter samlades in sattes villkor upp för att besvara vissa frågor. För frågor om barnens kön och ålder var lägsta antal 50 i huvudfrågan. Det gick inte att ange småtal (antal 1 eller 2). Vid frågor om vem som anmält samt om orsak gick det inte att ange endast ett alternativ.

Förutom de variabler som samlades in via enkäten hämtades ett antal variabler från register:

- Folkmängd 0-17 år per kommun 2018, SCB statistikdatabas
- Folkmängd 0-17 år stadsdelar Göteborg 2018, Göteborgs kommun statistikdatabas
- Folkmängd 0-17 år stadsdelar Stockholm 2018, Stockholms stad hemsida
- Antal biståndsmottagande barn under 18 år per kommun, Socialstyrelsen

Samråd har genomförts med SKL.

Datainsamling

Ett informationsbrev med en webblänk till enkäten skickades till samtliga kommuner och stadsdelar via e-post. Datainsamlingen pågick mellan den 4 mars och den 29 april 2019. Utöver det första ordinarie utskicket gjordes 3 påminnelseutskick, det sista med uppgift om förlängd svarstid.

Svarsfrekvens

Det var 251 kommuner och stadsdelar som besvarade enkäten. Det ger en svarsfrekvens på 80 procent. Svarsfrekvensen för kommungrupper med olika befolkningsstorlek ligger mellan 76 och 97 procent.

Tabell A. Svarsfrekvens efter befolkningsstorlek

Befolkningsgrupp	Antal kommuner/stadsdelar	Antal svar	Andel svar, (%)
0-15 tusen inv.	133	101	76
15-30 tusen inv.	71	58	82
30-70 tusen inv.	54	44	82
70 tusen - inv.	29	28	97
Storstäder	25	20	80
Totalt	312	251	80

Bortfall

Bortfallet består dels av de kommuner och stadsdelar som inte besvarat enkäten och av partiellt bortfall, dvs. att de inte besvarat vissa frågor i enkäten. Bortfallet är på 20 procent. Det är en något högre andel mindre kommuner, färre än 15 000 invånare, som inte besvarat enkäten.

I denna undersökning efterfrågades antalsuppgifter i ett flertal frågor. Kommunerna/stadsdelarna kunde då svara *Vi kan inte ta fram anmälningsorsaker till en rimlig insats eller kostnad*. Det var mellan 3 procent (Fråga 2. *Hur många aktualiseringar som gäller barn tog ni emot enligt nedan, under 2018?* alternativet *anmälningar*) och 31 procent (Fråga 6. *Hur många unika barn gällde de anmälningar som ni mottog under 2018?*) som angav att de inte kunde ta fram antalsuppgifterna.

För frågor med fasta svarsalternativ finns inget partiellt bortfall då frågorna är obligatoriska.

Mätfel

I samband med datainsamlingen kan slumpmässiga och systematiska fel uppstå, dessa kallas mätfel. De svar som ges kan vara osäkra eller felaktiga. De kan även bli fel på grund av att de som svarar har missuppfattat frågan. Det

finns en rad olika källor till dessa fel, bl.a. mätinstrumentet, informationssystemet och insamlingssättet. För att minska risk för mätfel har enkäten konstruerats med ämneskunnig, enkätfrågekonstruktör, en statistiker, pilotundersökning samt i samråd med SKL.

Ett mätfel som förekommer gäller antalsuppgifter för kommuner som i kommentarsfält uppgett att de har andra åldersindelningar än de efterfrågade. Det kan också förekomma att kommuner haft svårt att ta fram vissa antalsuppgifter, vilket medfört att antalen kan vara skattade. För anmälningar, unika barn och beslut om utredning har Socialstyrelsen räknat upp antalet till antal för riket vilket också medför en osäkerhet.

Bearbetning

Vid den manuella och maskinella bearbetningen av datamaterialet kan bearbetningsfel uppstå. Exempel på bearbetningsfel är registreringsfel och kodningsfel.

Insamlingen har skett via en webbenkät med både fasta alternativ och där antalsuppgifter ska anges. För frågor med fasta alternativ bör registreringsfelet vara litet. För frågor med antalsuppgifter finns risk för registreringsfel.

När antal har delats upp på kön och ålder, anmälare och anmälningsorsak förekommer att antalet skiljer mot antalet som uppgetts totalt. Då ingår inte dessa kommuner i redovisningarna.

I tabeller och figurer som redovisar antalsfrågor avseende kön och ålder, anmälare och anmälningsorsak, ingår därför endast svar från kommuner där antalet (exempelvis anmälare) överensstämmer med antalet anmälningar som uppgetts totalt i samma kommun. Det innebär att fler kommuner än de vars svar ingår i redovisningen har besvarat dessa respektive enkätfrågor.

Beskrivning av data

Imputation

Då partiellt bortfall förekommer kan de ersättas med imputerade värden för att få en uppskattning av antalet för hela riket. Det imputerade värdet antas ligga nära det sanna värdet.

Vid beräkningar av antal anmälningar, anmälda barn samt beslut om utredning finns partiellt bortfall. För att få fram antalet totalt i riket imputeras antalet i de kommuner som inte besvarat enkäten. Andel av enkätsvaren i befolkningsgruppen multipliceras med antal barn 0-17 år i kommunen.

Vid redovisningarna för antal för dessa tre frågor används det uppräknade antalet. I tabell B framgår besvarat antal och uppräknat antal.

Tabell B. Enkät svar och uppräknat antal, riket

	Fråga 2. Hur många aktua- liserings som gäller barn tog ni emot enligt nedan, under 2018? Anmälningar:		Fråga 6. Hur många unika barn gällde de anmäl- ningar som ni mottog un- der 2018?		Fråga 8. Hur många av de anmälningarna som gäller barn under 2018, ledde till beslut om att inleda utred- ning?	
	Enkät svar, antal	Enkät svar och uppräknat, antal	Enkät svar, antal	Enkät svar och uppräknat, antal	Enkät svar, antal	Enkät svar och uppräknat, antal
Riket	281 775	331 268	112 051	180 000	94049	125734

Statistiska mått

Från undersökningen redovisas antal, andel, antal per 1000 barn, median, minimivärde och maxvärde för hela riket och för redovisningsgrupper. Vid beräkningar för antal per 1000 barn har formeln: antal anmälningar i kommunen/antal barn 0-17 år i kommunen *1000 använts.

Korrelation

Korrelation anger styrkan i linjärt samband mellan variabler. Det kan förekomma positiv, negativ eller ingen korrelation. Samvariationen förekommer när en variabel ökar så ökar även den andra. Det motsatta gäller för negativ korrelation. Korrelationskoefficienten kan anta värde mellan -1 och +1. Vid värdet 0 finns ingen korrelation. Det bör beaktas att två variabler kan vara korrelerade utan att ha något samband.

För att se sambandet mellan socioekonomiska faktorer har i SAS beräknats korrelationen mellan andel barn i kommunen som har ekonomiskt bistånd och antal anmälningarna per 1 000 invånare i åldersspannet 0 till 17 år.

Redovisningsgrupper

Redovisningsgrupp i denna undersökning är fem befolkningsgrupper; färre än 15 000 invånare, 15 000–30 000 invånare, 30 000–70 000 invånare, fler än 70 000 invånare, storstäder.

Jämförbarhet

Jämförbarhet över tid

Det är andra gången Socialstyrelsen genomför kartläggning av antal anmälningar om barn som far illa eller misstänks fara illa som inkommer till socialtjänsten. Undersökningarna är inte helt jämförbara då det denna gång genomförts en totalundersökning medan förra gången genomfördes en urvalsundersökning. Frågorna har även omformulerats något vilket medför att resultaten bör jämföras med försiktighet.

Tillgänglighet

Socialstyrelsen publicerar rapporten på www.socialstyrelsen.se.

Bilaga 2. Enkät

Innan du börjar svara - tänk på att:

Denna enkät handlar om känsliga uppgifter men vi har i denna enkät inte tillåtelse att samla in känsliga *personuppgifter*, därför uppmanar vi er genomgående att inte ange uppgifter som kan kopplas till någon enskild persons hälsa eller levnadsförhållanden.

Vid småtal (1-3) kan det bli möjligt att bakvägsidentifiera personer och på så sätt skulle svar i denna enkät kunna bli känsliga personuppgifter. Vi ber er därför genomgående att skriva 0 som 0, 1-3 som 3 och 4 och uppåt som faktiskt antal. Vi har också lagt in spärrar så att det inte ska vara möjligt att skriva in småtal där detta är olämpligt.

Avgränsning:

Samtliga frågor avser helåret 2018 (1 januari till 31 december).

Frågorna rör barn från 0 upp till och med 17 år, om ni har en annan åldersindelning så anger ni det i den första frågan efter att ni fyllt i kontaktuppgifter.

Samtliga frågor som berör anmälningar avser det totala antalet anmälningar som kommit in till er kommun/stadsdel. Med anmälningar avses anmälningar av barn som far illa eller misstänks fara illa enligt 14 kap. 1 och 1 c §§ SoL.

Frågan om ansökningar avser ansökningar enligt SoL (ej LSS).

Tidsåtgång:

Eftersom tiden det kommer att ta att besvara enkäten varierar väsentligt från en kommun till en annan så rekommenderar vi er att skriva ut en läsversion av enkäten (längst ner på denna sida). När ni har gjort det kan ni göra en uppskattning av hur mycket tid som ni kommer att behöva för att besvara frågorna.

Praktiska instruktioner:

- När du besvarar frågorna i webbenkäten så får du olika följdfrågor beroende på ditt svar, det är därmed inte säkert att du får alla frågor. Du får inte de frågor som handlar om att fördela antal i olika kategorier om du har svarat mindre än 50 på frågorna om antal anmälningar, eller antal utredningar.
- Svaren sparas när du klickar på knapparna "Tillbaka" eller "Nästa" längst ner på varje sida i enkäten.

- Vid paus i svarandet nås webbformuläret igen genom att klicka på länken i e-postbrevet.
- Ändringar i svaren kan göras fram till sista svarsdag.
- Sist i formuläret finns möjlighet att skriva ut svaren.
- [Klicka här för en läsversion av enkäten.](#)

Bakgrundsuppgifter

Vi behandlar ditt namn och andra kontaktuppgifter för att vid behov kunna ta kontakt om dina svar på enkäten behöver kompletteras.

Ditt namn:

Din befattning:

Ditt telefonnummer:

Din e-postadress:

Ett svarskvitto kommer att skickas till den e-postadress som anges här.

För mer information om registrerades rättigheter

se: <http://www.socialstyrelsen.se/omwebbplatsen/personuppgifter>

Har du frågor eller funderingar om personuppgiftsbehandling på Socialstyrelsen kan du kontakta dataskyddsombudet på dataskyddsombud@socialstyrelsen.se.

1. Kan ni ta fram uppgifter om anmälningar om barn som far illa eller misstänks fara illa, för åldersintervallet 0-17 år?

Vi vill att så många som möjligt ska kunna besvara frågorna i enkäten.

Om er kommun/stadsdel har uppgifterna, men med ett annat åldersintervall än 0-17 år (exempelvis 0-18 år eller 0-20 år), så ber vi er i första hand, om det är möjligt, att räkna bort de anmälningar som gäller ungdomar 18 år och äldre.

*Om det inte finns någon rimlig möjlighet att räkna bort 18 år och äldre, **ber vi er att ändå svara på de frågor ni kan i denna enkät**, även om era siffror inkluderar ungdomar 18 år och äldre.*

- ☐ Ja, vi kan ta fram uppgifter för åldersintervallet 0-17 år
- ☐ Nej, vi har 0-18 år och kan inte räkna om
- ☐ Nej, vi har 0-19 år och kan inte räkna om
- ☐ Nej, vi har 0-20 år och kan inte räkna om
- ☐ Nej, vi har ett annat åldersintervall, ange vilket:

Kommentarer:

Tänk på att inte ange uppgifter som kan kopplas till någon enskild persons hälsa eller levnadsförhållanden.

I denna första del av enkäten efterfrågas flera uppgifter som rör de barn som aktualiserats genom anmälan i din kommun/stadsdel. Uppgifterna kan hämtas på flera sätt, direkt ur ett verksamhetssystem, från sammanställningar som gjorts på annat sätt eller genom manuell räkning.

Aktualiseringar

2. Hur många aktualiseringar som gäller barn tog ni emot enligt nedan, under 2018?

Om ni inte kan särskilja information på annat sätt från anmälningar, ange då totalen som anmälningar.

	Kan inte ta fram uppgiften till rimlig insats eller kostnad
Anmälningar:	☐
Ansökningar:	☐
Information på annat sätt:	☐
Totalt:	☐
Kommentarer:	

Tänk på att inte ange uppgifter som kan kopplas till någon enskild persons hälsa eller levnadsförhållanden.

Anmälningsorsaker

3a. Har ni möjlighet att ta fram en eller flera anmälningsorsaker per anmälan?

- ☐ Vi kan ta fram en anmälningsorsak per anmälan
- ☐ Vi kan ta fram flera anmälningsorsaker per anmälan
- ☐ Vi kan inte ta fram anmälningsorsaker till en rimlig insats eller kostnad

Kommentarer:

Tänk på att inte ange uppgifter som kan kopplas till någon enskild persons hälsa eller levnadsförhållanden.

3b. Hur många av de 0 anmälningarna som gäller barn som ni mottog under 2018, mottog ni utifrån nedanstående orsaker?

I fråga 2 angav ni antalet anmälningar som ni mottog under 2018, i denna fråga ber vi er att ange antal anmälningar uppdelat på nedanstående kategorier av anmälningsorsaker.

Om ni i er kommun/stadsdel har egna kategorier av anmälningsorsaker som inte motsvarar nedanstående, fördela på bästa sätt.

Det totala antalet anmälningsorsaker bör så gott det går stämma med det totala antalet anmälningar.

Om ni saknar anmälningar från någon av nedanstående anmälningsorsaker, vänligen ange 0.

Om samtliga anmälningar faller under en och samma kategori så ska ni inte besvara frågan, gå då till nästa fråga (4a).

Anmälningsorsak relaterad till barnet t.ex. psykisk ohälsa, normbrytande beteende, missbruk, skolproblematik eller kriminalitet:

Anmälningsorsak relaterad till förälder/vårdnadshavares problematik t.ex. psykisk ohälsa, missbruk, omsorgssvikt eller försummelse:

Anmälningsorsak relaterad till våld i nära relation, mellan vuxna eller mot barn (fysiskt, psykiskt, bevittnat, skada eller övergrepp):

Andra anmälningsorsaker t.ex. bostadsrelaterat eller förälders död:

Totalt:

3c. Hur många av de 0 anmälningarna som gäller barn som ni mottog under 2018, mottog ni utifrån nedanstående orsaker?

I fråga 2 angav ni antalet anmälningar som ni mottog under 2018, i denna fråga ber vi er om möjligt att ange antal anmälningar uppdelat på nedanstående kategorier av anmälningsorsaker.

Om ni i er kommun/stadsdel har egna kategorier av anmälningsorsaker som inte motsvarar nedanstående, fördela på bästa sätt.

Om ni saknar anmälningar från någon av nedanstående anmälningsorsaker, vänligen ange 0.

Om samtliga anmälningar faller under en och samma kategori så ska ni inte besvara frågan, gå då till nästa fråga (4a).

Anmälningsorsak relaterad till barnet t.ex. psykisk ohälsa, normbrytande beteende, missbruk, skolproblematik eller kriminalitet:

Anmälningsorsak relaterad till förälder/vårdnadshavares problematik t.ex. psykisk ohälsa, missbruk, omsorgssvikt eller försummelse:

Anmälningssorsak relaterad till våld i nära relation, mellan vuxna eller mot barn (fysiskt, psykiskt, bevittnat, skada eller övergrepp):

Andra anmälningssorsaker t.ex. bostadsrelaterat eller förälders död:

Totalt:

Anmälare

4a. Hur många av de 0 anmälningarna som gäller barn som ni mottog under 2018, mottog ni från nedanstående anmälare?

I fråga 2 angav ni antalet anmälningar som ni mottog under 2018, i denna fråga ber vi er om möjligt att ange antal anmälare uppdelat på nedanstående kategorier av anmälare.

Det totala antalet anmälare bör så gott det går stämma med det totala antalet anmälningar.

Om ni i er kommun/stadsdel har egna kategorier av anmälare som inte motsvarar nedanstående, ber vi er att fördela på bästa sätt.

Om ni saknar anmälningar från någon av nedanstående anmälare, vänligen ange 0.

Om samtliga anmälningar faller under en och samma kategori av anmälare så ska ni inte besvara frågan, då hoppar ni till fråga 5a.

Polis:

Skola/förskola:

Hälso- och sjukvård eller tandvård:

Socialtjänst i den egna kommunen/stadsdelen:

Socialtjänst i annan kommun/stadsdel eller myndighet:

Förälder/vårdnadshavare eller anhörig:

Privatperson, namngiven eller anonym:

Annan:

Totalt:

☐ Kan inte ta fram uppgiften till rimlig insats eller kostnad

4b. Hur många av de 0 anmälningarna kom från skola respektive förskola?

I fråga 4a angav ni det totala antalet anmälningar som ni mottog under 2018 från skola/förskola, i denna fråga ber vi er om möjligt att ange antal anmälningar uppdelat på skola respektive förskola.

Skola:

Förskola:

Totalt:

☐ Kan inte ta fram uppgiften till rimlig insats eller kostnad

Anmälningar

5a. Hur många av de 0 anmälningarna som gäller barn som ni mottog under 2018, gällde flickor respektive pojkar?

I fråga 2 angav ni det totala antalet anmälningar som ni mottog under 2018, i denna fråga ber vi er om möjligt att ange antal flickor respektive pojkar i anmälningarna.

Det är i denna kartläggning inte tillåtet att samla in personuppgifter.

Antalsuppgifter med ett fåtal individer kan innebära risk för identifiering.

Ange därför inte antal mellan ett och tre.

Skriv 0 som 0, 1-3 som 3 och 4 och uppåt som faktiskt antal.

Flickor:

Pojkar:

Totalt:

☐ Kan inte ta fram uppgiften till rimlig insats eller kostnad

5b. Hur många av de 0 anmälningarna som gäller barn som ni mottog under 2018, gällde barn i nedanstående ålderskategorier?

I fråga 2 angav ni det totala antalet anmälningar som ni mottog under 2018, i denna fråga ber vi er om möjligt att ange antal i respektive ålderskategori.

Om ni i er kommun/stadsdel har ålderskategorier som inte motsvarar nedanstående kategorier, fördela på bästa sätt.

Om ni t.ex. har ålderskategorier som är uppdelade i 0-13 år och 14 år och äldre så ber vi er att fylla i 0-13 år på raden för 7-12 år, och 14 år och äldre på raden för 13-17 år. Berätta vilka era ålderskategorier är i kommentarer.

Om ni saknar anmälningar i någon ålderskategori, vänligen ange 0.

Det är i denna kartläggning inte tillåtet att samla in personuppgifter.

Antalsuppgifter med ett fåtal individer kan innebära risk för identifiering.

Ange därför inte antal mellan ett och tre.

Skriv 0 som 0, 1-3 som 3 och 4 och uppåt som faktiskt antal.

0-6 år:

7-12 år:

13-17 år:

Totalt:

Kommentarer:

Tänk på att inte ange uppgifter som kan kopplas till någon enskild persons hälsa eller levnadsförhållanden.

☐ Kan inte ta fram uppgiften till rimlig insats eller kostnad

Unika barn

6. Hur många unika barn gällde de 0 anmälningar som ni mottog under 2018?

Kommentarer:

Tänk på att inte ange uppgifter som kan kopplas till någon enskild persons hälsa eller levnadsförhållanden.

☐ Kan inte ta fram uppgiften till rimlig insats eller kostnad

7a. Hur många unika flickor respektive pojkar, gällde de 0 anmälningarna om barn som ni mottog under 2018?

I fråga 6 angav ni det totala antalet unika barn som ni mottog anmälningar om under 2018, i denna fråga ber vi er om möjligt att ange unika antal flickor respektive pojkar i anmälningarna.

Det är i denna kartläggning inte tillåtet att samla in personuppgifter.

Antalsuppgifter med ett fåtal individer kan innebära risk för identifiering.

Ange därför inte antal mellan ett och tre. Skriv 0 som 0, 1-3 som 3 och 4 och uppåt som faktiskt antal.

Flickor:

Pojkar:

Totalt:

☐ Kan inte ta fram uppgiften till rimlig insats eller kostnad

7b. Hur många unika barn i nedanstående ålderskategorier, gällde de 0 anmälningarna om barn som ni mottog under 2018?

I fråga 6 angav ni det totala antalet unika barn som ni mottog anmälningar om under 2018, i denna fråga ber vi er om möjligt att ange antal unika barn i respektive ålderskategori.

Om ni i er kommun/stadsdel har ålderskategorier som inte motsvarar nedanstående kategorier, fördela på bästa sätt.

Om ni t.ex. har ålderskategorier som är uppdelade i 0-13 år och 14 år och äldre så ber vi er att fylla i 0-13 år på raden för 7-12 år, och 14 år och äldre på raden för 13-17 år. Berätta vilka era ålderskategorier är i kommentarer.

Om ni saknar anmälningar i någon ålderskategori, vänligen ange 0.

Det är i denna kartläggning inte tillåtet att samla in personuppgifter.
Antalsuppgifter med ett fåtal individer kan innebära risk för identifiering.
Ange därför inte antal mellan ett och tre.
Skriv 0 som 0, 1-3 som 3 och 4 och uppåt som faktiskt antal.

0-6 år:

7-12 år:

13-17 år:

Totalt:

Kommentarer:

☐ Kan inte ta fram uppgiften till rimlig insats eller kostnad

Utredningar

8. Hur många av de 0 anmälningarna som gäller barn under 2018, ledde till beslut om att inleda utredning?

Inkludera endast utredningar som aktualiserats genom anmälan.

Kommentarer:

Tänk på att inte ange uppgifter som kan kopplas till någon enskild persons hälsa eller levnadsförhållanden.

☐ Kan inte ta fram uppgiften till rimlig insats eller kostnad

9a. Hur många av de 0 utredningarna som ni inledde under 2018, gällde flickor respektive pojkar?

I fråga 8 angav ni det totala antalet anmälningar som ni mottog under 2018, som ledde till beslut om att inleda utredning. I denna fråga ber vi er om möjligt att ange antal flickor respektive pojkar i dessa utredningar.

Inkludera endast utredningar som aktualiserats genom anmälan.

Det är i denna kartläggning inte tillåtet att samla in personuppgifter.
Antalsuppgifter med ett fåtal individer kan innebära risk för identifiering.
Ange därför inte antal mellan ett och tre.

Skriv 0 som 0, 1-3 som 3 och 4 och uppåt som faktiskt antal.

Flickor:

Pojkar:

Totalt:

☐ Kan inte ta fram uppgiften till rimlig insats eller kostnad

9b. Hur många av de 0 utredningarna som ni inledde under 2018, gällde barn i nedanstående ålderskategorier?

I fråga 8 angav ni det totala antalet anmälningar som ni mottog under 2018, som ledde till beslut om att inleda utredning. I denna fråga ber vi er om möjligt

att ange antal anmälningar som ledde till beslut om att inleda utredning uppdelat på ålder.

Inkludera endast utredningar som aktualiserats genom anmälan.

Om ni i er kommun/stadsdel har ålderskategorier som inte motsvarar nedanstående kategorier, fördela på bästa sätt.

Om ni t.ex. har ålderskategorier som är uppdelade i 0-13 år och 14 år och äldre så ber vi er att fylla i 0-13 år på raden för 7-12 år, och 14 år och äldre på raden för 13-17 år. Berätta vilka era ålderskategorier är i kommentarer.

Om ni saknar utredningar i någon ålderskategori, vänligen ange 0.

Det är i denna kartläggning inte tillåtet att samla in personuppgifter.

Antalsuppgifter med ett fåtal individer kan innebära risk för identifiering.

Ange därför inte antal mellan ett och tre.

Skriv 0 som 0, 1-3 som 3 och 4 och uppåt som faktiskt antal.

0-6 år:

7-12 år:

13-17 år:

Totalt:

Kommentarer:

☐ Kan inte ta fram uppgiften till rimlig insats eller kostnad

10. Hur har ni tagit fram uppgifterna som ni lämnat i del 1 av enkäten?

Flera alternativ kan anges.

☐ Hämtat från verksamhetssystemet

☐ Hämtat från sammanställningar som gjorts på annat sätt

☐ Räknat manuellt

Kommentarer:

Nu kommer den andra delen av enkäten, organisation och arbetssätt vid mottagning och förhandsbedömning av anmälningar samt om barns delaktighet.

Anmälningar i pågående utredningar

Anmälningar som kommer in om ett barn där det redan pågår en utredning, kan hanteras på olika sätt bl.a. beroende på verksamhetssystemets tekniska lösningar.

Svara på dessa två frågor utifrån hur er kommun/stadsdel **oftast** hanterar nya anmälningar i pågående utredningar.

11a. När det kommer in en ny anmälan om ett barn där det redan pågår en utredning, registrerar ni den då som en ny anmälan i verksamhetssystemet?

Registrering som en ny anmälan i verksamhetssystemet gör att den ingår i statistiken över antal inkomna anmälningar.

- ☐ Ja
- ☐ Nej
- ☐ Vet inte/kan inte ange

11b. När det kommer in en ny anmälan om ett barn där det redan pågår en utredning, vilket beslut fattar ni då i verksamhetssystemet?

- ☐ Inget beslut/kopplar till pågående utredning
- ☐ Beslut att inleda utredning
- ☐ Beslut att inte inleda utredning
- ☐ Vet inte/kan inte ange

Kommentarer:

Tänk på att inte ange uppgifter som kan kopplas till någon enskild persons hälsa eller levnadsförhållanden.

Systematisk uppföljning

12. Har ni i er kommun/stadsdel gjort någon uppföljning av arbetet med anmälningar om barn i syfte att följa upp statistik eller utveckla verksamheten?

Uppföljningen ska ha genomförts någon gång under 2018.

- ☐ Ja
- ☐ Nej
- ☐ Vet inte/kan inte ange

Kommentarer:

Tänk på att inte ange uppgifter som kan kopplas till någon enskild persons hälsa eller levnadsförhållanden.

12b. Vad av nedanstående innehöll uppföljningen av anmälningar om barn?

Flera svarsalternativ är möjliga.

- ☐ Antal anmälningar
- ☐ Antal utredningar
- ☐ Anmälningsorsak
- ☐ Vem som anmäler
- ☐ Omedelbar skyddsbedömning
- ☐ 14-dagarsgränsen
- ☐ Barns delaktighet i förhandsbedömningen

- ☐ Barnets bästa i förhandsbedömningen
- ☐ Fördelning av anmälningar utifrån kön
- ☐ Anmälningsmöten
- ☐ Brukarundersökning
- ☐ Brukarundersökning där barns synpunkter inhämtats
- ☐ Annat, ange vad i kommentarer

Kommentarer:

Tänk på att inte ange uppgifter som kan kopplas till någon enskild persons hälsa eller levnadsförhållanden.

Mottagningsfunktion

13. Har ni en särskild mottagningsfunktion för arbetet med anmälningar om barn?

Med mottagningsfunktion menar vi en eller flera socialsekreterare som i första hand arbetar med att ta emot och registrera anmälningar, göra skyddsbedömningar, utföra förhandsbedömningar och ta beslut om utredning.

Svara utifrån hur verksamheten var organiserad den 31 december 2018.

- ☐ Ja, en mottagningsfunktion inriktad på barn och unga
- ☐ Ja, en mottagningsfunktion inriktad på barn och unga samt vuxna
- ☐ Nej, det finns ingen mottagningsfunktion gällande barn och unga
- ☐ Vet inte/kan inte ange

14. Vad av nedanstående ingår i mottagningsfunktionens arbetsuppgifter?

Flera svarsalternativ är möjliga.

- ☐ Rådgivning t.ex. till anmälare
- ☐ Ta emot anmälningar
- ☐ Registrera anmälningar
- ☐ Skyddsbedömning
- ☐ Fatta beslut om utredning
- ☐ Förbereda utredningsplan
- ☐ Vid behov initiera och bedöma behov av omedelbart omhändertagande (6 § LVU)
- ☐ Yttranden
- ☐ Enklare utredningar
- ☐ Göra polisanmälningar i ex. våldsärenden
- ☐ Ta emot ansökningar
- ☐ Annat, ange vad i kommentarer

Kommentarer:

Tänk på att inte ange uppgifter som kan kopplas till någon enskild persons hälsa eller levnadsförhållanden.

Anmälningssmöten

15. Har ni genomfört något anmälningssmöte som en del i arbetet med förhandsbedömningar, under 2018?

Med anmälningssmöte avses ett möte som erbjuds barnet, vårdnadshavaren och den som gjort anmälan enligt kap. 14 1§ SoL, om det med hänsyn till barnets bästa är lämpligt.

- ☐ Ja
☐ Nej
☐ Vet inte/kan inte ange

Kommentarer:

Tänk på att inte ange uppgifter som kan kopplas till någon enskild persons hälsa eller levnadsförhållanden.

15b. Har ni en rutin för att bedöma när det är lämpligt att erbjuda ett anmälningssmöte?

Med rutin avses här ett i förväg bestämt tillvägagångssätt.

- ☐ Ja, ge ett exempel i kommentarer
☐ Nej
☐ Vet inte/kan inte ange

Kommentarer:

15c. Hur ofta har ni genomfört anmälningssmöten med nedanstående anmälare, under 2018?

1 gång i veckan eller oftare	1 gång i månaden eller oftare men inte 1 gång i veckan	1 gång i kvartalet eller oftare men inte 1 gång i månaden	1 gång per år eller oftare men inte 1 gång i kvartalet	Ingen gång/ inte varit aktuellt under 2018	Kan inte ta fram uppgiften till rimlig insats eller kostnad
------------------------------	--	---	--	--	---

Polis	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skola	☐	☐	☐	☐	☐	☐
För- skola	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hälso- och sjuk- vård	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tand- vård	☐	☐	☐	☐	☐	☐
An- nan, ange vilken	☐	☐	☐	☐	☐	☐
i kom- men- tarer						
Kommentarer:						

**16. Har ni rutiner för hur barn kan göras delaktiga i förhandsbe-
dömningen?**

Med rutiner avses här ett i förväg bestämt tillvägagångssätt.

- ☐ Ja - ge ett exempel i kommentarer
- ☐ Nej
- ☐ Vet inte/kan inte ange

Kommentarer:

Tänk på att inte ange uppgifter som kan kopplas till någon enskild persons hälsa eller levnadsförhållanden.

17. Avslutande kommentarer:

Tänk på att inte ange uppgifter som kan kopplas till någon enskild persons hälsa eller levnadsförhållanden.

Har du svarat på frågorna och vill avsluta?

- ☐ Ja

Om inte - klicka på Tillbaka för att ändra eller komplettera dina svar.
Du kan också välja att stänga ner och återkomma vid ett senare tillfälle.

Klicka på nästa för att skriva ut svar, avsluta och få ett svarskvitto.

Bilaga 3. Intervjuguider

Intervjuguide 1: Chefer, kvalitetsansvariga, metodstödjare, m fl.

1. Organisation och förutsättningar

- Beskriv kommunens invånare, vilka bor och lever i kommunen?
- Berätta om organisationen kring arbetet med barn och unga i kommunens socialtjänst idag.
 - Hur tycker ni att organisationen och arbetet fungerar idag?
 - Har några förändringar i organisationen skett i närtid eller finns planer på förändringar framöver?
 - Vad är bra med att ha en mottagningsfunktion alternativt att inte ha en sådan funktion?
- Vilka är de aktuella frågorna i arbetet med barn och unga just nu?
- Hur ser era förutsättningar ut för arbetet med barn och unga? (Ex vis relationen med politikerna, kompetens hos medarbetare, personalomsättning, intern/extern samverkan, annat)
 - Finns andra faktorer som har betydelse för arbetet, som är viktiga för oss att känna till?

2. Uppföljning, anmälningar och utredningar

- Hur arbetar ni med att följa upp anmälningar, anmälningsorsak, anmälare, m.m.?
 - Vad följer ni upp? Hur ofta? Varför? (ex regler eller rutiner)
 - Vem efterfrågar/tar del av statistiken? Hur används den?
 - Har ni arbetat med resultaten av uppföljningen på något sätt?
 - Har ni gjort några förändringar eller utvecklat någon del av verksamheten utifrån uppföljningen?
- Kan ni se någon förändring i inflödet av anmälningar över tid?
 - Vad beror det på, tror ni?
 - Är det någon särskild typ av anmälningar som ökar/minskar?
- Diskuterar ni vilka anmälningar som leder till utredning? Vilka?
- Vad har ni för bild av anmälningar som rör våld? (Omfattning, hur man arbetar med dessa, förändring över tid)
 - Föreskriften kom 2014 och har lett till både positiva och negativa reaktioner. Hur har ni reflekterat kring föreskriften?
- Har ni gjort någon brukarundersökning? Berätta!

3. Faktorer som påverkar arbetet

- Vilka är er kommuns styrkor när det kommer till arbetet med orosanmälningar, dokumentation, organisation?
- Vilka är era största utmaningar idag?
- Övriga kommentarer/synpunkter eller medskick till oss?

Intervjuguide 2: Statistikansvarig, verksamhetsutvecklare, controller

Under intervjun gemensamt titta på hur olika uppgifter redovisas i verksamhetssystemets utbildningsvy eller annat system för redovisning och bearbetning av anmälningar. Utgå under samtalet från följande frågeställningar:

- Vilka uppgifter är ”lätta” att ta fram? Vilka kräver mer handpåläggning/beställning? Vad beror det på?
- Kan ni ta fram uppgifter om hur många anmälningar som rör våld?
- Har ni utvecklat arbetet med statistiken över tid? Hur då?
- Finns någon efterfrågan på statistiken? Från vem? Varför?
- Hur används statistiken? Sprids den? Tar personalen del av den?
- Hur följer ni upp statistikens tillförlitlighet? Diskuteras detta, ex vis i personalgrupper?
- Vilka är utmaningarna vad gäller arbetet med statistiken?

Intervjuguide 3: Arbetsledare och socialsekreterare i mottagning och utredning

Arbetsätt

- Hur går det till när ni tar emot anmälningar och gör förhandsbedömningar? Beskriv.
- Om det finns en mottagningsfunktion, vilka arbetsuppgifter ingår?
- Vilka moment brukar ingå när ni gör en förhandsbedömning?
 - Vad tänker ni kring omfattningen på en förhandsbedömning?
 - Använder ni någon särskild metod eller bedömningsinstrument?
 - Vilka rutiner finns?
- Om det sker en överlämning till utredande funktion, hur går det till?
- I vilken omfattning skickar ni brev/ringer/möter familjerna?

Inkomna anmälningar och barnen som berörs av anmälningarna

- Vilken är er bild av vilka som anmäler oro? Varifrån kommer anmälningarna?
 - Är det ”rätt” anmälningar som kommer in?
 - Saknas anmälningar från någon anmälningsskyldig?
- Hur vanligt är det att ett barn får flera anmälningar?
- Vilka barn berörs av anmälningarna?
 - Saknar ni anmälningar om någon grupp av barn? Det vill säga vilka barn anmäls inte? Varför tror ni?
- Hur ser samverkan ut med ex med anmälningsskyldiga? Har ni sett några effekter av samverkan?
- Har ni sett någon förändring över tid vad gäller inkomna anmälningar?

Barns delaktighet

- Hur arbetar ni med att göra barn delaktiga i förhandsbedömningen? Har ni rutiner för detta?
- När gör ni bedömningen att träffa med barnen? Hur bedömer ni vilka barn ni ska träffa?
- När gör ni bedömningen att *inte* prata med barnen?
- Hur gör ni för att få kontakt med barnen?
- Hur ser ert arbete ut med barn med funktionsnedsättning/annat språk?
- Har ni någon information som ni lämnar eller på annat sätt ger till barnen när ni träffar dem första gången?

Bedömning

Inför intervjun har intervjudeltagarna fått i uppgift att förbereda en kort presentation av två nyligen inkomna (avidentifierade) anmälningar: en som inte lett till utredning och en som lett till utredning.

- Berätta hur ni resonerat och arbetat med anmälan.
- Kan ni ta beslut utifrån informationen i enbart anmälan? Vilka utmaningar ligger i det? Är det några specifika anmälningar det gäller?
- Hur vanligt är det att informationen i anmälan behöver kompletteras?
- Våldsärenden, kan ni berätta lite om era erfarenheter omkring de här ärendena?
 - Vem anmäler våldet?
 - Detta är en given situation som leder till utredning. Vad har det inneburit för ert arbete?
- Finns också andra ärenden som leder direkt till utredning?
- Vad kan påverka bedömningen om att inleda eller inte inleda utredning? (exempelvis förälders/anmälares reaktion/inställning till kontakten med socialtjänsten, tidigare kännedom om familjen, ”magkänsla”, prioriteringar vid arbetstoppar, etc.)

Uppföljning

- Följer ni upp ert arbete? Hur då?
- Tar ni inom arbetsgruppen del av statistiken omkring anmälningarna? På vilken sätt, vilken statistik? Har det i så fall lett till något resultat?
- Känner ni till vad familjerna/barnen tycker om ert arbete? Hur då?

Avslutning

- Övriga kommentarer/synpunkter eller medskick till oss?
- Tack!